

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

STUDIE A KRÁTKÉ CLÁNKY

PŘEHLED VÝZKUMŮ 46

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

130115280

PŘEDNÍ ZPRÁVA
NA STARÉM MĚSTĚ V LITOMÝŘI A MĚSTĚ PRAHA
K ASPEKTŮM VÝZKUMŮ MĚSTY LITOMÝŘI

Průběh výzkumu
Městské památkové území
Staré město

PŘEDNÍ ZPRÁVA
VÝZKUMŮ

Výzkum
Městské památkové území

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

PALEOLIT A MESOLIT

9395458

BRNO 2005

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Jaroslav Tejral

Výkonná redakce
Assistant Editors

Dana Gregorová, Balázs Komoróczy, Rudolf Procházka,
Lubomír Šebela, Petr Škrdla

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz/3cacz.htm>

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-71-0

Copyright © 2005 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Tisk/Print Gloria Rosice

Pokyny pro autory na internetové stránce <http://www.iabrno.cz/3ca1cz.htm>
Instructions to authors on internet pages

PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY ZÁCHRANNÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ V BRNĚ V ROCE 2004

VORLÄUFIGE ERGEBNISSE ARCHÄOLOGISCHER RETTUNGSGRABUNGEN IM JAHR 2004

Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Marek Peška, Dana Zapletalová, Antonín Zůbek
Archaia Brno o.p.s.

Abstract:

The contribution informs about the results of rescue archaeological excavations in the Brno city in 2004. The activity of the public benefit company Archaia Brno was focused on the territory of the medieval city core of Brno and its historical suburbs. There was 7 openarea excavations performed, and in the same manner also the recovery shafts related with the buildup of sewer collectors had been investigated. A specific group is represented by the explorations in small inspection chambers within a sanation project of the Brno underground city. In addition, 33 smaller field actions had been performed and a standing residual of the city wall in the Husova street was documented, as well. From among the significant results there can be mentioned above all: the find of some medieval masonry, so far unknown, adjacent to the north side of the baroque church at the Premonstratesian monastery in Brno-Zábrdovice, the detection of a layer sequence of the 13th cent. in the Jezuitská street, a cellar quoin of the 14th cent. in the Česká street No. 6 as well as of some another walled building in the rear part of the allotments in the Radnická street No. 12, the discovery of two cemeteries, one medieval and one latter, together with relics of walled chapels at the north side of the St. James' church, the revelation of the city ditch and a lime kiln of the 13th cent. in the Moravské square No. 6, the find of a medieval house of the 13th cent. and its allotment facilities in the Panská street No. 6-8 and the detection of a continuous medieval settlement in the Božetěchova street No. 1, 3 in Brno-Královo Pole.

Key words:

Middle Ages, South Moravia, Brno, rescue excavation.

Cílem tohoto příspěvku je, obdobně jako v uplynulých pěti letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů prováděných společností Archaia Brno, o.p.s., v historickém centru města Brna a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Merta – Peška – Procházka – Sadílek 2000, 35–36, naposledy pak souhrnně viz Holub – Kolařík – Kovářík – Merta – Peška – Procházka – Zapletalová – Zůbek 2004, 57–97)¹.

Záchranné archeologické výzkumy v Brně v roce 2004

Výzkumnou činnost prováděnou v roce 2004, případně zahájenou ještě v roce 2003, lze rozdělit do šesti skupin: 1) plošné výzkumy; 2) výzkumy prováděné v souvislosti s výstavbou kolektorů v historickém jádru města; 3) výzkumy realizované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“; 4) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí; 5) dokumentace reliktů stojících historických staveb; 6) zpracování a vyhodnocení již ukončených terénních částí výzkumů.

Ad 1) Plošné výzkumy

V roce 2004 uskutečnila v Brně společnost Archaia Brno, o.p.s., sedm větších plošných výzkumů. Pokračoval již v roce 2003 započatý výzkum související s rekonstrukcí

Jakubského náměstí [A057/2003] a také výzkum v prostoru náměstí Svobody 16 a ulice Panská 6, 8 [A100/2003]. Dále byla realizována první část výzkumu na parcelách domů Česká 10, Jakubská 3 [A036/2004], Moravské náměstí 6 [A081/2004] a Božetěchova 1, 3 [A101/2004].

Plošný výzkum proběhl také v prostoru Kopečné 43 [A043/2004] a na náměstí Svobody 9 [A069/2004].

Ad 2) Výzkumy prováděné v souvislosti s výstavbou kolektorů v historickém jádru města

Tato skupina byla vyčleněna pro svou specifičnost související s technologií výstavby kolektorů. Ty jsou v historickém jádru budovány podpovrchovou metodou, tedy raženy hornickým způsobem. Tomu se podřizuje metodika výzkumu: plošně jsou exkavovány těžební šachty (v průměru o rozměrech 5 x 5 m). Nejvíce, a to čtyři, byly zkoumány na náměstí Svobody. V návaznosti se sledují a dokumentují všechny související přeložky inženýrských sítí a průběžně probíhá dokumentace profilů představovaných čelbami ražeb vlastního sběrače. V roce 2004 pokračovala výstavba kolektoru na Koblížné ulici s odbočkami do Kozí, Poštovské a Sukovy ulice [A002/2003], na náměstí Svobody s odbočkou do Zámečnické ulice [A003/2003] a na Zelném trhu s odbočkami ke Kapucinskému náměstí a na Starobrněnskou ulici [A005/2003]. Archeologický výzkum ve štolách kolektorů probíhá neustále od roku 2003.

Ad 3) Sondy dokumentované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“

V rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“, o němž jsme podrobněji informovali v roce 2000 (Merta – Peška – Procházka – Sadílek 2000, 36), byly v roce 2004 realizovány 4 projekty (šachta před Kapucínským náměstím I [A115/2004], započata již v roce 2003, blok 38 [A113/2004], blok 51 [A068/2004] – budou pokračovat i v roce 2005 – a blok 61 [A062/2004]).

Ad 4) Výzkumy menšího rozsahu

Stejně jako v minulých letech prováděla společnost Archia Brno, o.p.s., řadu rozsahem menších, záchranných výzkumů. Některé započaly již v roce 2003: Trnitá [A101/2003], Jánská – Minoritská – Orlí (minoritský klášter; 106/2003), Mečová 5, Radnická 8 (Stará radnice; A107/2003), Moravské náměstí 10, 11 (A113/2004), Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvonařka (areál bývalé továrny Vaňkovka; A114/2004). V roce 2004 proběhly akce v ulicích Trýbova (A004/2004), Fryčajova (A007/2004), Moravské náměstí 6 – sondy (A013/2004), Koliště (A022/2004), v objektu Stará 22 (A025/2004), v ulici Jakubské (A026/2004), na Dominikánském náměstí (A049/2004), v prostoru ulic Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvonařka (areál bývalé továrny Vaňkovka; A051/2004), Lidická 12 (A052/2004), v objektech Chaloupkova/Mojmírovo náměstí 12 (A058/2004), v domech Vídeňská 15 (A061/2004), Václavská 18-20 (A063/2004), v ulici Koliště (A064/2004), v domě Zábrdovická 16 (A065/2004), na ploše Moravského náměstí (A074/2004), v areálu Denisových sadů (A076/2004), v ulici Vinohrady (A077/2004), v objektu Mendlovo náměstí 9 (A078/2004), ve vozovce Mendlova náměstí (A085/2004), v ulicích Bašty (A087/2004), Anenská (A091/2004), v parku Koliště (A092/2004), v domě Vodní 3 (A093/2004), posléze v ulicích Minoritská (A098/2004), Františkánská (A099/2004), v domě Běhounská 1/ náměstí Svobody 6 (A103/2004), v areálu objektu Mojmírova náměstí 15a (A104/2004).

Ad 5) dokumentace reliktů stojících historických staveb

Tyto terénní průzkumy byly v poslední době prováděny především v rámci Grantu Ministerstva kultury České republiky: Středověký měšťanský dům v Brně (reg. č. PK01P04OPP006), jenž byl ukončen v roce 2003. I nadále jsou však postupně dokumentovány dochované historické prostory v centru města. V roce 2004 byla dokončena dokumentace zachovalého úseku středověké hradby při domě Husova 10 [A003/2004].

Ad 6) zpracování a vyhodnocení již ukončených terénních částí výzkumů

V roce 2004 bylo dokončeno zpracování výzkumů, které proběhly v roce 2002 a 2003: blok 44 (A057/2002), Opuštěná – Trnitá (A088/2002), blok 49 (A004/2003), Zábrdovická, kostel Nanebevzetí Panny Marie; A016/2003), Trnitá (A021/2003), náměstí Svobody (A030/2003), Jánská – Orlí (A031/2003), blok 39 (A035/2003), Trnitá/Úzká (A044/2003), Jánská (A045/2003), Česká 6 (A047/2003), Dvořákova 12 (A073/2003), Pekařská 72 (A075/2003), Česká 1, 3 (A079/2002). V samostatných studiích (Zapletalová – Peška 2004; Zapletalová – Peška v tisku) byl vyhodnocen výzkum křižovatky ulic Křížové a Václavské (A41/2003).

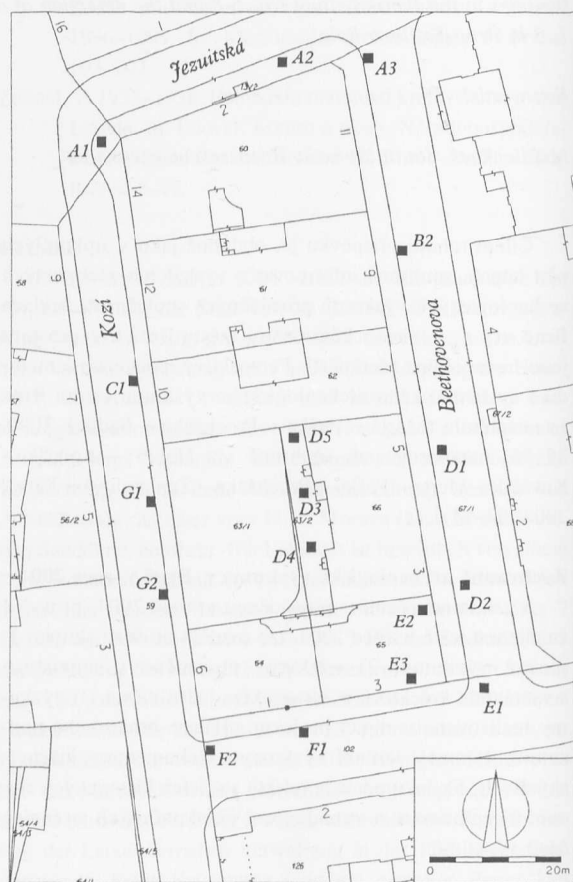
Předběžné výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny podle kódu):

Blok 40, parc. č. 13, 59, 67/1, 102 [akce A057/2002]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v domovním bloku 40 se uskutečnil v srpnu 2002 až květnu 2003 záchranný archeologický výzkum. Akce byla realizována na základě smlouvy o dílo se společností Technické sítě Brno, a.s.

Domovní blok 40 je vymezen ulicemi Beethovenovou, Dvořákovou, Jezuitskou a Kozí. Ve středověku existovaly pouze ulice Jezuitská (Ampla platea) a Kozí (Platea Gaisgasen). Ulice Beethovenova a Dvořákova (prvně jako Wieserova) vznikly až počátkem 20. století. Byly jedním z výsledků rozsáhlé asanace daného prostoru. Jeho podstatnou část předtím zabíral bývalý jezuitský klášter. Jezuité vybudovali rozsáhlý komplex včetně studentské koleje. Jeho součástí byl rovněž starý konvent dominikánek založený ve 13. století, který jezuitům daroval císař Rudolf II. Roku 1773 byl klášter zrušen. V roce 1784 byl předán vojsku a sloužil jako kasárna. Na počátku 20. století bylo celé území asanováno.

Celkem bylo položeno 19 průzkumných sond: pět na ulici Kozí (A1, B1, C1, G1, G2), čtyři na ulici Beethovenově (A3, B2, D1, D2), tři na Dvořákově ulici (E1, F1, F2), jedna na ulici Jezuitské (A2), tři na dvoře domů Beethovenova 3 a 5 (D3, D4, D5) a dvě ve sklepě domu Dvořákova 3 (E2, E3).

Obr. 1. Blok 40 (A057/2002). Zachycení jednotlivých sond.

Block 40 (A057/2002). Darstellung einzelner Suchschnitte.

Obr. 2. Blok 40 (A057/2002). V sondě F1 objevený sklep.

Block 40 (A057/2002). Keller im Suchschnitt F1.

Těžba sond byla ve všech případech dohledována a průběžně byly dokumentovány odkryté archeologické situace a profily. Ojedinelé byly některé situace exkavovány archeologicky.

Většina sond zasáhla geologické podloží. To je v daném prostoru tvořeno souvrstvím sprašových návějí. V sondě E1 byl v jejích rámci zaregistrován snad pohřbený půdní horizont. Sonda také prokázala, že sprašové návěje dosedají na vrstvu hrubého písku. V té je dnes stabilizována hladina spodní vody.

V některých sondách dosedl na sprašové podloží půdní horizont. Současný reliéf prostoru se poněkud liší od původní konfigurace terénu. Například převýšení mezi prostorem, kde byla položena sonda B2, a severním koncem Beethovenovy ulice nečinilo jako dnes 1 m, ale pouze cca 0,50 m. Rovněž jižní konec Beethovenovy ulice byl oproti dnešnímu stavu položen výše. Podle situace v sondě D2 by se dalo uvažovat o snížení prostoru až o 2 m.

Několik sond zachytilo pozůstatky středověkých sídelních aktivit. Šlo o odpadní vrstvy a terénní úpravy (sondy A3, B2, G1), výkopové aktivity neznámých funkcí (sonda C1), jímky (sondy D4, E1) a zděné sklepy (sondy A1, C1).

Z období novověku byly zachycovány pozůstatky zděné zástavby. Na Beethovenově ulici šlo o pozůstatky jezuitského kláštera (sondy A3, B2, D1, D2), v sondách D5, F1, G1 hlavně o sklepy někdejších domů (Žůbek 2004a).

Opuštěná – Trnitá, parc. č. 852/1, 852/2, 924/1, 927, 928, 967/1, 967/2, 967/12, 968/1, 974/1, 974/2, 974/7 990/1, 992/1 [akce A088/2002]

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Kolektory a technické sítě pro I. etapu výstavby v Jižním centru, 3. stavba kolektor Opuštěná – Metropoli“, na ulici Opuštěná a v prostoru mezi ulicemi Opuštěná a Trnitá (k. ú. Trnitá). Terénní část výzkumu proběhla v období od září 2001 do května 2003.

Ulice Opuštěná vznikla až ve 20. století, současný název dostala podle polohy na samém okraji osídleného území. Původně se však jmenovala Saarova (Flodrová 1997, 173).

K historii ulice Trnité viz níže v pojednání o akci A114/2003.

Geomorfologicky se zkoumané území nachází v nížině mezi západně tekoucí Svratkou a od východu se do ní vlévající Ponávkou. Při severní hranici tekla od středověku svra-

tecký mlýnský náhon, ústící do Ponávky. Ten patrně využil některého z vedlejších či slepých ramen řeky Svratky. Daným územím měl také protékat dnes již neexistující Novosadský potok. Nadmořská výška prostoru se pohybuje okolo 200,00 m n. m.

Alespoň ve stručnosti uvádíme základní informace k technickému postupu stavby. Před vlastní těžbou proběhlo zaražení ocelových larsenů z úrovně stávajícího povrchu; tato technologie staticky zajistila stěny následně hloubeného výkopu. Těžba byla prováděna bagrem. Šíře výkopu se pohybovala povětšinou okolo 5,5 m, hloubka kolem 5 m.

Archeologický výzkum se omezil pouze na dohled nad těžbou a následnou dokumentaci vybraných profilů.

V celém zkoumaném úseku kolektoru jsme se setkávali s náplavami řeky Svratky. Situace se shodovala s popisem J. Krejčího (Krejčí 1993, 175; popsáno níže v pojednání o akci A114/2003).

Dataci svrchního souvrství náplav pomohl určit získaný vzorek dřeva, jehož stáří určila prof. dr. hab. Anna Pazdur z univerzity v Gliwici pomocí radiokarbonové metody na 3100 ± 60 BP.

Z dalších situací byly zaznamenány navážky a zahradní horizonty. Výkopové aktivity zachytily profily P6, P7 a P8 (s. j. 200, 201, 305). Jejich přesný účel nebyl určen. Pocházely však z 19. či spíše až 20. století.

Obr. 3. Opuštěná, Trnitá (A088/2002). Zachycení průběhu kolektoru.

Opuštěná, Trnitá (A088/2002). Darstellung des Verlaufs des Kollektors.

Zajímavá situace byla pozorována v profilu P10, kde byla na svrchním souvrství náplav uložena tmavá hlinitá vrstva s.j. 320, charakteru půdního typu. Lze ji velice pravděpodobně ztotožnit se s.j. 102 = 143 z výzkumu A101/2003 (Zůbek 2004j) a některými vrstvami (např. s.j. 152, 153, 154, 158, 161, 165) z akce A10/2003 (Holub – Sedláčková 2004), které byly určeny jako pravěká kulturní vrstva. Podle palynologické analýzy, dokládající přítomnost chrpy, by však s.j. 320 odpovídala spíše středověku (informace RNDr. V. Jankovské, CSc.).

Při ulici Třnité pak byly ve výkopech registrovány relikty zástavby, která byla asanována ve 2. polovině 20. století (Zůbek 2004b).

Dvořákova, Kobližná, Kozí, Poštovská, Sukova, parc. č. 59, 101, 102, 128, 144 (akce A002/2003)

V rámci výstavby jedné z větví sekundárního kolektoru probíhá od dubna 2003 v prostoru ulic Dvořákova, Kobližná, Kozí, Poštovská a Sukova záchranný archeologický výzkum.

V současné době ještě nebyla ukončena terénní část výzkumu, z části již probíhá jeho zpracování. Výsledky budou v blízké budoucnosti vyhodnoceny v samostatné studii (Peška – Zapletalová 2004).

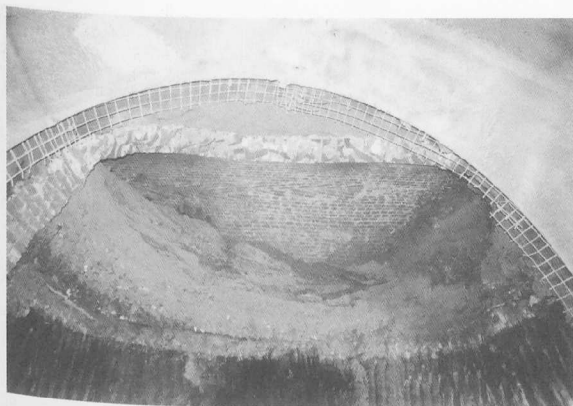
Obr. 5. Kobližná (A002/2003). Preparace archeologických situací v hlavní ražbě kolektoru. Kobližná (A002/2003). Erforschung archäologischer Situationen in der Haupttrasse des Kollektors.

Obr. 4. Dvořákova, Kobližná, Kozí, Poštovská, Sukova (A002/2003). Zachycení hlavních ražeb kolektoru. Dvořákova, Kobližná, Kozí, Poštovská, Sukova (A002/2003). Darstellung der Haupttrassen des Kollektors.

Obr. 6. Běhounská, náměstí Svobody, Zámečnická (A003/2003). Zachycení hlavních ražeb kolektoru. Černé plochy vyznačují plošně zkoumané šachty. Běhounská, náměstí Svobody, Zámečnická (A003/2003). Darstellung der Haupttrassen des Kollektors. Schwarze Flächen bezeichnen flächenmäßig erforschte Schürfschächte.

Obr. 7. Náměstí Svobody (A003/2003). Sklep zničený hlavní ražbou kolektoru.

Náměstí Svobody (A003/2003). Ein durch die Haupttrasse des Kollektors vernichteter Keller.

Běhounská, náměstí Svobody, Zámečnická, parc. č. 32, 528, 537 (akce A003/2003)

V rámci výstavby jedné z větví sekundárního kolektoru v prostoru Běhounské ulice, náměstí Svobody a Zámečnické ulice probíhá od dubna 2003 záchranný archeologický výzkum, který dosud nebyl ukončen; již realizované části terénní fáze se průběžně zpracovávají. Bližší pojednání o jeho výsledcích proto bude podáno v příštím ročníku tohoto periodika (Holub – Polánka – Sedláčková – Rokoská – Zůbek 2004).

Kapucínské náměstí, Starobrněnská, Zelný trh, parc. č. 294, 392, 397 [akce A005/2003]

V rámci výstavby jedné větve sekundárního kolektoru probíhá od dubna 2003 v prostoru Kapucínského náměstí, ulice Starobrněnské a Zelného trhu záchranný archeologický výzkum.

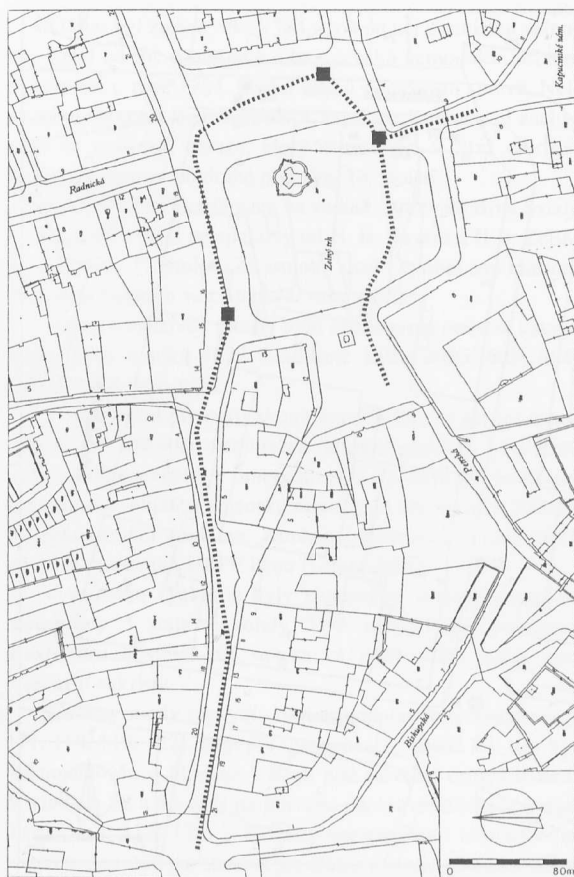
V současné době ještě nebyla ukončena terénní část výzkumu a výzkum dosud nebyl vyhodnocen do nálezové zprávy, o jeho výsledcích proto bude referováno později (Peška – Zapletalová 2004b).

Blok 49, parc. č. 34, 800 [akce A004/2003]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v domovním bloku 49 se uskutečnil 19. 2. až 30. 4. 2003 záchranný archeologický výzkum. Akce byla realizována na základě smlouvy o dílo se společností Technické sítě Brno, a.s.

Víme, že v naší sledovaném prostoru se ve středověku nacházela 4 městiště, která na severu přiléhala k městským hradbám, na východě byla obrácena do ulice Běhounské (Platea Cursorum), na západě se přimykala k velkému městišti svatojacobské fary a na jihu k ulici Za kostelem sv. Jakuba (Retro ecclesiam s. Jacobi). Jižně této ulice se rozkládal hřbitov náležící kostelu sv. Jakuba.

Předmětné území tedy zčásti přiléhalo k městským hradbám a zčásti do systému městského opevnění zasahovalo. Vlastní hradby byly v polovině 14. století tvořeny vnitřní zdí, zesílenou věžemi v odstupech kolem 40 m, předsunutou parkánovou zdí, rovněž posílenou věžemi a příkopem. V daném

Obr. 8. Kapucínské náměstí, Starobrněnská, Zelný trh, Zámečnická (A005/2003). Zachycení hlavních ražeb kolektoru. Černé plochy vyznačují plošně zkoumané šachty.

Kapucínské náměstí, Starobrněnská, Zelný trh, Zámečnická (A005/2003). Darstellung der Haupttrassen des Kollektors. Schwarze Flächen bezeichnen flächenmäßig erforschte Schächte.

prostoru umožňovala vstup do města brána na konci Běhounské ulice. Roku 1356 založil markrabě Jan Jindřich v předpolí městského opevnění augustiniánský klášter. Koncem 15. století byl klášter opevněn a stal se významnou součástí městského opevnění. Stále však byl od města oddělen příkopem, který byl oproti staršímu období značně rozšířen a prohlouben a z velké části napuštěn vodou. Před bránou se příkop rozšiřoval a jako izolovaný objekt v něm stál barbakán půlkruhového půdorysu s věží na čelní straně, takže vstup do města byl možný jedině po překonání dvou padacích mostů a dvou věžovitých bran. Podoba opevnění se začala podstatně měnit koncem 17. století. Brno se tehdy začalo přetvářet na pevnostní město s citadelou na Špilberku. Brněnská městská pevnost byla budována ve dvou základních etapách. Do roku 1700 bylo dokončeno vnitřní vysoké bastionové pásmo, které sestávalo z 8 hlavních bastionů. Našeho prostoru se dotýkal hlavně II. bastion za augustiniánským klášterem. V rámci prací na vnitřním bastionovém pásmu byly sneseny věže středověkého hradebního pásma v blízkosti klášterního areálu. Byl také zrušen barbakán Běhounské brány s částí příkopu. Likvidace příkopu mezi

Obr. 9. Blok 49 (A004/2003). Zachycení jednotlivých sond.

Block 49 (A004/2003). Darstellung einzelner Suchschnitte.

klášterem a městem, stejně tak jako celého předbarokního opevnění kláštera, přitom umožnila v letech 1732–1750 výstavbu nového, podstatně rozsáhlejšího konventu, který navázal přímo na městskou zástavbu v prostoru Dřevěné brány. Vně vnitřního pevnostního pásu se rozkládal široký a hluboký příkop, zavodňovaný potokem. Vně příkopu se rozkládal nižší vnější pevnostní pás, budovaný až ve 2. čtvrtině 18. století. Výstavbou barokního pevnostního pásma se snížil počet vstupů do města. Běhounská brána si sice zachovala tranzitní význam, cesta z ní však ústila na starým příkopem oddělenou plochu vnitřního pevnostního pásu před augustiniánským klášterem a vycházela odtud Novou Veselou branou z roku 1679 po mostě přes barokní příkop. Pevnostní opevnění ztratilo opodstatnění v průběhu vojenských operací v období napoleonských válek (1805). Svatotomášský bastion pak byl definitivně zplanýrován roku 1863.

Celkem bylo položeno 6 průzkumných sond; dvě na ulici Běhounské (C2, E1), dvě na Moravském náměstí (F1, F2) a dvě ve sklepech domu Běhounská 17 (D1, D2).

Těžba sond byla ve všech případech dohledována a průběžně byly dokumentovány odkryté archeologické situace a profily.

Položené sondy ověřily podmínky geologického podloží (hlavně sonda F1), představovaného zde půdním horizontem, který dosedá na sprašovou návěj. Ve dvou případech narazily

Obr. 10. Blok 49 (A004/2003). Dokumentace cisterny v sondě E1.

Block 49 (A004/2003). Dokumentation der Zisterne im Suchschnitt E1.

na sklepní prostory staré zástavby (sonda C2 a E1) a sondou F2 se podařilo zjistit průběh vnitřní stěny příkopu městského opevnění (Zůbek 2004c).

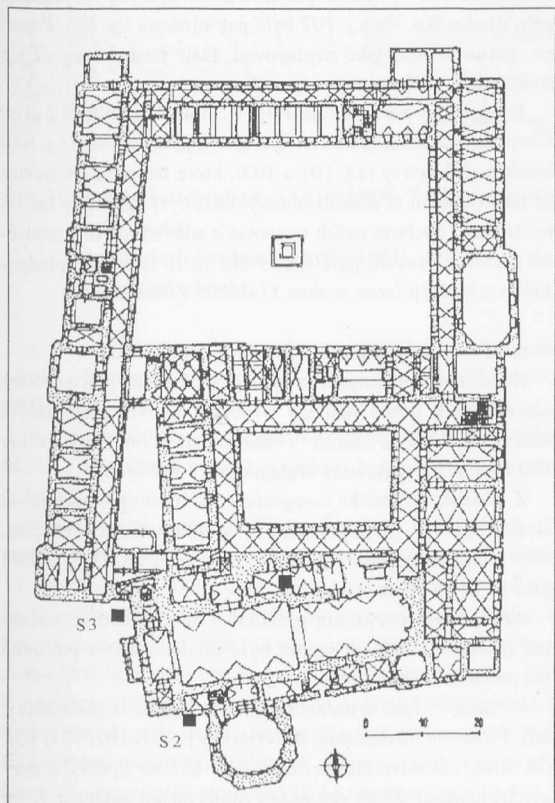
Zábrdovická, kostel Nanebevzetí Panny Marie, parc. č. 610 (akce A016/2003)

V souvislosti se statickými sondami položenými pro zjištění příčin narušené statiky lodi kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích se uskutečnil v březnu 2003 záchranný archeologický výzkum (k.ú. Zábrdovice).

Zábrdovice, stejně jako areál kláštera, jsou položeny v nivě řeky Svitavy, jejíž tok zde výrazně meandroval. V letech 1847 až 1850 byla Svitava zregulována a napříměna do dnešního stavu. Na ikonografických pramenech je zakreslen i mlýnský náhon, jehož ostře zalomený tok dotvářel zábrdovický ostrov. Je více než pravděpodobné, že se jedná o původní rameno Svitavy. Zkoumaný prostor dosahuje výšky 202,60 m n. m.

Klášter premonstrátů s kostelem Nanebevzetí Panny Marie založil na levém břehu v meandru řeky Svitavy někdy před rokem 1209 Lev z Klobouk. Toho roku vzal klášter v ochranu papež, roku 1210 potvrdil fundaci Přemysl Otakar I. Lev z Klobouk měl v Zábrdovicích dvůr, u něhož vystavěl kostel sv. Kunhuty, který vysvětil roku 1211 za přítomnosti krále Přemysla Otakara I. a markraběte Vladislava Jindřicha hnězdenský arcibiskup Jindřich Kietlitz. Do vybudování klášterního kostela

využíval konvent tento vlastnický kostel jako provizorium. Funkci kostela jako primární klášterní svatyně dokládá občasný přídomek zábrdovických opatů „abbas sancte Cunegundis“ (1243). Ve třetí čtvrtině 13. století byl pak vybudován klášterní kostel Panny Marie. Klášter byl ve 20. letech 15. století zničen husity, přestavba a náprava škod byla provedena v letech 1441 až 1450. Klášter byl snad úplně zbořen za česko-uherských válek, což zmiňuje zpráva z roku 1483. Opravy klášterního areálu probíhaly velmi pomalu, dokončeny byl až Pietrem Gabrielem v poslední čtvrtině 16. století. Klášter byl opětovně vypleněn za stavovského povstání roku 1619, další škody utrpěl za třicetileté války od Švédů v letech 1643 a 1645. Vyhořelý klášter byl nahrazen novostavbou budovanou v rozmezí let 1654 až 1658. Starý klášterní kostel byl zcela přestavěn v letech 1661 až 1669, kdy vznikl monumentální dvojvěžový kostel Nanebevzetí Panny Marie postavený podle projektu Giovanniho Pietra Tencally. Kostel byl vystavěn na substrukci raně gotické baziliky se západním dvojvěžím. V letech 1753–1755 byl doplněn centrální kaplí Panny Marie Čenstochovské, v 50. až 60. letech 18. století byl postaven severně starého konventu konvent nový, zároveň byl přestavěn i původní konvent. V rozmezí let 1773–1775 byl přestavěn kostel sv. Kunhuty.

Obr. 11. Zábrdovická (A016/2004). Půdorys komplexu bývalého premonstrátského kláštera v Brně-Zábrdovicích (dle B. Samka) s vyznačením dokumentovaných sond.

Zábrdovická (A016/2004). Grundriß des Komplexes des ehemaligen Prämonstratenserklosters in Brno-Zábrdovice (nach B. Samek) mit der Bezeichnung dokumentierter Suchschnitte.

Klášter byl zrušen roku 1784 a byl do něj přemístěn vojenský špitál od Sv. Anny jako c.k. vojenská nemocnice, hřbitov byl zrušen v roce 1784. Kostel zůstal v církevní správě. Nejstarší vyobrazení kostela spolu s kaplí sv. Kunhuty je zachyceno na votivním obraze, který se nachází v jižní sakristii, malbu lze datovat do druhé poloviny 16. století.

Areál kláštera je zobrazen na vedutě Dobývání Brna Švédy v roce 1645 z ptačí perspektivy od H. B. Bayera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století. Za zmínku stojí i vyobrazení kláštera na vedutě Folperta van Allena z roku 1690.

Nejstarší relativně přesný plán představuje stabilní katastr města Brna z roku 1827 (souhrnně Kuča 2000, 603, 604; Samek 1994, 242–248).

V nejbližším prostoru zkoumané lokality se dosud uskutečnilo jen několik ojedinělých archeologických výzkumů. V roce 2000 proběhl v omezené míře výzkum při budování kanalizace v objektu Vojenské nemocnice (Procházka 2000a). Při rekonstrukci kaple sv. Kunhuty realizovali v roce 2001 výzkum pracovníci ÚAPP Brno (Unger 2001).

V průběhu výzkumu byly zkoumány, respektive dokumentovány 3 statické sondy. Dvě sondy byly položeny v exteriéru kostela, při severní a jižní věži, jedna pak v severní sakristii.

Všechny sondy zachytily horizont náplav řeky Svitavy (s.j. 111, 118, 119, 122). Nejvýše vystupoval v sondě S3, kde byl dokumentován v hloubce 1,90 m pod stávající úrovní terénu. V sondách S2 a S3 byla na povrchu náplav doložena stavební úroveň (s.j. 112, 123) s doklady opracovávání krinoidového vápence. Její stáří lze stanovit jen těžko, z vrstvy pochází nález keramického zlomku datovatelného rámcově do 13. století. Následovalo zvýšení terénu pomocí navážek (s.j. 113, 124). Byly dokumentovány výkopové aktivity neznámého účelu a ne zcela jasných stáří (s.j. 502, 504, 505). Podařilo se určit stavební úroveň, ze které bylo vystavěno západní průčelí kostela s věžemi (s.j. 115). Nacházela se 1,20 m pod dnešní úrovní terénu. Ten byl v následujících obdobích navýšen pomocí navážek (s.j. 116, 117, 125, 126), v posledních fázích suťového charakteru. Základové zdivo věží (s.j. 907, 908) je založeno na pilotech ze dřeva olše, na které byl ještě položen rošt z dubových trámů (s.j. 400, 401). Část nadzemního zdiva (s.j. 906, 909) je dnes překryta zmíněnými navážkami. Sonda S1 přinesla zajímavý poznatek především proto, že doložila zeď založenou do náplav řeky (s.j. 904), která je starší než severní stěna kostela. Její přesná interpretace však není z nalezeného reliktu jednoznačná. S největší pravděpodobností se jedná o relikt základového zdiva náležícího nějaké stavbě areálu premonstrátského kláštera ze 13. století, hypoteticky kostelu. Zdivo severní stěny kostela (s.j. 901, 902, 903) bylo založeno do horizontu nedatovaných terénních úprav a výkopových aktivit (s.j. 101–105, 107, 110, 501). Jeho nadzemní část byla postupně dorovnáována navážkami (s.j. 108, 109) až po současnou úroveň. Do zdiva byly už zakomponovány stavební články ze starších stavebních fází kostela.

Tento drobný výzkum výrazně doplnil stavební dějiny kostela Nanebevzetí Panny Marie. Doložil předpokládané založení renesanční stavby na substrukci původního raně gotického kostela (či kláštera ?) v prostoru lodi. Prokázal založení západního průčelí s dvojicí věží na pilotách, respektive roštu, dendrochronologicky datovaném do doby po roce 1641, do náplav řeky Svitavy. V neposlední řadě doložil celkovou baro-

kizaci stavby, kterou lze vztáhnout k období výstavby kaple P. Marie Čenstochovské a západní předsíně.

Výzkum také podstatnou měrou přispěl k vysvětlení statické poruchy stavby. Ta je důsledkem nestejných podmínek založení renesanční stavby. Zatímco loď založená na dostatečně stabilní substrukci staršího kostela je v podstatě nehnutá, západní průčelí s dvojicí věží, založené v náplavách Svitavy na dřevěné konstrukci, se v důsledku změny vodního režimu, způsobené regulací řeky ve 40. letech 19. století, začalo mírně sklánět k západu (Merta – Zůbek 2003a, Merta – Rybníček – Zůbek 2004).

Trnitá, parc. č. 914 [akce A021/2003]

V souvislosti s výstavbou kanalizace na ulici Trnité (k.ú. Trnitá) proběhl v dnech 17. 2.–10. 3. 2003 záchranný archeologický výzkum.

Kanalizace byla hloubena na ulici Trnité v jejím úseku mezi Úzkou ulicí a Zvonářkou, a to jen v severní části tohoto úseku.

K historii a geomorfologii lokality viz níže v pojednání o akci A114/2003.

Výkop byl z velké části veden v trase staré kanalizace. Byl široký cca 1,50 m a hloubka dosahovala cca 4,50 m. Archeologický výzkum se vzhledem k technickým obtížím

a bezpečnosti práce omezil pouze na dohled nad vlastními výkopovými pracemi, prováděnými bagrem. Byla možná pouze vizuální rekonstrukce bez bližšího ohledání. Shlednuté profily většinou nevykazovaly výraznější, respektive jednoznačně interpretovatelné archeologické situace. Pro absenci bližšího ohledání ovšem nelze se stoprocentní jistotou vyloučit jejich přítomnost. Potvrdil to profil P1 zkoumaný v sondě S1. Technické podmínky stavby zde totiž dovolily jeho pečlivou dokumentaci.

Terénní situace vykazovala v základních rysech obdobný charakter jako u podstatně lépe dokumentovaných akcí v nejbližším okolí Trnité ulice (akce číslo A88/2002, A10/2003, A21/2003, A101/2003, A114/2003). Setkáváme se zde s náplavami Svatky a Ponávky. Situace se shodovala s popisem J. Krejčího (Krejčí 1993, 175; popsáno níže v pojednání o akci A114/2003).

V našem případě lze spodní souvrství náplav ztotožnit se s.j. 105 a s vrchní se s.j. 106. Na profilu P2 na ně dosedala tmavá šedohnědá vrstva (s.j. 107), odpovídající svým charakterem půdnímu typu. Pravděpodobně ji lze ztotožnit se s.j. 102 = 143 z výzkumu A101/2003 a některými vrstvami (např. s.j. 152, 153, 154, 158, 161, 165) z akce A10/2003, které byly určeny jako pravěká kulturní vrstva, a dále se s.j. 320 z akce A88/2002, kde by podle palynologické analýzy odpovídala spíše středověku. Na s.j. 107 byla pak uložena s.j. 108, kterou lze opět určit snad jako náplavovou. Dále následovaly už jen navážky (s.j. 109).

Jinou situaci zachytil profil P1. V hloubce přibližně 2 m od stávajícího povrchu; tu na vrstvu určenou jako náplava (s.j. 100) dosedaly dvě vrstvy (s.j. 101 a 102), které lze snad interpretovat jako odpadní či terénní úpravy. Obě byly datovány do 13. století. Snad bychom mohli uvažovat o souvislosti se středověkou osadou Dorných, jejíž středověké jádro se ovšem předpokládá východněji (srov. u akce A114/2003 Zůbek 2004d).

Náměstí Svobody, parc. č. 937 [akce A030/2003]

Za účelem zpřístupnění a vyklizení části sklepních prostor náležejících k domu náměstí Svobody 8 byla před daným domem vyhloubena šachta. V souvislosti s tím se v květnu 2003 uskutečnil záchranný archeologický výzkum.

Z hlediska historické topografie se v tomto prostoru již od založení města v první polovině 13. století nacházelo náměstí. Dříve se nazývalo Dolní trh (forum Inferius, Unterring), dnešní název se užívá až od roku 1945.

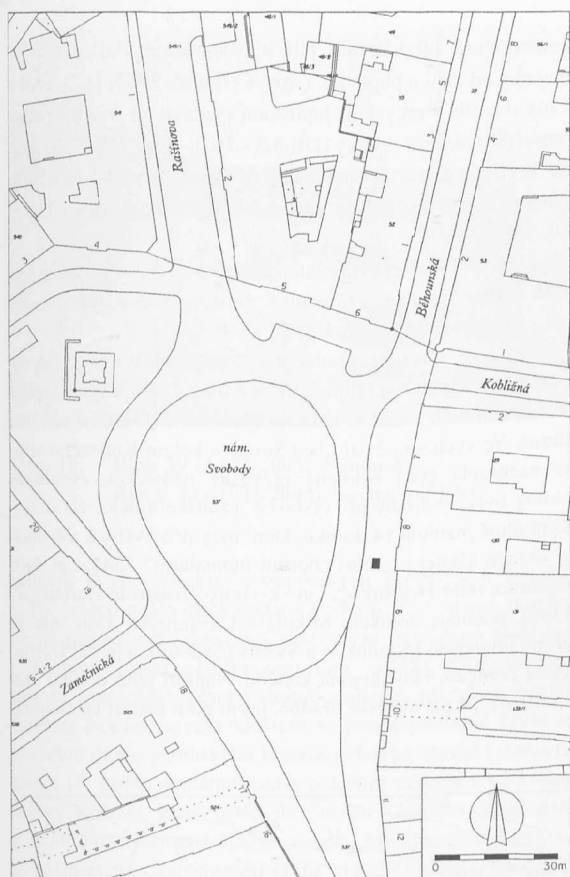
Archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavebními pracemi. Hloubení šachty bylo dohledováno a průběžně byla prováděna dokumentace.

V hloubce 1,80 m narazila šachta na sprašové podloží (s.j. 100). Přmo na ně dosedalo souvrství (s.j. 101, 102, 103, 104, 105, 106), které lze interpretovat jako terénní úpravy a staré povrchy náměstí. Zcela sice není vyloučena ani možnost, že by se mohlo jednat o výplně nějaké blíže neurčené jámy. Pravděpodobnější je ovšem první interpretace. Znamenalo by to, že ve středověku došlo k úpravě terénu, při které byl snesen minimálně půdní typ. Nejstarší část souvrství byla datována do 13. století. Jmenované aktivity porušoval výkop pro sklep (s.j. 901), z jehož výplně (s.j. 107) byly získány keramické zlomky datované do 15. a 16. století. Do souvrství bylo rovněž založeno přesněji neinterpretované zdivo (s.j. 900) novověkého charakteru (Zůbek 2004e).

Obr. 12. Trnitá (A021/2003). Zachycení průběhu kanalizace.

Trnitá (A021/2003). Darstellung des Kanalisationsverlaufs.

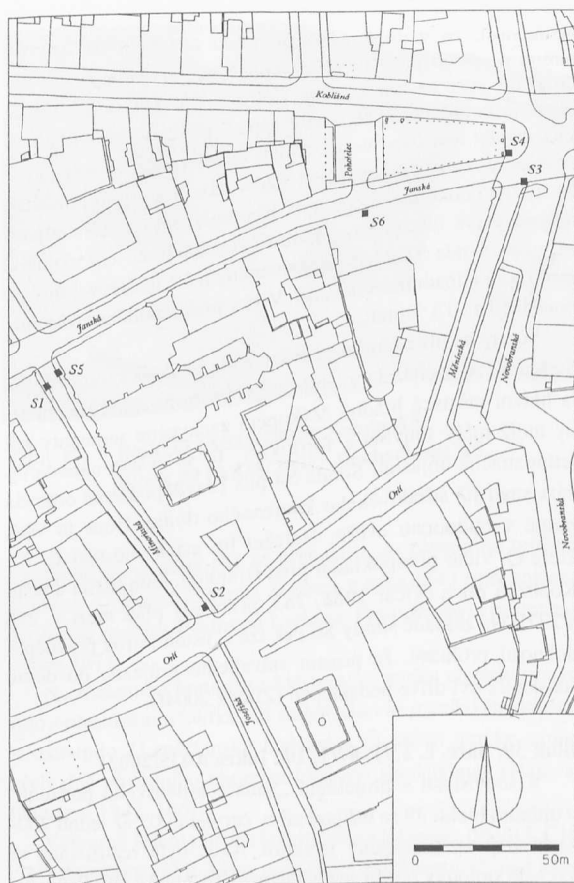
Obr. 13. Náměstí Svobody (A030/2003). Zachycení polohy šachty.
Náměstí Svobody (A030/2003). Die Lage des Schürftschacht.

Jánská, Minoritská, parc. č. 162, 177, 249, 253 (akce A031/2003)

V souvislosti s přípojkami VN do kolektoru na ulicích Jánská a Minoritská v Brně proběhl v květnu 2003 archeologický výzkum.

Ulice Jánská a Minoritská vymezují od severu a západu areál minoritského kláštera. Klášter byl založen ve 30. letech 13. století ve východní části města. Byl postaven v městské čtvrti zvané Měniná (Quartale Menesense). Jeho areál zaujímá podstatnou část bloku vymezeného ještě ulicemi Měniná a Orlí. Součástí komplexu je kostel sv. Jana Křtitele a Jana Evangelisty (původní byl vysvěcen roku 1256) s přílehlou loretánskou kaplí, vlastní konvent členěný na severní velkou a jižní malou kvadraturu, přístavek sakristie a knihovny na jihu kostelního presbytáře a konečně samostatný tzv. hostinský dům zvaný též stará fara (ke klášteru např. Eliáš 1986; Procházka 1989; 2000, 65–72).

Dnešní Minoritské ulici se ve 14. století říkalo Proti Menším bratřím (Versus fratres Minores). Minoritskou se zve až od konce 18. století. Z východní strany ji vymezoval klášterní komplex, ze západu potom měšťanská zástavba. Ceny měšťáků se zde ve středověku pohybovaly spíše v dolní úrovni cenové škály, výjma nárožního domu při ulici Jánské dnes č.o. 2 (Flodrová 1997, 151; Vičar 1965, 271, 275).

Obr. 14. Jánská, Minoritská (A031/2003). Zachycení dokumentovaných sond.
Jánská, Minoritská (A031/2003). Darstellung dokumentierter Suchschnitte.

Východní úsek dnešní ulice Jánské se ve 14. století nazýval U (zahrady) Menších bratří (Prope /hortum/ fratrum Minorum). V 16. století se označovala jako Měšťanská (Bürgergasse). Samotný název Jánská (Johannessgasse) se definitivně ustálil ve 2. polovině 19. století. Severní frontu ulice a také východní část jižní fronty vymezovala už od středověku měšťanská zástavba. Ceny areál odpovídaly úrovni zmíněné v ulici Minoritské. Jánská ulice na východě vyústovala u hradební zdi v úseku mezi Měnináskou branou a Brankou, kam směřovala dnešní Koblížná ulice (Flodrová 1997, 243; Vičar 1965, 271, 275).

Geomorfologicky se lokalita nachází na mírném k východu otočeném svahu, který se sklání k vodoteči Ponávky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje od 207 do 214 m n. m.

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti s postupem stavby. Veškeré výkopové práce prováděla stavební firma. Následně byly archeologicky ohledány vzniklé výkopy a dokumentovány archeologické situace. Rozměry a půdorys výkopů závisely vždy na přístupnosti požadovaných a přítomnosti „nežádoucích“ inženýrských sítí. Rekognoskováno a dokumentováno bylo celkem šest takových výkopů: tři na ulici Minoritské, dva na ulici Jánské a jeden v průjezdu domu Jánská 22.

Sondy na ulici Minoritské ověřily, že geologické podloží je zde ve svrchních částech tvořeno sprašovou návějí a půdním typem. Sondy v severní části ulice (S1 a S5) pak dokládaly

skutečnost, že v době založení města zde byla konfigurace terénu poněkud jiná. Stávající povrch je samozřejmě položen poněkud výše (o cca 1,20 až 1,60 m). Původně však úroveň povrchu komunikace ve směru západ – východ klesala poněkud strměji než dnes. Ve 13. století však byly provedeny terénní úpravy, které tuto svažitost vyrovnaly či alespoň potlačily. Místy byl i odstraněn půdní typ. Komunikační úrovně a odpadní vrstvy tak leží přímo na sprašovém podloží, což doložila zejména sonda S1. Byly zaznamenány ještě tři štětové úrovně proložené odpadními vrstvami. Velice pravděpodobně všechny pocházejí ze 13. století.

Sondy na ulici Jánské nedosahovaly geologického podloží. Sonda S3 se nacházela v podstatě v prostoru, kudy procházela hlavní městská hradba. Výkopem zachycené segmenty zdi by tudíž měly souviset s fortifikací. To se ovšem nepodařilo jednoznačně objasnit. Sonda S4 pak pravděpodobně odkryla část snad již středověkého kamenného domu. Bude to však nutné v budoucnu ověřit. Náležel by asi k městišti č. 27, které O. Vičar předpokládal před Brankou, kam ústila dnešní Koblišná ulice (Vičar 1965, 283, přiložený plán mezi s. 276 a 277). Na základě sondy S6 pak lze s jistotou mírou pravděpodobnosti prohlásit, že prostor stávajícího průjezdu do domu Jánská 22 byl dříve podsklepen (Zůbek 2004f).

Blok 39, parc. č. 13/1, 67/1, 102 [akce A035/2003]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 39 se uskutečnil v červnu 2003 až lednu 2004 záchranný archeologický výzkum. Akce byla realizována na základě smlouvy o dílo se společností Technické sítě Brno, a.s.

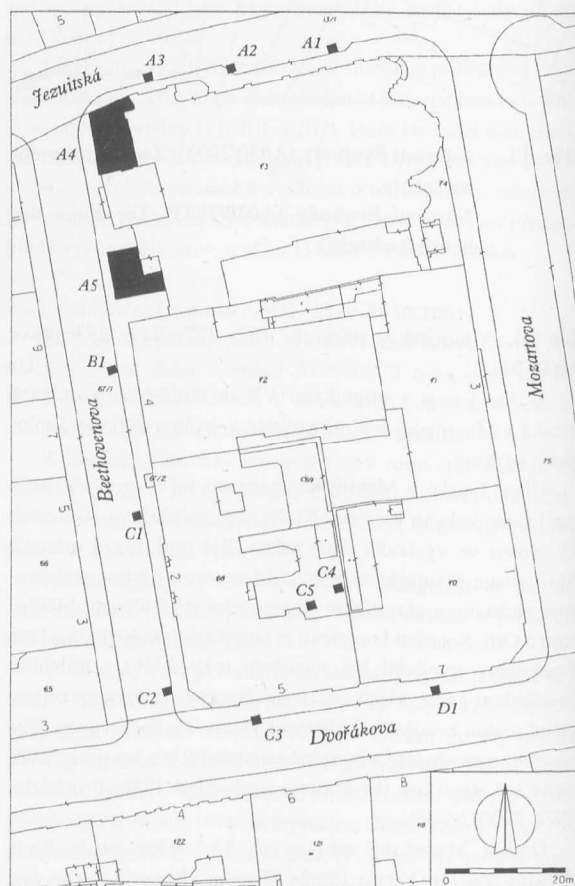
Domovní blok 39 je sevřen ulicemi Jezuitskou, Dvořákovou, Mozartovou a Beethovenovou. Ulice Jezuitská byla ve 14. století nazývána platea Ampla (Široká), v letech 1824 až 1963 Jesuitengasse, resp. Jezuitská, 1963–1990 Chorázova a nyní opět Jezuitská. Ulice Dvořáková vznikala od roku 1867, kdy počala výstavba domů v jižní části Rooseveltovy ulice (Švédská ulice). Následovala výstavba obytných domů na pravé straně ulice Dvořákovy. Ulice Mozartova a Beethovenova vznikly v roce 1904 (resp. 1906) a svůj název si podržely po celou dobu až dodnes (Flodrová 1997).

Od 13. století se v této oblasti nacházel ženský klášter dominikánek. Nejstarší zmínkou o „shromáždění žen sloužících bohu“ usídlených vedle kostela Cella sv. Marie je udělení odpustků v listině pasovského biskupa Rudigera z roku 1241. Bezprostředně po založení, někdy mezi lety 1241 a 1244, tato komunita přijímá řeholi sv. Augustína, posléze je však inkorporována do řádu dominikánů (Černušák 2002; 2003). Klášter Cella Sanctae Mariae či Cella castitatis byl založen řádovou sestrou Herburgou za pomoci měšťana Ulrycha Nigera (Schwarze), který věnoval klášteru dům s městištěm, na kterém byl postaven klášter, další areu v protilehlé ulici a konečně dům, kde sám zemřel (Černušák 2003, 166, 170, pozn. 9; příloži volně Kuča 2000, 290). Stopy donátora kláštera mizí na křížové výpravě r. 1248 (Černušák 2003, 167). Darování majetku proběhlo někdy před 17. únorem 1244. Je však možno uvažovat i o pozdějším daru, protože listina Václava I. je podle T. Černušáka pravděpodobně falzem vydaným až po r. 1248. Také dvě následující listiny českých králů týkající se kláštera jsou údajně falzifikáty vytvořené na objednávku představených herburského kláštera. Situace se vyřešila asi až listinou Václava II. z roku 1286, která překonává všechny

nesrovnalosti předchozích falz a osvobozuje klášter a jeho majetky od daní a poplatků. (srov. Černušák 2003, 167). Roku 1261 dovolil Přemysl II. jeptiškám postavit za jejich klášterem u městské zdi domky (Dřímál – Peša 1969, 39, 73). Jižně od Koňského trhu se rozkládala ulička Ramhof s dvorcem, v němž mivali své krámy soukeníci (Hálová-Jahodová 1975, 98, 99).

Za vpádu Rudolfa Habsburského na Moravu roku 1279 byl však klášter vypálen, a to natolik, že rozestavěné dílo muselo být započato znovu (Samek 1994, 199).

Nejstarší písemné prameny k topografii těchto míst se pokusil rekonstruovat Oldřich Vičar k roku 1348. V ulici Široké (Jezuitská) byla zástavba měšťanských domů pouze na severní straně. Ve východní části ulice Široké a kolem Koňského trhu se nacházela čtvrť osídlená převážně německou chudinou (domy byly zbourány při výstavbě jezuitské koleje, viz dále). Konkrétně jmenuje 14 domků, které byly přistavěny k východní ohradě kláštera („retro chorum monialium“ 1347, „in foro Equorum retro Herburgis“, „in vico retro claustrum Herburgis“ 1368), počínaje domkem Mikuláše Closterpeka. Dále zde je přímo jmenován Mikuláš, syn Sweův (Švábův), a jehlář Dětlín, jehož domkem tato skupina končila. Naproti jeho domku stál na nároží, již při městské hradbě, první dům patřící ke skupině

Obr. 15. Blok 39 (A035/2003). Zachycení jednotlivých sond.

Block 39 (A035/2003). Darstellung einzelner Suchschnitte.

Obr. 16. Blok 39 (A035/2003). Sonda A4.
Block 39 (A035/2003). Suchschnitt A4.

dalších devíti objektů orientovaných průčelím k hradbě; v 16. století nesla ulička název Pod zdí. Tato druhá skupina se již přibližovala domem Cablerovým Brance na Kobližně („Tzabler, pistor claudit portulam“ 1348). Obě skupiny domů oddělovala šestice domů stojících při ulici Široké. Severní hranice areálu kláštera se pravděpodobně kryla se stavební čarou jezuitského kostela, neboť při stavbě kostela na konci 16. století nemáme správy o dalším zabírání ulice kromě uličky Růžové, která ústila do Široké. Klášterní brána stála naproti domu Romerovu, resp. v roce 1348 Mecnerovu, tedy ve stejném místě, jako později brána kláštera jezuitského (Vičar 1965, 268, 269).

Budovy kláštera doznaly pravděpodobně někdy v poslední čtvrtině 14. století stavebního rozvoje, jak dokládají kamenické články objevené v roce 1904 před kostelem. Václav Richter je označuje jako domácí gotiku a datuje je do let 1370–1380 (Richter 1947, 404).

Koncem 14. století (první zmínka 1396) došlo k podstatné změně ve vztahu města ke klášteru. Brno získává právo opravy nad klášterem a tím také větší vliv na jeho hospodaření a chod. Stalo se tak právě v době, kdy se město značně zadlužilo. Neznáme však žádné přímé svědectví pramenů, které by prokázalo, že město svého opravného práva jakkoliv využilo, resp. zneužilo. Formálně ovšem zůstával opravcem český král (Černušák 2003, 170; Foltýn a kol. 2005, 163).

V pohusitské době klášter stagnoval a v letech 1432–1520 prodal značnou část ze svého majetku. Úpadek se prohloubil zvláště po požáru roku 1500. Roku 1524 získalo město opravu definitivně. Roku 1578 byl konvent definitivně rozpuštěn a převorka Kateřina Školastika odešla se dvěma jeptiškami do opuštěného kláštera benediktinek v Pustiměř, kde ovšem komunita záhy zanikla (Kuča 2000, 290; Foltýn a kol. 2005, 163).

Císař Rudolf II. daroval klášter roku 1578 jezuitům, kteří obnovili chrám P. Marie. Ten byl roku 1582. V letech 1592–1594 byla vystavěna nová škola.

Nedlouho poté, v letech 1598 až 1602, se uskutečnila stavba nového kostela, vysvěceného kardinálem Dietrichsteinem 22. září 1602 (Šujan 1928, 258). Podle plánu z roku 1598 se mělo se jednat o trojlodní baziliku s nehlubokým kněžištěm a s věží při severní stěně. Projekt však byl změněn zásahem Ladislava Berky z Dubé a z Lipého, nejvyššího komorníka markrabství. Postaven byl chrám se značně prodlouženým

Obr. 17. Blok 39 (A035/2003). Sonda A5.
Block 39 (A035/2003). Suchschnitt A5.

presbytářem, kostelní věž se přemístila do západního průčelí. V letech 1732 až 1733 byla zvýšena a roku 1843 opět snížena do dnešní podoby. Postranní kaple sv. Františka byla postavena v roce 1671.

Na rozlehlém komplexu klášterního areálu se tedy pracovalo s přestávkami takřka půl století. Stavbě jezuitského kláštera ustoupilo 21 měšťanských domů a tři menší domky stojící východně původního ohrazení kláštera dominikánek (Hálová-Jahodová 1947, 166).

Výtvarné řešení portálu jezuitského kláštera je dílem J. CH. Pröbstla z roku 1690. Dnes se nachází na Mozartově ulici jižně presbytáře kostela (Hálová-Jahodová 1947, 166).

Roku 1773 byl klášter zrušen (Šujan 1928, 337). Počátkem roku 1775 byla v něm zřízena k.k. „Normal Hauptschule“ pro učitelský dorost pro školy národní. V roce 1778 byla do Brna z Olomouce přeložena univerzita, stavovská akademie a kněžský seminář (Šujan 1928, 337). Tento stav trval však jen krátce, neboť v roce 1784 byl celý areál předán vojsku.

Po zboření bývalé koleje v roce 1904 až 1905 vzniklo prostranství o rozloze 17.442 m². Bylo posléze zastavěno blokem s novými ulicemi Beethovenovou, Dvořákovou a Mozartovou, přičemž jižně od Koňského trhu zmizela z městského půdorysu ulička Ramhof s dvorcem (Hálová-Jahodová 1975, 98, 99; Kudělka – Chatrný 2000, 13; Šlapeta 2003, 39–150).

V prostoru dnešní Jezuitské ulice byly v minulosti zaznamenány hroby únětické kultury (Stuchlíková 1994, 155). V roce 1904 byl při bourání jezuitské koleje objeven laténský hrob.

Při bourání jezuitské koleje v roce 1904–1905 byla nalezena před vchodem na věž, asi 1 m pod dlažbou, cihelná klenba a torza profilovaných dřvků s osmibokými patkami (Hálová-Jahodová 1975, 35, 98). Václav Richter pokládal fragmenty patek a pilířů za zbytky dvoulodní síně a kvadraturu situuje na jih od kostela. Podařilo se také odkrýt kus „staré“ souvislé dlažby v prostoru při sakristii (Vičar 1965, 269). Dlažba ze šestibokých dlaždic v rozsahu několika čtverečných metrů byla odkryta i v roce 1946 při renovaci kostela v hloubce 2 m pod terémem zahrádky u sakristie a byla znovu zasypána (Vičar 1965, 269).

V nejbližším okolí a v prostoru samotném se doposud uskutečnilo několik archeologických výzkumů. V průběhu sanace podzemí bloku 35 byl v roce 1998 realizován archeolo-

gický dohled nad těžbou šachtic ve vozovce ulice Dvořákovy (Merta 1999). Před domem Jezuitská 13 byl dokumentován v roce 2001 nevelký výkop pro výměňkovou stanici (Kováčik 2001) a ze severní strany domu Beethovenova 4 výtahová šachta (Zůbek 2002a). V roce 2002 proběhl dohled nad těžbou sond v rámci projektu sanace brněnského podzemí bloku 39a (Merta – Zůbek 2003b) a bloku 40 (Zůbek 2004a). Zároveň byly dokumentovány výkopy pro telefonní kabel na ulici Beethovenově a Jezuitské (Zůbek 2002b) a malý výkop před domem Dvořákova 10 (Zůbek 2003a). Koncem roku pak proběhl záchranný archeologický výzkum na ulici Mozartově v souvislosti s rekonstrukcí vozovky a výkopem kanalizace (Holub – Merta – Zapletalová – Zůbek 2003).

V letech 2003 a 2004 nechal investor vyhloubit 12 průzkumných sond: pět na Beethovenově ulici (A4, A5, B1, C1, C2), tři na ulici Jezuitské (A1, A2, A3), dvě na Dvořákově ulici (C3, D1) a dvě ve dvoře domu Dvořákova 5 (C4, C5).

Hloubení výkopů bylo ve všech případech sledováno a průběžně byly dokumentovány odkryté archeologické situace a profily na obvodových stěnách. Dvě sondy (A4, A5) byly rozšířeny a proběhl v nich plošný archeologický výzkum.

Položené sondy ověřily podmínky geologického podloží. To je v daném prostoru tvořeno půdním horizontem (síla cca 0,30 až 0,60 m) dosedajícím na sprašové podloží. Sonda A1

upřesnila mocnost sprašové návěje na 3 m. Byla uložena na půdním horizontu o síle cca 0,40 m, pod kterým se nacházela další úroveň sprašového podloží. Situaci hlouběji dokumentovala už jen sonda D1. Ta dokumentovala kvartérní sedimenty interpretované jako okraj říčního toku. Jde pravděpodobně o vnitřní okraj inundačního území, silně ovlivňovaného fluvialní činností.

Opět se potvrdilo, že původní terén byl v daném prostoru upraven při asanaci na počátku 20. století, jak to konstatovaly již výsledky starších akcí (A 47/2002, A 57/2002, A 63/2002). Jen severní část při ulici Jezuitské zůstala zřejmě zachována.

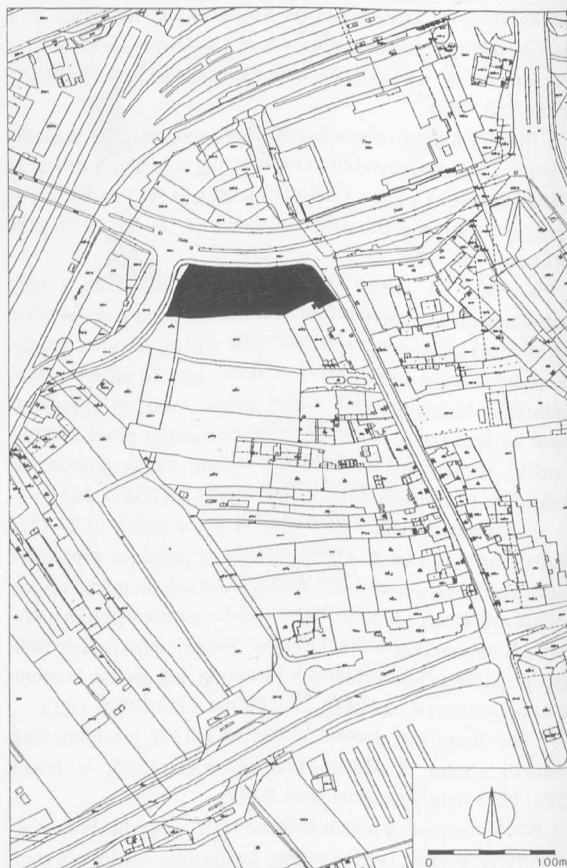
Zde se na půdním typu dochovalo až 0,70 m mocné „kulturní“ souvrství 13. století. Zachytily ho sondy A1, A2, A3, A4, A5. Díky plošným odkryvům na rozšířených sondách A4, A5 se lze alespoň částečně vyjádřit k topografické situaci v této době. Zdá se, že se sonda A4 dotkla prostoru středověké zástavby. Ta byla pravděpodobně orientována k ulici Jezuitské a sonda A5 tak zasáhla její zázemí.

Sondy samozřejmě poměrně často narážely na pozůstatky asanovaného klášterního komplexu (A4, A5, B1, C2). Přesná interpretace jednotlivých reliktů však vzhledem k fragmentaritě jejich zachycení není většinou možná.

Sonda A1 zachytila do podloží ražený novověký sklep, který byl původně přístupný z Jezuitské 9, sonda D1 zase hle-

Obr. 18. Blok 39 (A035/2003). Dokumentace studny v sondě D1.
Block 39 (A035/2003). Dokumentation des Brunnens im Suchschnitt D1.

Obr. 19. Trnitá, Úzká (A044/2003) Zachycení plochy staveniště.
Trnitá, Úzká (A044/2003). Darstellung der Baufläche.

Obr. 20. Úzká (A044/2003). Začišťování archeologických situací.

Úzká (A044/2003). Detaillierte Freilegung archäologischer Situationen.

danou starou studnu (Holub – Kolařík – Merta – Rokoská – Sedláčková – Zůbek 2004).

Trnitá – Úzká, parc. č. 915/1, 915/2, 915/3, 917/5, 917/6, 917/10, 981/1, 981/2 a 984 [akce A044/2003]

V souvislosti se stavbou administrativní budovy Katastrálního úřadu Brno – venkov při ulicích Trnitá a Úzká na pozemcích 915/1, 915/2, 915/3, 917/5, 917/6, 917/10, 981/1, 981/2 a 984 (k.ú. Trnitá) proběhl v srpnu a září 2003 záchranný archeologický výzkum.

K historii a geomorfologii lokality viz níže v pojednání o akci A114/2003.

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavbou, jejímž postupům se musel do značné míry přizpůsobit. Ve východní části staveniště nedošlo k plošnému snížení terénu. Prostor zde byl „prorýhován“ výkopy inženýrských sítí, především kanalizace. Většina porušila jen svrchní části terénu a dotkla se především někdejší asanované zástavby. Některé rýhy však přece jen dosáhly podloží a zároveň i případných archeologických terénů. Tato skutečnost ovšem nemohla být vzhledem k nutnosti dodržení bezpečnosti práce ověřena. Proto se také dokumentace v této části stavby omezila pouze na fotografickou dokumentaci a videozáznam. Plošně snížena byla jen západní část staveniště, a to přibližně na niveletu 198,00 m n. m. O cca 0,60 m níže byly prohloubeny už jen vlastní základové výkopy. Základy byly založeny na pilotách, které byly vrtány už z úrovně původního terénu. V této části staveniště se naskytla vedle možnosti fotografické dokumentace a videozáznamu i možnost kresběně a písemně dokumentovat vybrané profily, a dokonce i plošné situace.

I když skladba podloží nemohla být při výzkumu podrobněji zkoumána, zdá se, že odpovídá situacím dokumentovaným na archeologických výzkumech v bezprostředním okolí (akce číslo A88/2002, A10/2003, A21/2003, A101/2003, A114/2003). Setkáváme se zde s náplavami Svratky a Ponávky, jak je obecně popsal J. Krejčí (Krejčí 1993, 175; popsáno níže v pojednání o akci A114/2003).

Během výzkumu byl dokumentován jen povrch nejsvrchnější části povodňových hlín (s.j. 110), do níž byla zahloblena jáma neznámé funkce (s.j. 501). Výplň (s.j. 102) neposkytla žádný datační materiál. Snad bude možné se k jeho stáří alespoň do jisté míry vyjádřit na základě pylové analýzy odebraného vzorku. Jámu lze pravděpodobně považovat za pravěkou. Zapadalo by to do představy, která se nám o zdejším prostoru rýsuje na základě přibývajících archeologických výzkumů (viz zvl. akce č. A10/2003, A101/2003). Za nepochybné lze považovat pravěké osídlení území, jehož zdánlivě nízkou intenzitu však můžeme patrně připisovat spíše podmínkám a rozsahu výzkumů. Jednoznačně bylo prokázáno využívání prostoru lidem kultury s moravskou malovanou keramikou (cca 4000 let před Kristem).

Výplň popsané jámy překryla vrstva interpretovaná jako zkulturněný půdní typ (s.j. 111). Byl zkulturněn pravděpodobně někdy v období pravěku. Lze ho ztotožnit se s.j. 320 z akce A88/2002, s některými vrstvami (např. s.j. 152, 153, 154, 158, 161, 165) z akce A10/2003, dále s s.j. 107 z akce A21/2003, s.j. 102=143 z akce A101/2003 a s.j. 102 z akce A114/2003. Při akcích A10/2003 a A101/2003 byl z této vrstvy získán keramický materiál, který ji jednoznačně určuje jako pravěkou. Pylová analýza s.j. 320 z akce A88/2002 by ukazovala spíše na středověké stáří.

Na popsanou s.j. 111 dosedala vrstva 103, kterou interpretujeme jako zahradní horizont. Porušen byl jámou neznámé funkce (s.j. 500). Datace těchto aktivit není jasná, překryla je však navezená vrstva 105, využívaná snad obdobně jako uloženina č. 111. Z uloženiny 105 byly získány keramické zlomky 17. století. S přihlédnutím k mladším plánům můžeme tedy důvodně předpokládat, že charakter vrstvy je důsledkem využívání daného území jako ovocnářsko-zelinařského zázemí města Brna.

Z mladších aktivit už byla dokumentována jen vydřevená jámka či studna, zasypaná v 18.–19. století, a samozřejmě relikty asanované staré zástavby (Zůbek 2004g).

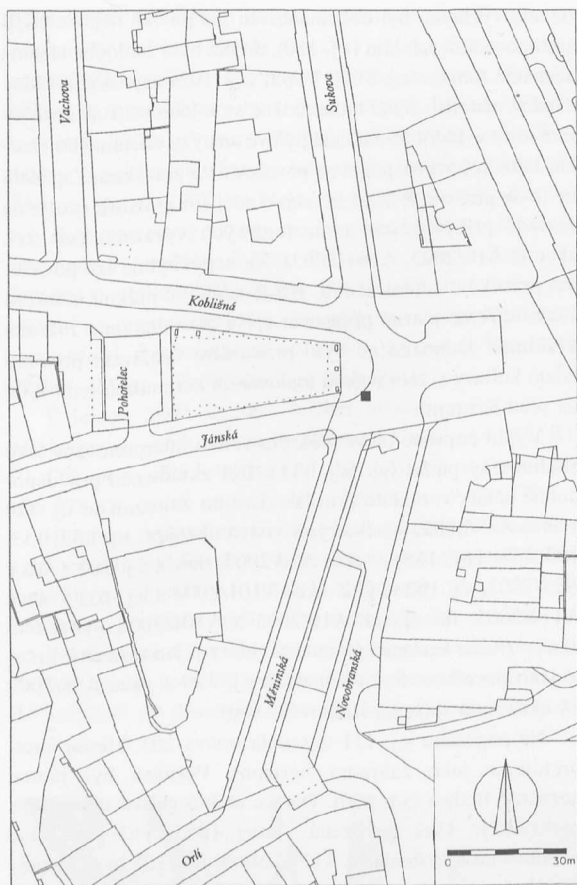
Jánská, parc. č. 128 [akce A045/2003]

V souvislosti s opravou inženýrské sítě proběhl v červnu 2003 na ulici Jánské archeologický výzkum.

V předmětném prostoru vyúsťovala ve středověku ulice Jánská k hradební zdi. Severní frontu ulice a také východní část jižní fronty vymezovala už od středověku měšťanská zástavba. Podle Vičarovy rekonstrukce se zde cena městských pohybovala v dolní úrovni daného rozpětí. Dokumentovaný výkop se tudíž nachází na tehdy rovněž „veřejném“ prostoru, v blízkosti městské hradby, přesněji jejího úseku mezi Měninou branou a Brankou, kam směřovala dnešní Kobližná ulice (Flodrová 1997, 243, Vičar 1965, 270, 271, 274).

Vlastní výkop (cca 1,50 x 1,80 m, hloubka cca 1,60 m) provedla stavební firma. Archeologický výzkum se v podstatě omezil jen na ohledání a dokumentaci profilů jámy.

Drtivá většina archeologických situací byla v předmětném výkopu zničena již dříve výkopy inženýrských sítí a úpravami pro stávající komunikaci. Pouze na severním profilu bylo v hloubce 0,90 m dokumentováno 0,70 m mocné souvrství. Jednotlivé vrstvy měly navážkový charakter a neposkytly žádný datační materiál. Na základě jejich charakteru je však možné je zařadit do období středověku, maxi-

Obr. 21. Janská (A045/2003). Zachycení dokumentovaného výkopu.
Janská (A045/2003). Darstellung des dokumentierten Aushubs.

málně raného novověku. Geologické podloží nebylo výkopem zachyceno (Zúbek 2004h).

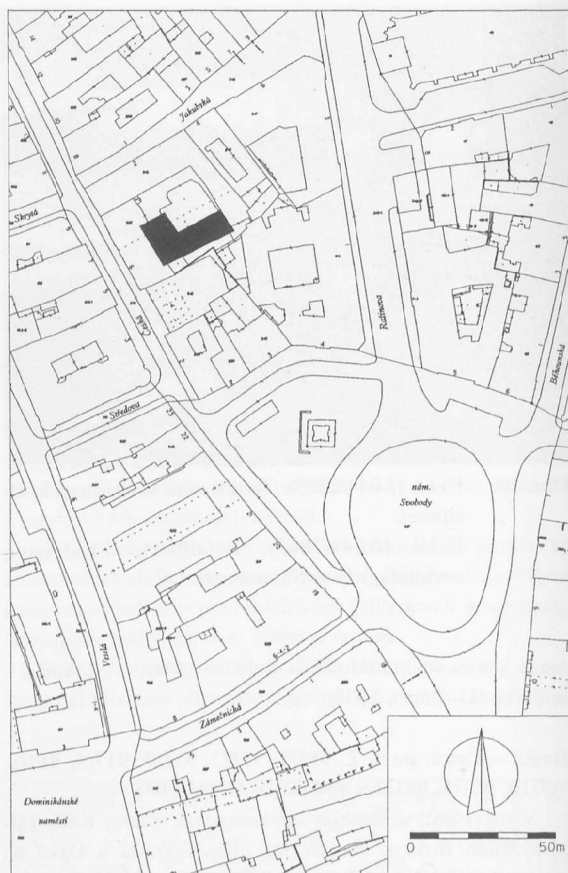
Česká 6, parc. č. 543 [akce A047/2003]

V souvislosti s rekonstrukcí sklepních prostor domu Česká 6 proběhl ve dnech 3. a 15. 7. 2003 záchranný archeologický výzkum.

Dnešní budova domu Česká 6 pochází z období kolem poloviny 19. století. Bývá uváděn rok vzniku 1845 (Koběrská 1973, 242), případně 1859 (Hanák 1984, 12). Objekt vyrostl na ploše čtyř zaniklých středověkých parcel, na rohu České a Jakubské ulice, náležejících do bývalé druhé brněnské čtvrti (quartale Letorum – Veselá).

Od 14. století nesla dnešní ulice Česká název platea Letorum (Fröhlichgass), ve století 18. pak Neue či Vordere Fröhlichergasse; od roku 1918 dodnes má jméno Česká. Ulice Jakubská se zmiňuje v 15. století jako Beim S. Jakob (U Sv. Jakuba) a v 18. století jako Pfarrgasse (Farní). Od roku 1867 si pak drží svůj název Jakubská, resp. Jakobsgasse (Flodrová 1997, 52, 94–95).

Na opačné straně ulice se ve 14. století nacházel dům markrabského hofmistra Hynka Krušiny z Lichtenburka (Vičar 1965, 263). Předpokládané ceny městišť ale v této oblasti nebyly nikterak vysoké. Podle O. Vičara můžeme

Obr. 22. Česká 6 (A047/2003). Zachycení zkoumané plochy.
Česká 6 (A047/2003). Darstellung der Grabungsfläche.

v polovině 14. století počítat pro tuto část města se sumou cca 1–1,5 groše za m² (Vičar 1965, 275). V jižní části parcely domu Česká 6 Vičar uvádí jako majitele dvou sousedících městišť řezníky Jakuba z Křížanova (Jacob Chrisaner; plocha 440 m², oceněno na 6 hřiven) a Jakuba z Nikolčie (Jacob de Nikolschitz), jehož area o ploše 700 m² byla oceněna na 12 hřiven (Vičar 1966, 253). Severní (rohovou) parcelu v té době držel kraječ podešví (soleator) Mikuláš Parvus.

V minulosti v blízkosti objektu proběhlo několik archeologických výzkumů, a to roku 1985 v domě Česká 5, roku 1988 pod budovou Česká 8 a r. 1991 v objektu Hotelu Pegas (Jakubská 4). Tyto akce však bohužel dosud nejsou zpracovány. Dále bylo v okolí položeno roku 2001 několik sond v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“ (Peška 2002).

Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce cca 218–219 m n. m., na mírném svahu, který pozvolna klesá jižním směrem k náměstí Svobody. Geologické podloží je tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Na sprašové podloží nasedá dnes již lidskými aktivitami překrytý černozemní půdní typ.

Archeologický výzkum proběhl v součinnosti se stavebními pracemi. V západní části rekonstruovaných sklepních prostor byl dokumentován stavebníkem provedený průřez

Obr. 23. Česká 6 (A047/2003). Pohled na výplně jímek v podlaze sklepa.
Česká 6 (A047/2003). Blick in Abfallgruben im Kellerfußboden.

stěny. Ve východní části sklepních prostor došlo ke snížení podlahové úrovně. V podstatě byly odstraněny jen mladší nánosy převážně sutového charakteru. Archeologický výzkum se proto omezil jen na začištění a dokumentaci obnažené úrovně. Zachycené uložení byly pouze navzorkovány, exkavována byla jen s.j. 105.

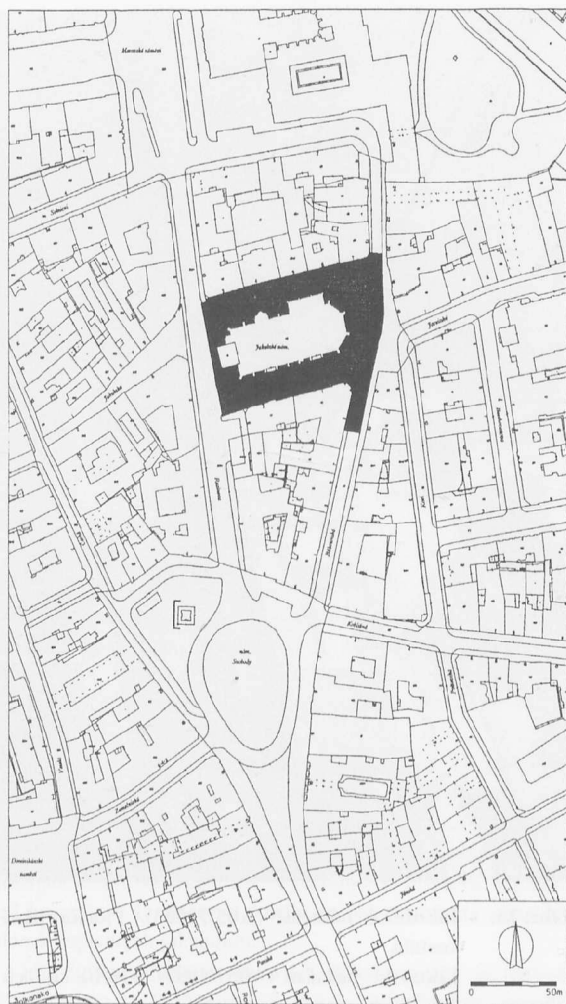
Až do současné doby převládal názor, že ze středověké zástavby parcel se na ploše klasicistní novostavby nedochovalo nic. Bourací práce v jižní části sklepení domu však ukázaly, že útržky středověkých konstrukcí a nálezových situací můžeme čekat i zde. Dokumentován byl především pozůstatek nároží sklepa středověkého domu (s.j. 900). Vzhledem k předpokládané superpozici k jímce s.j. 503 můžeme tuto stavbu datovat přibližně na počátek 14. století. Výplň jímky (s.j. 106) totiž obsahovala keramické zlomky ze 13. století. Další dva výkopy (s.j. 501, 502), které jsme interpretovali rovněž jako jímky, neposkytly žádný datační materiál. Oba byly také starší než sklep 900 a lze je klást s určitou pravděpodobností také do 13. století. Popsaná superpozice středověkého sklepa s jímkami odráží změnu ve struktuře zástavby prostoru, která proběhla snad někdy počátkem 14. století. Prostor dříve využívaný jako hygienické (odpadní) zázemí parcely byl tehdy zastavěn. Ostatní dokumentované výkopové aktivity (s.j. 500, 504, 505, 506, 507) pravděpodobně vznikly již v souvislosti se stávajícím sklepem (Holub – Zůbek 2004a).

Jakubské náměstí, parc. č. 44 [akce A057/2003]

V souvislosti s obnovou inženýrských sítí a rekonstrukcí povrchu Jakubského náměstí se v roce 2004 uskutečnila druhá etapa záchranného archeologického výzkumu, ukončena byla na podzim 2004.

Výzkum se v současné době nachází ve fázi zpracování, proto o něm bude podrobněji referováno později.

Ve druhé etapě byly zkoumány plochy východně, jižně a západně kostela sv. Jakuba. Výzkum se dotkl především hřbitova, který tu fungoval od 13. do 16. století. Přinesl také významné informace k dnes už zaniklým kaplím, které u kostela v průběhu staletí zmiňují písemné prameny (Holub – Kolařík – Polánka – Rokoská – Sedláčková – Zůbek 2003).

Obr. 24. Jakubské náměstí (A057/2003). Zachycení plochy výzkumu.
Jakubské náměstí (A057/2003). Darstellung der Grabungsfläche.

Obr. 25. Jakubské náměstí (A057/2003). Práce na středověkém hřbitově.
Jakubské náměstí (A057/2003). Arbeiten auf dem mittelalterlichen Friedhof.

Obr. 26. Jakubské náměstí (A057/2003). Plocha jižně kostela.
Jakubské náměstí (A057/2003). Fläche südlich der Kirche.

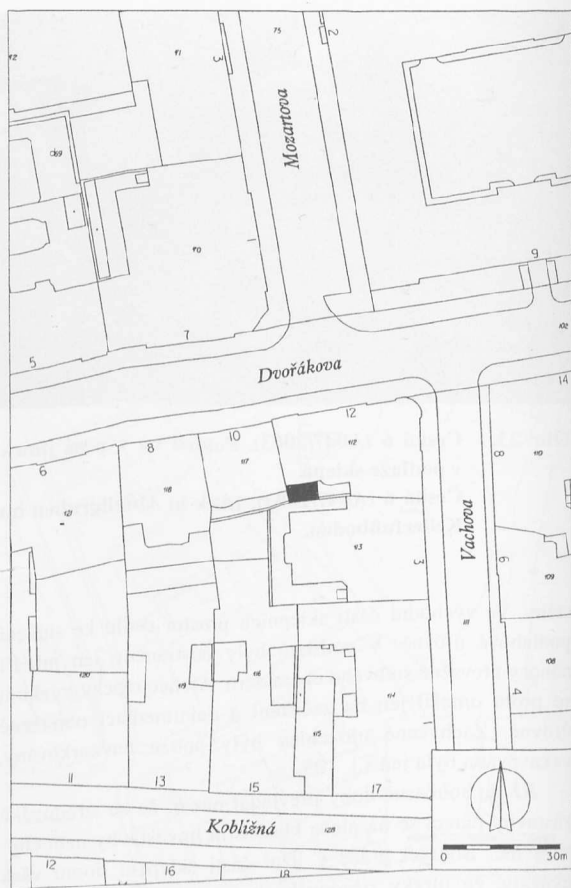
Dvořákova 12, parc. č. 112 [akce A073/2003]

V souvislosti s výstavbou sociálního zařízení pro nově budovaný klub v domě Dvořákova 12 proběhl na části přilehlého dvorku v srpnu 2003 záchranný archeologický výzkum.

Ulice Dvořákova (dříve Wieserova) se do své podoby koncipovala až během 20. století. Týká se to jak jejího plošného rozsahu, tak i vlastního průběhu. Ve středověku byl daný prostor z většiny součástí areálu herburského kláštera, později jezuitské koleje, případně zadních úseků parcel domů obrácených do ulice Kobližné (platea Pastillarum). Teprve po asanaci klášterního komplexu na počátku 20. století byla vytyčena nová ulice (Flodrová 1997; Vičar 1965, 268, 269).

Geomorfologicky se lokalita nachází na mírném k východu obráceném svahu, který se sklání k bývalé vodoteči Ponávky. Nadmořská výška lokality se pohybuje kolem 212 m n. m.

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti s postupem stavby. Ta při budování nového sociálního zařízení snižovala o 0,50 m část dvorku přináležícího k domu Dvořákova 12. Poněvadž snižování se vesměs dotklo pouze recentní navážky (v podstatě odpovídala s.j. 105) a sprašového podloží, byl jako metoda archeologického výzkumu zvolen dohled nad výkopovými pracemi stavby. Následně byla

Obr. 27. Dvořákova 12 (A073/2003). Zachycení plochy výzkumu.
Dvořákova 12 (A073/2003). Darstellung der Grabungsfläche.

začištěna a dokumentována dosažená úroveň (cca – 1,50 m od povrchu chodníku před vstupem do nově budovaného klubu).

Při snižování bylo odkryto základové zdivo novodobého charakteru (s.j. 900, viz tab. 6). Jeho přesná interpretace není zcela jasná. Po začištění snížené úrovně byly dokumentovány několikeré výkopové aktivity zahloubené do sprašového podloží (s.j. 100). Původní pravěký a středověký terén byl odtěžen již v minulosti. Některé z výkopů byly zcela zřejmě recentního původu (pravděpodobně i s.j. 105). Jeden z výkopů lze interpretovat jako odpadní jímku (výplň s.j. 101). S ní by mohla souviset nedaleká kúlová jamka (výplň s.j. 102), snad naznačující přítomnost konstrukce vztahující se k jímcce. Jímka byla zasypána už ve 13. století (Zúbek 2004i).

Pekařská 72, parc. č. 999, 1000 [akce A075/2003]

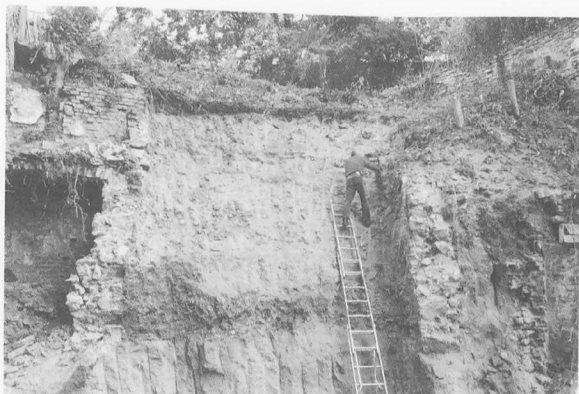
V souvislosti s výstavbou objektu Pekařská 72 proběhl záchranný archeologický výzkum. Byl proveden v září 2003 na základě smlouvy uzavřené se společností KACZER, a.s.

Ve středověku spojovala Pekařská ulice (platea pistorum 1347, Mendl 1935, 71) Staré Brno s vlastním městem, do kterého ústila v místě Brněnské městské brány. Archeologicky prokázané osídlení tu na zeměpanské půdě existovalo již v I.

čtvrtině 13. století, zástavba v dolní části ulice na pravobřeží svrateckého náhonu se však rozvíjela až od století následujícího (souhrnně Procházka 2000, 28, 92, 95). Od 2. čtvrtiny 13. století zde brněnští měšťané získávali od panovníka značné výměry půdy. V těchto místech vznikla také řada církevních ústavů (špitál při kostele sv. Ducha, johanitská komenda, kostel Všem svatých, klášter dominikánek s kostelem sv. Anny). Vlastní Pekařská ulice se dělila na tři části. Úsek podél kláštera dominikánek se jmenoval Proti Sv. Anně. Jako Pekařská, později Velká Pekařská, se označovala až část začínající na dnešní vidlici s Anenskou ulicí. Zahrnovala tedy pouze stoupající úsek ulice, přičemž nejhořejší část se nazývala „Před branou Brněnskou“. Toto rozdělení existovalo nejméně od 15. století. Konstituovaná Pekařská ulice podléhala městu, ale byla řízena vlastním rychtářem a konšely a tvořila vždy nejvýznamnější brněnské předměstí.

Dějiny území, na němž stával dům č. 72 (parcela č. 999 a 1000), souvisejí úzce s existencí starobrněnské johanitské komendy a špitálu sv. Ducha.

Špitál založil roku 1238 nebo o něco málo dříve brněnský měšťan Rudger Rudlin s manželkou Hodavou. Tento ústav byl řízen měšťanským bratrstvem sv. Ducha. Po vstupu zakladatele do řádu sv. Jana Křtitele Jeruzalémského někdy okolo roku 1243 se špitál i bratrstvo dostaly do johanitské správy a Rudger se také stal prvním představeným komendy. Johanitský špitál

Obr. 29. Pekařská 72 (A075/2003). Dokumentace řezu kostnicí.

Pekařská 72 (A075/2003). Dokumentation des Schnitts durch das Beinhaus.

a komenda (tj. konvent) stály při jižní straně dnešní Pekařské ulice západně od královské zahrady, později kláštera dominikánek u Sv. Anny. Zároveň se špitálem vznikl i hřbitov a oratorium, zřejmě již kostel Sv. Václava a sv. Antonína, později i sv. Jana Křtitele.

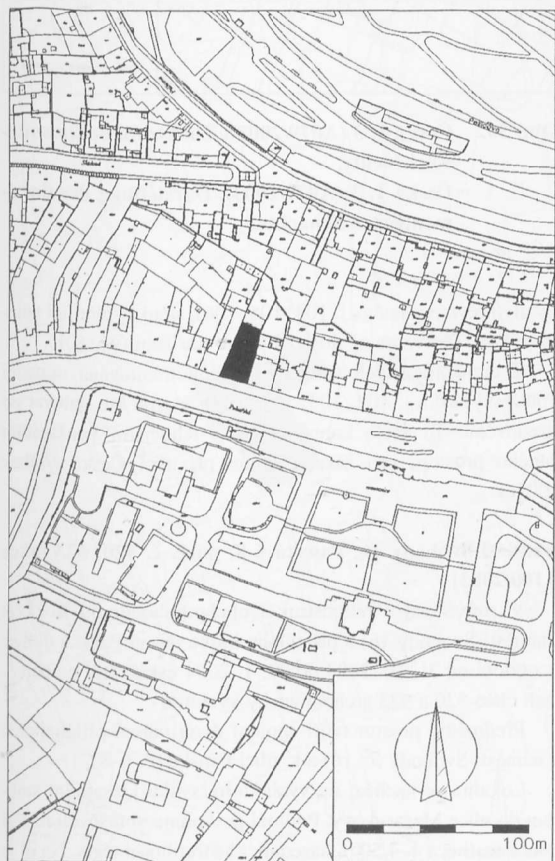
Kostel stál podle ikonografických pramenů ze 17. a 18. století proti johanitské komendě při severní straně ulice, zhruba v místech domů č. 78–80. V jeho nejbližším východním okolí se nacházel špitální hřbitov. Stála při něm i hospoda, kterou johanité drželi od roku 1251. Východně od hřbitova, západně od hospody a západně od špitálu se pak nacházela zástavba domů poplatných johanitům.

Ke špitálu patřily ve 13. a 14. století majetky na Starém Brně i mimo ně. V 15. století komenda spíše živořila a mnoho statků ztratila, v letech 1481–1497 byl špitál zabrán městskou radou. Rušivě pak zasáhla do dějin komendy třicetiletá válka. Komenda a špitální hřbitov po roce 1645 zanikly, resp. komenda byla přeměněna v johanitský velkostatek, který fungoval až do 20. století. Kostel byl roku 1645 vypálen a obnova proběhla až roku 1672, přičemž mezi léty 1624–1660 ho spravoval farář od Sv. Jakuba. Později byl opuštěn a teprve roku 1760 byl znovu překlenut a vyzdoben. Roku 1784 byl při něm definitivně zrušen hřbitov.

V roce 1802 prodala křižovnická komenda kostelík sv. Jana a přilehlou hospodu ševci Taslovi. Ten z kostela udělal stáje pro koně. Později na tomto místě stál pivovar U Bílého kříže, při jehož stavbě kostel fyzicky zanikl (Jan 1993; Dřimal – Peša 1969, 42,43; 1973, 263).

Parcela domu č. 72 je v místech špitálního hřbitova. V její severní části se nachází adaptovaný zbytek cihlového sklepa, který byl součástí staršího domu z 19. století. V jižní části byl tento sklep zničen novostavbou.

Podstatná část archeologického terénu byla na ploše předmětné stavby zničena už v minulosti. Archeologické situace se nacházely pouze při severní hranici plochy, kde byl zachován původní terén v podobě profilu „zařiznutého“ do svahu Špilberku. Daný profil byl několikrát dokumentován během jeho postupného odtěžování stavbou za účelem prodloužení zářezu do jmenovaného svahu. Kromě toho pak byly doku-

Obr. 28. Pekařská 72 (A075/2003). Zachycení plochy výzkumu.

Pekařská 72 (A075/2003). Darstellung der Grabungsfläche.

mentovány už jen místy zachovalé relikty starší zástavby, především sklep nacházející se opět v severní části staveniště.

Archeologickým výzkumem se podařilo ověřit podmínky geologického podloží na lokalitě (s.j. 100, 101, 113, 114, 115). V budoucnosti bude specialistou (Mgr. L. Lisá), který byl přizván ke spolupráci, vypracována podrobnější zpráva shrnující získané poznatky.

Nejstarší doloženou antropogenní aktivitou byla jáma s.s.j. 004, jejíž výplně (s.j. 102 a 109) obsahovaly lidské kosti. Můžeme se domnívat, že jáma byla vyhloubena za účelem deponování zeminy odebrané z blíže neurčené části špitálního hřbitova. Její stáří se nepodařilo přesně určit. Jáma však byla porušena zděnou stavbou s.s.j. 001, v zásypech jejíhož interiéru (s.j. 105, 108, 111, 112) byly nalezeny keramické zlomky datované do 15. a 16. století. Stavba byla alespoň zčásti zapuštěna do svahu Špilberku a měla pravděpodobně obdélný nebo čtvercový půdorys. Její zásypy měly obdobný charakter jako výplně prve popsané jámy. Je však otázkou, zda lze stavbu interpretovat již od počátku jako kostnici, či šlo původně o budovu jiného účelu, která po ztrátě své funkce byla využita k deponování zeminy ze špitálního hřbitova. Lze předpokládat, že stavba zanikla někdy po třicetileté válce. Díky orientaci zhruba SV-JZ ji lze pravděpodobně sledovat na Beyerově – Zeiserově perspektivní vedutě, na podrobnějším Besoldově plánu johanitské komendy z roku 1741 již není vyobrazena (Jan 1993).

Vlastní hroby nebyly při výkopových pracích nalezeny. Lze však předpokládat, že byly zničeny už v minulosti, stejně tak jako veškerý další archeologický terén i podstatná část svrchních vrstev podloží. Pouze na profilu P5 byla zaznamenána jáma s.s.j. 005, pravděpodobně stejné funkce jako s.s.j. 004.

Další dokumentované situace souvisely již jen s asanováním zástavbou 19. a 20. století (s.s.j. 002, 003; Sedláčková – Zapletalová – Zůbek 2004).

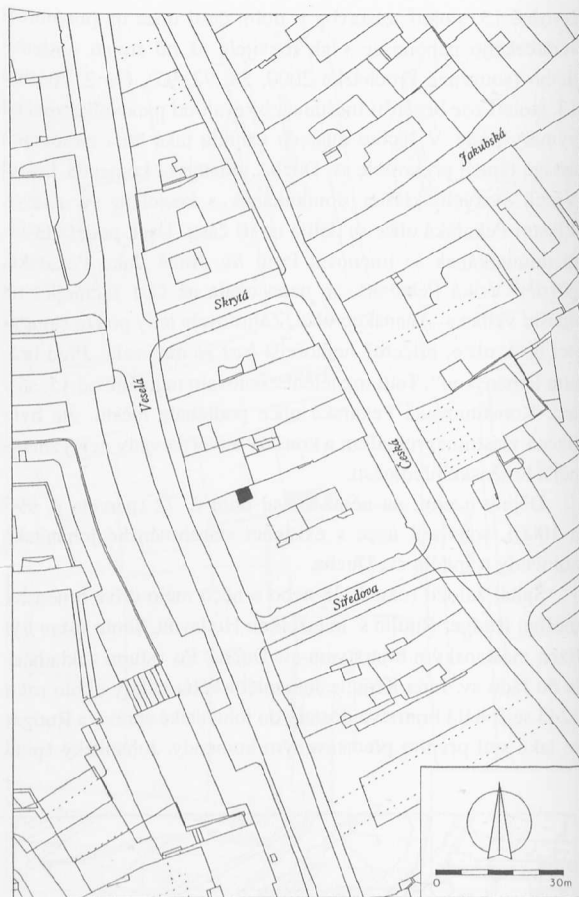
Česká 1, 3, parc. č. 614 [akce A079/2003]

Při rekonstrukci domu Česká 1, 3 byla v září 2003 vyhloubena v jeho suterénech výtahová šachta. V této souvislosti proběhl archeologický výzkum.

Dům Česká 1, 3 je součástí domovního bloku, který vymezují ulice Česká, Skrytá, Středova a Veselá. Ve středověku ho mělo tvořit 5 městíšť orientovaných do dnešní České ulice. Jejich ocenění se tehdy pohybovalo přibližně někde ve střední kategorii cenové škály. Současná parcela domu Česká 1, 3 byla ve středověku tvořena dvěma městíšti. Severnější vlastnil k roku 1348 Jindřich z Vracova (Heinricus Praczwawer), na jižnější, při dnešní Středově ulici, stával dům Alba stuba, využívaný jako lázně (Višar 1965, 263). Později zde stával barokní palác Dubských a Mitrovských. Stávající dům byl pak včetně sklepů postaven v roce 1914.

Výtahová šachta byla vyhloubena stavební firmou. Archeologický výzkum se omezil pouze na dokumentaci jejích profilů.

Na dokumentovaných profilech byla zachycena zajímavá situace ve skladbě podloží. Bohužel se ovšem kvůli rychlému průběhu archeologického výzkumu nepodařilo realizovat spolupráci s geologem, takže přesná interpretace nebyla zcela jasná. Sprašové podloží (s.j. 100) zde místy chybělo a nahra-

Obr. 30. Česká 1, 3 (A079/2003). Zachycení dokumentované šachty.

Česká 1, 3 (A079/2003). Darstellung des dokumentierten Schachts.

zovaly ho vrstvy jiné (s.j. 104, 105, 106), snad vyplňující nějaký výkop. Teprve na ně dosadal půdní horizont (s.j. 101).

Z archeologických situací byla dokumentována odpadní jámka (výplně s.j. 102, 103, 107, 108), kterou lze datovat do středověku. To zcela koresponduje s tehdejšími využíváním daného prostoru pro zázemí domu při ulici České (Zůbek 2005a).

Náměstí Svobody 16, Panská 6-8, parc. č. 520, 523 [akce A100/2003]

V souvislosti s rekonstrukcí obchodního domu Rozkvět (náměstí Svobody 16) a přilehlého bloku domů Panská 6-8 se v období od 31. 10. 2003 do 27. 1. 2004 uskutečnil na parcelách číslo 520 a 523 archeologický výzkum.

Předmětný prostor tvoří spojení dvou parcel přiléhajících k náměstí Svobody (č. 16) a k ulici Panské (č. 6-8).

Lokalita se nachází na východním svahu klesajícím směrem do ulice Masarykovy. Podloží je tvořeno sprašovou návějí o mocnosti cca 4–4,50 m nasedající na třetihorní téglu. Na ní je vyvinut až 0,90 m mocný černozezemní půdní typ.

Vývoj prostorů ulice Panské a přiléhající části Dominikánského náměstí po stavební stránce není na základě písemných pramenů dostatečně přehledný (srovnej Bretholz 1911, 250; Flodrová 2002, 62), a to především pro období středověku

a raného novověku. Přirazení jednotlivých parcel ke konkrétní stavbě či majiteli je tak značně ztíženo.

Ulice Panská byla ve středověku nazývána Ševcovská, dělila se na ulici Horní a Dolní Ševcovskou, přičemž hranici obou tvořilo ústí dnešní Radnické ulice. Ještě v 16. století však Dolní Ševcovská poněkud zasahuje nad křižovátku s Radnickou ulicí. Zkoumaná parcela leží na Dolní Ševcovské. V nejstarších berních knihách a rejtrících jsou roh s náměstím Svobody a právě tato část Dolní Ševcovské označovány jako Lugek, později je toto místo v knihách nadepsáno jako „Nad Dolním Rynkem“, „Auf den unterem Ring“. Od roku 1770 byla ulice nazývána souhrnně Panská a tento název zůstal beze změny dodnes.

Zkoumané domy patří do II. brněnské městské čtvrti Laetorum (Veselá). Byly zařazeny až na samotný konec čtvrti, O. Vičar (1965, 265) je lokalizuje jako městiště L 115 (Panská 6) a L 116 (Panská 8). Následovala parcela L 117 a tzv. Buchhaus. Po prvním číslování městských domů roku 1770 dostaly oba domy čísla 290 (Panská 8) a 291 (Panská 6), po číslování roku 1806 popisná čísla 394 (Panská 8) a 395 (Panská 6) a roku 1867 dnešní orientační čísla. V 19. století patřily domy do I. městského okresu jako celé vnitřní město.

Samotný prostor západní části ulice Panské je však zajímavý především díky sousedství s nárožním areálem označova-

ným jako „Buchhaus“ či „Domus Morawe“, „Domus dominorum pretorianorum alias Morawe“ (více Flodrová 2002). Celé nároží zahrnuje O. Vičar víceméně hypoteticky do majetku markraběte (srov. Himmelová – Procházka 1995, 236). Parcela sousedící s Buchausem (Vičarova L 117) byla v roce 1365 oceněna na 35 hřiven, což bylo téměř rovné hodnotě podstatně většího markraběcího areálu na rohu Mečové a Dominikánské (Flodrová 2002, 67). Další parcelu (L 116) pak tehdy vlastnil městský radní (iuratus) Jan z Vyškova (Johannes Wyschawer), který dle O. Vičara vlastnil též příčnou parcelu L109 orientovanou čelem do náměstí Svobody (Vičar 1966, 255; Mendl 1935, 413).

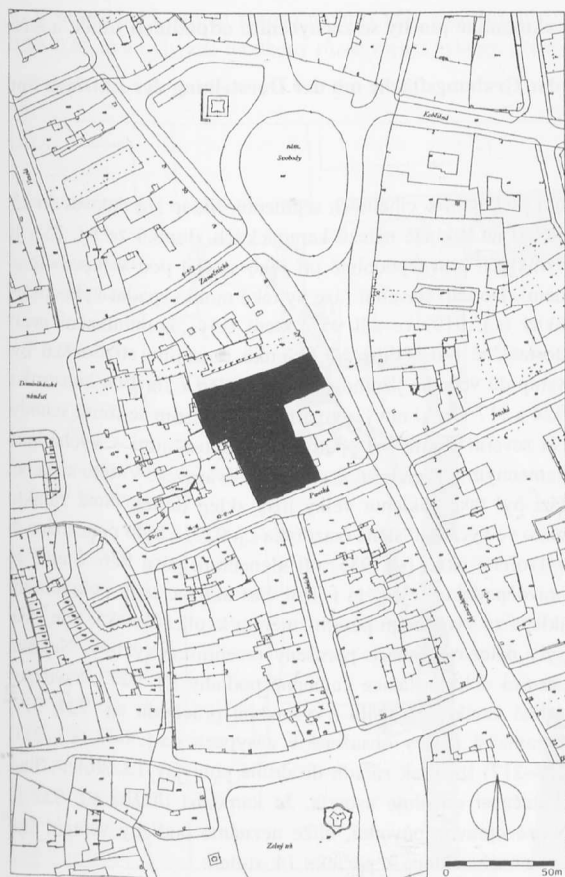
Sledované území je už od 13. a 14. století považováno za prestižní bydliště, většinou významných kupců, členů městského patriciátu, městské rady atd. Již od 14. století některé domy získává moravská šlechta; tento proces pokračoval i v dalších staletích. Od 18. století vlastnila parcely domů Panská 6 a 8 hrabata ze Serynu, kteří zde vybudovali svůj palác. Zdá se však, že serenovsky palác, jak ho známe z archivních fotografií, je až výsledkem přestavby plánované od roku 1809. Na Stoschekově plánu Brna z roku 1794 jsou totiž v prostoru paláce rozlišitelné ještě domy dvou majitelů. U domu na parcele 391 je majitelem uveden hrabě Serenyi, u domu 390 Jos. Anicinger. Na indikační skice (1825) jsou oba domy již spojeny pod číslem 269 a půdorysně odpovídají plánům přestavby serenovského paláce z roku 1809. V pramenech lze také vysledovat zvýšení počtu obyvatel a bytů v domě (informace vycházejí z archivní rešerše Mgr. J. Čihálikové).

Při archeologickém výzkumu byl zkoumaný prostor rozdělen na 6 ploch.

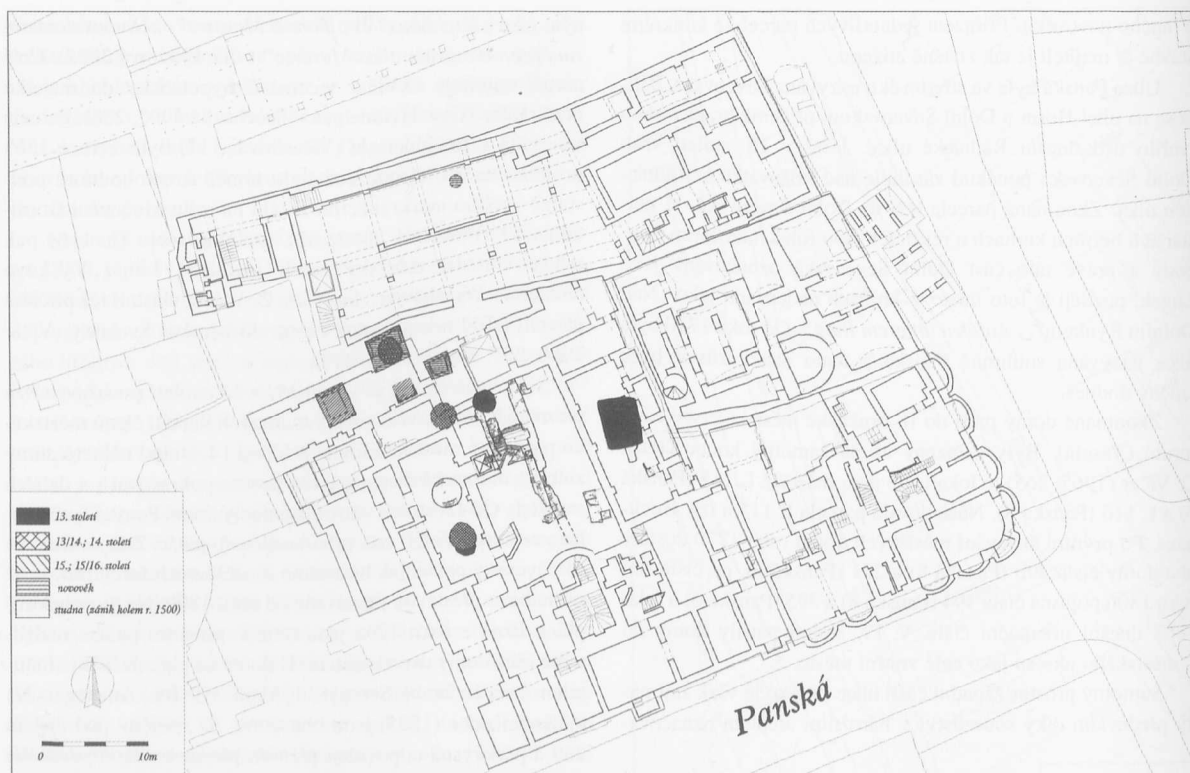
Plocha 01

Plocha 01 zabírá prostranství dvora domů Panská 6–8. Po obvodu dvora byla plocha značně porušena výstavbou „anglických dvorků“ a díky zbudování obvodového ochozu nebylo možné odebrat všechny archeologické situace tradiční metodou. V prostoru pod ochozem byly odebrány situace bagrem, až na s.j. 102 (zkulturněný půdní typ viz P1, obr. 10), stratigraficky bylo postupováno pouze v úzkém pásu podél zdi 900 a 951, kde exkavaci kulturních vrstev nebránil výše zmíněný ochoz. Na řezech P1, P2, P4 a P5 je patrná bohatá stratigrafická situace časově náležející období 13. století, tedy době před vznikem kamenné zástavby parcely. Jako jedny z prvních výrazných aktivit lze před a kolem poloviny 13. století sledovat pozůstatky tří pravděpodobně vyhřívacích pecí (s.s.j. 005, 019, 021), přičemž dno jedné z nich (s.s.j. 021) bylo ve druhé fázi vyloženo valouny pro lepší akumulaci tepla (s.j. 149 – povrch). Terén je v průběhu 13. století dále ještě zpevněn minimálně dvěma štetovými úpravami (s.j. 104, 106; s.s.j. 015, 016). V prostoru sníženém bagrem bylo zachyceno několik sloupových jam (s.j. 510–514; s.s.j. 024), blíže nestratifikovaných, náležejících však pravděpodobně také do časového horizontu 13. století.

V jihovýchodní části dvora byla objevena méně mocná stratifikace, do které byla zasazena zeď s.j. 931 s přízdívkami 932 a 933. Jedná se o nároží gotického sklepa z kamenného lomového zdiva s převažujícím podílem metabazitu. Zastoupeny jsou však i pískovce Old- Red a jeden blok krinoidového vápence, pravděpodobně stavební článek. Zeď je pojena béžovou (oranžovou) maltou a její vznik můžeme klást k závěru

Obr. 31. Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Zachycení plochy staveniště.
Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Darstellung der Baufläche.

Obr. 32. Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Plán zkoumané plochy se zachycením odpadních jímek a středověké studny.

Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Plan der Grabungsfläche mit der Darstellung der Latrinen und des mittelalterlichen Brunnens.

13. či počátku 14. století. Vnitřní nárožní pilířek s.j. 932 značí zaklenutí sklepa a přízemí domu v průběhu renesance.

Středem dvora probíhala severojižním směrem zeď gotického domu s.j. 900, kterou lze klást do závěru 13. století. Jedná se o východní stěnu domu, západní stěnu můžeme po srovnání s historickými plány z r. 1809 umístit na východní okraj plochy 05, těsně při dnešní obvodové zdi sklepa. Zde bohužel nebyla zachycena; můžeme předpokládat, že došlo k její destrukci počátkem 20. století při výstavbě domu. Na zeď 900 navazovala v severní části mladší přístavba s.j. 957, kterou lze snad interpretovat jako vyzdění vstupní šíje. Obě byly zhotoveny z metabazitového lomového zdiva s příměsí maloformátových cihel (25,5 x 11 x 5,5 cm), z nichž bylo také vyzděno ukončení zdi 900 na severní straně, před připojením ke zdivu s.j. 957. Konstrukce 901 a 957 tvoří vyzdění vstupní šíje do samotného sklepa, které vzniká snad někdy na počátku 14. století pravděpodobně ve dvou fázích. Nejdříve byla postavena východní zeď (s.j. 957), jež zpevňuje stěnu vstupní šíje směrem do dvora. Zde mohla nahradit původní stěnu, původně asi nezděné konstrukce. Nakonec byla šíje opatřena cihelnou vyzdívkou na západní straně (s.j. 901). Vlastní vstup do sklepa byl zaklenut segmentovým pasem (s.j. 922) vynesným na přízední pilíř s.j. 928. V průběhu 15. století byl postaven další sklep (s.s.j. 052, s.j. 939-943), do kterého byl proražen vstup ve zdi 901, sklep byl později zaklenut renesanční cihelnou klenbou (s.j. 902). Směrem k východnímu lici zdi byl opatřen kamennými ostěními s předpokládaným, že nenalezeným překladem nebo záklenkem. Dále západním směrem

byl překlenut z cihelných segmentů. Sklep lze datovat do 15. století na základě nálezů keramických zlomků ze s.j. 258, je vzniklých pravděpodobně při jeho stavbě pod vstupem (prahem). Do této stavební fáze by také mohlo spadat vybudování okna (s.j. 919) ve zdi 957, které celý „komunikační uzel“ dostatečně prosvětlilo. Na sklonku pozdního středověku byl vstup do velkého jižního sklepa přezděn a stavbou konstrukcí 924 a 917 vznikl nový, poměrně úzký přístup se třemi schody. Na severní straně byl opatřen dvěma ostěními – východním kamenným a západním z cihelných tvarovek. V této stavební fázi byl také zaklenut velký jižní sklep domu, čímž zaniklo okno ve východní stěně (zazdívká s.j. 929) a bylo ponecháno či vytvořeno okno (s.j. 935) při klenbovém pásu 936. Stejně se pravděpodobně vyvíjela i jižní část sklepa, tedy pokračování sklepa za vynášecím pásem směrem k ulici Panská, kde však byly náleзовé situace porušeny recentními výkopy. Nejasná zůstává doba instalace kamenné podlahy s.j. 927. Pravděpodobně vznikla až spolu s výstavbou průchodu s.j. 924, 917. Keramické nálezy obsažené v zásypech s.s.j. 047 (s.j. 211, 213-217) lze však zařadit do druhé poloviny 13. století. Tato skutečnost dovoluje usoudit, že kamenná dlažba s.j. 927 je pouze opravou původní, blíže neznámé podlahy vstupní šíje kamenného sklepa z počátku 14. století.

V rámci sereniovské přestavby domu byl středověký „komunikační uzel“ zrušen a nahrazen sklepním oknem v místě původního okna s.j. 919 se šikmou rampou (s.j. 913) a novým zaklenutím (s.j. 911) při průchodu zdi 901. Z tétož

období také pochází ražený cihelný sklep s.s.j. 067, který byl využíván až do 20. století.

Po roce 1908 byl sklep po zmenšení zdi s.j. 937 využit jako jáma na vápno při stavbě současného domu.

Ze zásypů sklepů, zvláště ze s.j. 175, pochází velký soubor zeleně glazovaných renesančních kachlů.

V severní části dvora byly zachyceny pozůstatky dvou středověkých jímek, porušených mladšími zdí. Zánik jímky s.s.j. 037 (s.j. 291=184, 517=546) lze datovat na základě nalezené keramiky do období kolem poloviny 13. století. Zeď s.j. 901, která již zasypanou jímku protíná, pochází nejspíše z 1. poloviny 14. století. Druhá jáma (s.s.j. 068) sice neposkytla keramické či jiné datačně citlivé nálezy, na základě porušení sklepem s.s.j. 052 ji lze klást nejpozději do 15. století.

Plocha 02

Byla tvořena úzkým dvorem orientovaným delší stranou ve směru východ-západ mezi domy Panská 6–8 a náměstí Svobody 16; při výzkumu byla rozdělena byla na západní a východní část. Archeologické situace ve středu plochy byly zničeny již při dřívějších výstavbách (OD Rozkvět).

Ve východní části byl zachycen relikt původního předlokačního terénu (povrch půdního typu), na který naléhalo cca 0,60 m mocné středověké souvrství. Stratigraficky nejstarší je vrstva 186, která představuje zkulturněný půdní typ, a lze ji na základě keramického materiálu zařadit do 1. poloviny 13. století. V průběhu 13. století narostl terén o výše zmíněných cca 0,50–0,60 m a byly zde hloubeny různé menší výkopy, přede-

vším sloupové jámy. Může se pravděpodobně jednat o pozůstatky staveb z hospodářského zázemí parcel.

Západní část plochy byla značně porušena recentními zásahy, v podstatě až na bezprostřední okolí odpadní jímky s.s.j. 053, která byla vyzděna z cihel na světle šedou maltu. Objekt poskytl poměrně velký soubor keramického materiálu a skla, jenž můžeme rámcově datovat do 17. století.

Stratigraficky pod jímkou s.s.j. 053 byl zachycen relikt jímky oválného půdorysu (s.s.j. 078), zasypané na přelomu 14. a 15. století. Pokud jižní stěna obchodního domu Rozkvět respektuje historickou parcelaci, jak vyplývá z archivních plánů budovy z r. 1809, náleží tyto zahlužené objekty pravděpodobně domu stojícímu na rozhraní parcel Panská 8 a Panská 10.

Plocha 03

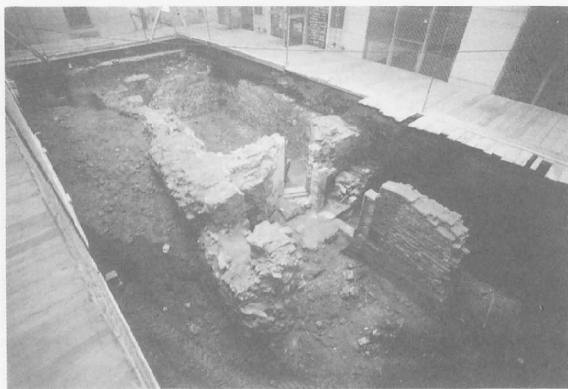
Představuje sklepní prostory východně od nádvoří domu Panská 6–8. Z archeologických situací byly zachyceny již pouze spodní části jam a jejich výplně. Původní terén a horní části zásypů byly odtěženy při výstavbě současných sklepů počátkem 20. století.

V rámci plochy byly zkoumány jedny z nejstarších zachycených objektů na parcele. Jedná se především o výkop neznámého účelu. Lze se domnívat, že jde o dno odpadní jímky (s.j. 530; s.s.j. 056), jehož zánikové zásypy (s.j. 228, 229) lze datovat do 1. poloviny 13. století a relikt suterénu (s.s.j. 054), který zaniká pravděpodobně koncem 13. století. Při jeho západní stěně byly odkryty tři pravidelně rozložené sloupové

Obr. 33. Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Vývojová analýza odhalených historických konstrukcí na ploše 01.

Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Entwicklungsanalyse freigelegter historischer Konstruktionen auf Fläche 01.

Obr. 34. Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Celkový pohled na zaniklé gotické sklepy domu s oknem a reliktu dvou portálů. Náměstí Svobody 16, Panská 6-8 (A100/2003). Gesamtansicht untergegangener gotischer Keller des Hauses mit einem Fenster und Überrest von zwei Portalen.

jámy, na jejichž základě můžeme jeden z rozměrů sklepa rekonstruovat na 5,1 m. Druhý rozměr se pohybuje mezi 3 a 4 m. Jedná se spíše o drobnější hospodářskou stavbu (špýchar?) než o skutečný sklep náležející k dřevohliněné měšťanské obytné zástavbě města. Z podlahového nášlapu bylo získáno několik zlomků keramiky, jež lze datovat na přelom 12. a 13. století. Může se však jednat o druhotně přemístěné předměty. Stěny sklípku byly vyztuženy dřevěnými deskami a mezi stěnou výkopu a obložením byly utěsněny přemístěnou spráší. Náznaky pozůstatků podobné stavby jsou patrné i v řezu P13 (s.j. 251, 250).

Na ploše 03 byly také nalezeny fragmenty středověké zděné architektury. Jedná se především o nároží blíže neznámé středověké budovy (s.j. 962) v zázemí parcely. V jižní části plochy byl zachycen relikt severní stěny zděného suterénu domu (pokračující s.j. 931). Severojižním směrem orientovaná zeď s.j. 949 je součástí východního křídla sereniovského paláce. Její zachycený relikt souvisí pravděpodobně se snahou o pevnější založení v prostoru zásypu suterénu s.s.j. 054.

Plocha 04

Tvořily ji sklepní prostory v severozápadním rohu domu Panská 8. Archeologickým výzkumem zde byly odhaleny tři odpadní jímky a výše popsané části jámky zasahující na plochu 2.

Poměrně rozměrná (3,50 x 2,80 m) zděná jímka s.s.j. 057 byla využívána v 15. století. Náleží pravděpodobně nejzápadnější parcele (Panská 10). Byla vyzděna kamenným zdívkem pojeným běžovou hrubou maltou, dna nebylo dosaženo.

Do stejného období lze datovat vyděnou odpadní jímku ve východní části sklepa (s.s.j. 058). Vyznačovala se především dobře dochovanou výdřevou ve spodní části kopané statické sondy, jakož i reliktu náležů dřevěných nádob (loubky, dno misky; viz tab. 17). Jímka v této hloubce již nebyla stavbou bezprostředně ohrožena, zůstala tedy zakonzervována pod základovou spárou galerie Rozkvět.

Východně od jímky s.s.j. 058 byla zachycena další odpadní jímka 066, jejíž obvod byl vyzděn ze smíšeného zdiva na šedou maltu. Lze ji datovat do 16. století.

Plocha 05

Byla situována do sklepního křídla západně od dvora domu Panská 8–10. Při snížení podlah a výkopu kanalizace byly zachyceny pravděpodobně dvě odpadní jímky (s.s.j. 072) datované do 13. a 14. století. Jámy nebyly blíže zkoumány a jsou zakonzervovány pod základovou spárou stavby.

Narušen byl také relikt středověké studny, zasypané kolem roku 1500 (s.s.j. 071). Studna mohla být druhotně použita jako odpadní jímka. Kromě zlomků keramiky, kde lze vyzdvihnout především starší typy brněnských pohárů, trojnožek a nejstarších talířovitých mís, obsahoval její zásyp také kamennou dělovou kouli z krinoidového vápence a pískovcový brousek.

V severní části plochy 05 byly odkryty ještě dva pozůstatky odpadních jám. Z objektu s.s.j. 069 (s.j. 533 a 266) bylo zkoumáno cca 0,8 m uložení nade dnem. Horní partie byly odtěženy při stavbě sklepa počátkem 20. století. Na základě keramických nálezů lze jímku datovat na přelom 14. a 15. století. Z další, pravděpodobně kruhové jímky s.j. 534 se dochoval jen nepatrný relikt při západní stěně sklepa. Ta nemohla být blíže prozkoumána.

Plocha 06

Situace na ploše 06 byly zkoumány formou dokumentace řezů ve stěnách prováděných výkopů. Především byl nalezen pozůstatek suterénu dřevohliněného domu při náměstí Svobody (P23, P22). V řezu P23 byl zachycen cca 3,40 m dlouhý relikt zásypu a podlahového nášlapu sklepa. V řezu P22 bylo dokumentováno cca 1,10 m dlouhý úsek podlahy suterénu dřevohliněného domu. Není však jisté, zda se jedná o jeden totožný objekt, nebo o dva odlišné vedle sebe stojící samostatné sklepy. Rekonstrukce středověké parcelace provedená O. Vičarem svědčí spíše pro druhou možnost. Mezi jednotlivé sklepní prostory, a tedy i domy by však musel být umístěn průjezd, jinak není s největší pravděpodobností existence dvou dřevohliněných podsklepených staveb vedle sebe možná.

V západní části plochy 06 byl zachycen pozůstatek nedatované zděné odpadní jímky – s.s.j. 073. Podle složení zdiva, tvořeného granodiority a cihlami o síle 6–6,5 cm pojenými běžovou maltou se zrnky vápna, lze usuzovat na novověké stáří (16.–17. stol.?). V řezu P21 byl zachycen další relikt dna odpadní jímky z 19. století.

Archeologický výzkum při stavbě obchodní pasáže Rozkvět přinesl velmi cenné poznatky o středověkém a novověkém osídlení jedné z nejexponovanějších částí města rozkládající se v prostoru mezi Starou radnicí, náměstím Svobody a tzv. Buchausem, zvaným Lugek. Jedná se především o zachycení dvou reliktů kamenných měšťanských domů ze závěru 13. století (přelomu 13. a 14. století), jejichž vývoj lze dále sledovat až do zániku r. 1908. V rámci odhalené stavby prvního domu byly vyčleněny nejméně 3 gotické fáze, a dále přestavba renesanční a barokní. Nepatrný relikt druhého domu umožnil upřesnit parcelaci prostoru a vymezil velikost průjezdu mezi oběma stavbami. Archeologický výzkum byl prováděn na ploše tří bývalých středověkých parcel.

Z dalších archeologických situací byly především zachyceny reliktu odpadních jám, datovaných od 1. poloviny 13.

až do 19. století, tedy po celé trvání středověkého a novověkého osídlení parcel. Byly také zkoumány pozůstatky několika zahluobených částí dřevohliněných staveb, a to jak v jádru městiště, tak při uliční čáře náměstí Svobody (Holub 2005).

Hamburská, Úzká, parc. č. 897/17, 909, 910/1, 912, 914, 990/1, 992/1 [akce A101/2003]

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Kolektory a technické sítě pro I. etapu výstavby v Jižním centru, 3. stavba kolektor Opuštěná – Metropol“ v prostoru ulic Hamburské a Úzké. Účelem výzkumu byla záchrana archeologických památek ohrožených zemními pracemi stavby. Akce byla realizována na základě smlouvy mezi Statutárním městem Brnem a společností Archaiia Brno, o.p.s. Terénní část proběhla v období od 10.11. 2003 do 26.7. 2004.

Předmětná trasa kolektoru navázala na úsek vybudovaný v letech 2001 až 2002 (akce A88/2002 – Zúbek 2004b), přetála Trnitou ulicí, podél ní pak budoucí Hamburskou ulicí běžela k ulici Úzké, po níž pokračovala až k lávce, kde se opět napojila na již vybudovanou část sběrače (akce A6/2002 – Zúbek 2003b).

K historii a geomorfologii lokality viz níže v pojednání o akci A114/2003.

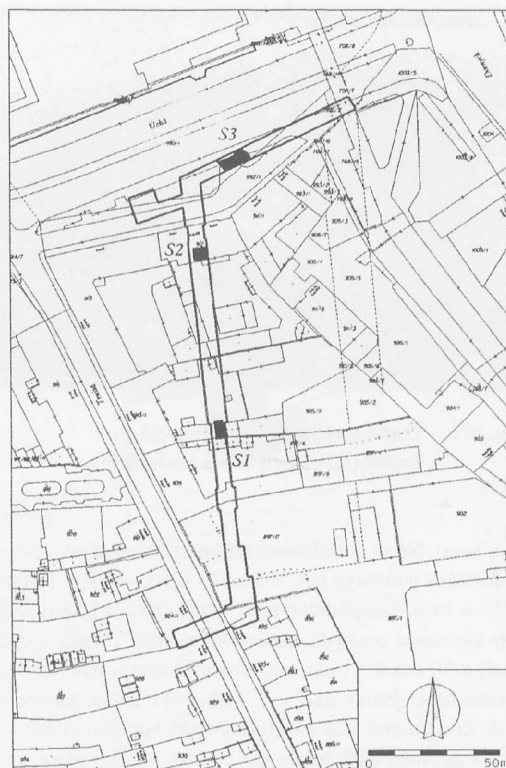
Před vlastním popisem zvolené metody archeologického výzkumu si přiblížíme technologický postup při těžení stavební jámy kolektoru. Před vlastní těžbou proběhlo zaražení železných larsen, které staticky zajistily stěny následně hloubeného výkopu. Zarážení larsen probíhalo většinou z úrovně stávajícího povrchu. Těžba byla prováděna bagrem. Šíře výkopu se pohybovala od 5 do 7 m, hloubka kolem 5 m.

Nepodařilo se prosadit zkoumání celé trasy kolektoru metodou plošného odkryvu. Dohodnut byl pouze plošný výzkum vybraných sond. Jejich počet byl nakonec omezen jen na tři. Jejich umístění bylo částečně ovlivněno postupem stavby, byla však snaha plánovat je tak, aby bylo možné na jejich základě uvažovat o skladbě terénu v celé trase kolektoru. Byla sledována těžba plošně nezkoumaných částí kolektoru a průběžně byly dokumentovány vybrané profily, pokud to dovolily bezpečnostní podmínky.

Pojednáváný archeologický výzkum představoval další velice významnou sondu do historie území rozkládajícího se jižně historického jádra města Brna. Dílčím způsobem zasáhl poměrně rozsáhlý prostor. Celková délka sledovaného výkopu kolektoru totiž dosáhla cca 270 m, přičemž rozdíl mezi nejvzdálenějšími body činil cca 220 m.

Co se týče podloží v předmětném území, můžeme konstatovat, že archeologický výzkum víceméně potvrdil poznatky, které shrnul J. Krejčí (Krejčí 1993, 175; starší archeologické poznatky viz Procházka 2000, 89; popsáno níže v pojednání o akci A114/2003).

Štěrkopísková náplava (s.j. 100) zachycená v úseku kolektoru při Trnité ulici nevytvářela plochý povrch. Dokumentována byla totiž jen na profilech P1 a P4. Zde se nacházela v hloubce přibližně 3,40 m od stávajícího povrchu. Odpovídala tomu nívelaže 196,20 až 196,60 m n. m. Jinde nebyla zaznamenána ani v úrovni 195,20 m n. m. Povrch písčité náplavy (s.j. 101 = 111 = 121 = 124 = 128 = 134; 110 = 129 = 135 = 142 – přechod k půdnímu typu) odpovídal nívelační úrovni 197,10 až 197,50 m n. m. (tj. 2,70 – 3,30 m pod stávajícím

Obr. 35. Trnitá, Úzká (A101/2003). Průběh kolektoru se zachycením plošně zkoumaných sond.
Trnitá, Úzká (A101/2003). Verlauf des Kollektors mit der Darstellung flächenmäßig erforschter Suchschnitte.

Obr. 36. Trnitá (A101/2003). Sonda S1.
Trnitá (A101/2003). Suchschnitt S1.

Obr. 37. Trnitá (A101/2003). Sonda S2.
Trnitá (A101/2003). Suchschnitt S2.

povrchem). Na ní dosedala vrstva interpretovaná jako částečně zkulturněný půdní typ (s.j. 102 = 105 + 106 + 107 = 130 = 136 + 137 = 143). Síla půdního typu se pohybovala kolem 0,60 m. Tato uloženina poskytla keramické zlomky rovněž z období eneolitu. V sondě S1 pak byly dokumentovány dvě jámy pravděpodobně stejného stáří (s.j. 500, 501). Jejich funkce není jasná. Zcela určitě však šlo o pozůstatky lidských aktivit.

Na půdním typu ležela po celé zkoumané ploše vrstva, která byla určena jako zahradní horizont (s.j. 103 = 104 = 112). V sondě S1 z ní byl získán keramický materiál datovaný do 16. století. Danou vrstvu dokumentovaly také výzkumy v prostoru „Vaňkovky“ (akce A10/2003 – Holub – Sedláčková 2004, A114/2003 – Zůbek 2004) a na katastrálním úřadu při ulici Trnitá a Úzké (akce A44/2003 – Zůbek 2004g). Odebraná keramika odpovídá produkci 17. a 18. století. K původu, genezi a přesnější interpretaci jmenované vrstvy se lze vyslovit na základě poznatků získaných v sondě S2.

V sondě S2 byl do půdního typu zahlouben výkop příkopovitýho charakteru (s.j. 502). Jeho přesná interpretace však nebyla jasná. Byl vyplněn s.j. 141, která poskytla keramiku 13. století. Výplň překryla vrstva 112, onen zahradní horizont. Obě měly stejný charakter, nebyla mezi nimi patrná žádná hranice. Také z vrstvy 112 byly získány pouze nálezy 13. století. Do toto uložení byly zahloubeny mělké výkopy neznámé funkce

ve vzájemné superpozici. Jejich výplně (s.j. 144, 149) překryla štetová úprava (s.j. 113) z 13. století. Tyto pozůstatky středověkého osídlení můžeme snad vztahovat k předměstské osadě Dorných (viz u akce 114/2003), zmiňované písemnými prameny od r. 1301.

Vrstvu 112 můžeme interpretovat jako navážku, která zaplnila i zmíněný příkopovitý výkop. Tato terénní úprava byla provedena ve 13. století. Protože v dalších obdobích byla většina pojednávaného prostoru využívána jako zemědělské zázemí výše popisované zástavby, v širším slova smyslu města Brna, tedy jako pole, pastviny či zahrady, dostaly se do této navážky i mladší keramické střepy, zaznamenané v sondě S1 a při výše zmíněných archeologických výzkumech.

Důvodem pro navýšení terénu snad mohlo být zabezpečení prostoru před případnými záplavami. Zdá se, že nebezpečí nemuselo hrozit jen od Ponávky a Svratky. Přibližně 6 m severně od sondy S2 se například podařilo zachytit břeh nějaké vodní nádrže či nějaké vodoteče, snad vedlejšího ramene řeky Svratky. Protilehlý břeh nebyl zaznamenán ani ve dvacetimetrové vzdálenosti. V případě vodoteče by tedy bylo nutné uvažovat o poměrně velkém toku či o posouvání koryta. Z náplav byl získán keramický materiál datovatelný do 12. století. Tyto náplavy pak byly registrovány rovněž v celém úseku kolektoru na ulici Úzké. V této souvislosti je také třeba přehodnotit interpretaci stejných vrstev, které byly dokumentovány v roce 2002 ve výkopu kolektoru při akci A006/2002 na křižovatce ulic Dorných a Úzké a severně od této křižovatky na ulici Dorných. Původně totiž byly určeny jako náplavy staršího než středověkého původu. Tehdy se podařilo rovněž zachytit břeh vodoteče či vodní nádrže, které tyto fluvialní usazeniny přináležely. Nacházel se nedaleko od křižovatky ulic Dorných a Spálená (Zůbek 2003b, tab. 128).

Můžeme se tedy domnívat, že v rozsáhlejšího prostoru ulice Úzké se dříve nacházela nějaká vodní nádrž nebo že tudy spíše protékala nějaká vodoteč, jejíž koryto se však posouvalo. Pravděpodobně šlo o vedlejší rameno řeky Svratky. To pak od středověku asi využil vybudovaný mlýnský náhon. Během dosavadních výzkumů v daném prostoru se však doposud nepodařilo určit nějaké výraznější situace jako jeho pozůstatky. Tuto skutečnost je ovšem třeba přičíst na vrub podmínek, ve kterých výzkumy probíhaly.

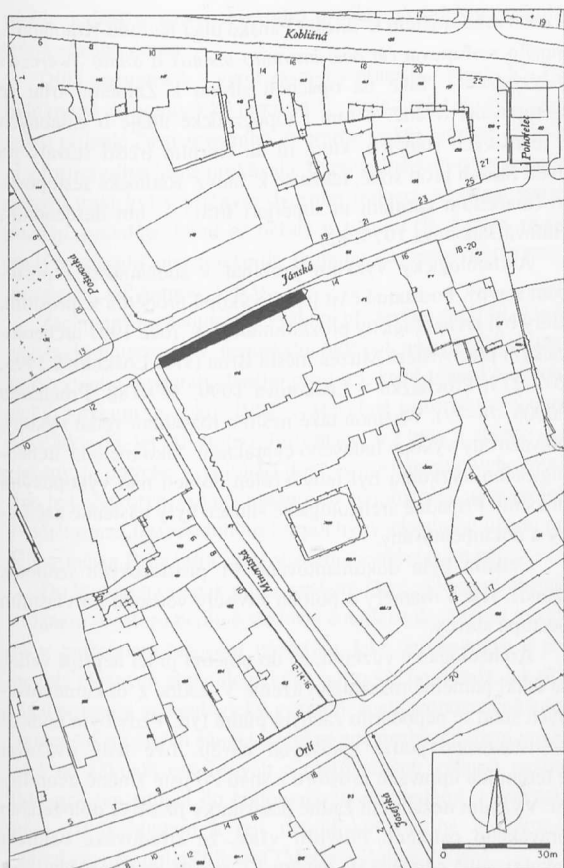
Na výše popsaný zahradní horizont a také ony náplavy dosedají na celém předmětném území navážky. Jejich nejstarší část by mohla být pocházet z 18. století. Bedlivěji zkoumány však zatím ještě nebyly. Poskytují většinou nálezy od 18. do 20. století. V úrovni navážek se také velice často setkáváme s relikty staré zástavby, které byly dokumentovány např. v sondě S2 a S3 a inženýrskými sítěmi. V obecné rovině lze konstatovat, že archeologicky zajímavější (středověké a pravěké) situace začínají ve sledovaném prostoru až v úrovni přibližně 2 m pod stávajícím povrchem. První dva metry jsou tvořeny recentními povrchy, zmíněnými navážkami a místy už také výše popsaným zahradním horizontem (Zůbek 2004j).

Jánská, Minoritská, Orlí (Minoritský klášter), parc. č. 162, 176, 177, 198 [akce A106/2003]

I v roce 2004 pokračoval záchranný archeologický výzkum v souvislosti se statickým zajištěním zdív komplexu minoritského kláštera, který započal už roku 2003.

Obr. 38. Úzká (A101/2003). Zatopená sonda S3.
Úzká (A101/2003). Überfluteter Suchschnitt S3.

Obr. 39. Janská, Minoritská (A106/2003). Zachycení dokumentovaných výkopů.
Janská, Minoritská (A106/2003). Darstellung dokumentierter Aushübe.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub – Polánka – Zúbek 2004).

Mečová 5, Radnická 8, parc. č. 439, 440, 441 [akce A107/2003]

V souvislosti s opravou kanalizace na nádvoří objektů Mečová č. 5 a Radnická č. 8 a se sanací sklepa za domem Radnická č. 12 (jde o prostory tzv. Staré radnice) proběhl v listopadu 2003 až únoru 2004 záchranný archeologický výzkum.

Objekt tzv. Staré radnice představuje komplex budov vzniklých ve značném časovém rozpětí. Dostupné prameny v současnosti nedovolují plně objasnit vývoj parcely (Vičar 1965, 261, 278 + příložený plán, Samek 1963, 171; Flodrová – Loskotová 1995, 552–554, 560). V areálu lze rozlišit vlastní objekt Staré radnice s věží při Radnické ulici, doplněný o jižní přístavek někdejší kaple a dvorní přístavbu a na severní straně zvětšený o část někdejšího domu Regentanzova (tzv. dům městského syndika). Západně jádra se nachází dvoutraktový objekt. Při ulici Mečové stojí na severní straně budova bývalé městské věznice a jižně na ni za průjezdem navazuje další zástavba.

Obr. 40. Mečová 5, Radnická 8 (A107/2003). Zachycení dotčené plochy.
Mečová 5, Radnická 8 (A107/2003). Darstellung der betroffenen Fläche.

Celá východní strana ulice je zastavěna nově a polovičním počtem domů, než mívala. Ty byly zbořeny takřka zároveň za velké asanace na přelomu 19. a 20. století.

Stará radnice v Brně patří k jedněm z historicky nejsledovanějších míst. V minulosti jí byla mnohokrát věnována pozornost historiků a historiků umění. Objekt byl podroben stavebně-historickému průzkumu v letech 1958–1962 v souvislosti s připravovanou rekonstrukcí (Archiv NÚP Brno). V současné době jsou možnosti ověření některých závěrů tohoto stavebního průzkumu již nemožné. Paspory L. Koběrské (1973) i L. Hanáka (Hanák – Hanáková 1989) nepřesahují rozsahem zjištění B. Samky (1963), některé doplňky přinesla revize dosavadních zjištění z r. 2003 (Procházka – Černoušková – Merta – Peška 2003).

Do povědomí archeologů Stará radnice poprvé vstoupila v 60. letech minulého století při celkové rekonstrukci domovního bloku (Samek 1963). Archeologicky pak byla zkoumána větší část dvora na počátku 90. let 20. století (Loskotová 1993; Flodrová – Loskotová 1995; Procházka – Loskotová 1999, Procházka 2000b, 78, 79).

Ve středověku se dnešní Radnická ulice nazývala Ostružnická, radnici prameny (pamětní kniha) poprvé uvádějí až v roce 1343, kdy se mluví o domech „ex opposito consistorii“. R. 1345 se při placení berně po 1. lednu uvádějí nájemníci,

„inquinili in consistorio“, při obchůzce v listopadu téhož roku kramář Bertholdus, 1347–1354 Konrád. Kolem roku 1348 se zde objevuje ještě jakási Erlingerina. Roku 1361 si najali Johannes řečený Prewinhafen a Eberhardus Steynprecher „totum consistorium pro 14. mar“ (Samek 1963, 176, 193).

Nejstarší zprávy o radnici mluví jako o stavbě ve formě věže, která je ve zdivu dodnes zachována (turrens consistorii 1349). S ohledem na příbuznost dochovaných architektonických detailů se stavební hutí tišnovského kláštera lze soudit, že dům vznikl nejspíše ve 40. letech 13. století, nejpozději krátce po roce 1250. C. Hálová uvádí bez udání pramene též zeď „murus consistorii“, kterou klade do souvislosti s konstrukcí zbouranou ve 40. letech 20. století při úpravě radničního objektu proti Zelnému trhu. Tato zeď byla podle dochovaných fotografií zakončena cimbuřím, vystavěna byla snad z vysokých gotických cihel. Již krátce po první zmínce o radnici, v roce 1345 probíhaly práce v novém sále (in nova stuba), pravděpodobně v této době zřizovaném. Došlo patrně i k větším opravám radnice, upravovala se střecha a roku 1357 bylo vydlážděno nádvoří, 10. dubna 1424 vysvětil biskup litomyšlský Aleš v radnici nově zřízenou kapli k počtě neposkvrněného početí Panny Marie. Kaple, později zasvěcená sv. Martinu, byla umístěna v domě nalevo od jádra radnice. Pozdněgotický radniční portál byl osazen roku 1511 při rozšiřování radnice. Renesanční část dvora byla postavená v první půli 16. století. Radniční věž s ochozem a věžičkami v rozích byla dokončena v roce 1577 stavitelem Pietro Gabrim.

Janu Kříteli Ernovi jako městskému staviteli připadl roku 1668 úkol rozšířit radnici o byt pro městského syndika a o úřední místnosti. Za tímto účelem město koupilo vedlejší dům od zlatníka Kristiána Regentanze (Hálová-Jahodová 1947, 44, 142; Kuthan 1994, 68–70; Samek 1963; 1994, 142–145; Šujan 1928, 199).

Dne 7. března 1941 se zřítilo hlavní průčelí domu č. 15 na Zelném trhu, jehož trosky byly ihned odklizeny. Zároveň byl poškozen vedlejší dům č. 16; podle stavebního úřadu natolik, že jeho oprava nebyla možná. Ke zboření byl určen 12. března a 21. března byl vydán výměr ke zbourání domu č. 14. Zároveň došlo ke sнесení sousedního domu Mečová č. 7. Proluka sousedící s areálem Staré radnice byla zvětšena v roce 1948, kdy došlo ke zbourání domu č. 17. Na místě zbořených domů byla vystavěna v letech 1950 až 1951 městská tržnice, proluka v místě bývalého domu Zelný trh č. 17 je nezastavěná doposud.

Rozsocha, v jejíž střední části je areál Staré radnice umístěn, vycházela asi někde z blízkosti sedla mezi Petrovem a Špilberkem, pokračovala středem dnešního bloku mezi ulicemi Starobrněnskou a Dominikánskou, postupovala osou nádvoří Staré radnice dál ke kostelu sv. Janů. S klesajícím terénem se stávala plošší a ztrácela na výraznosti.

Podloží v daném prostoru tvoří černozemní půdní typ nasedající na sprašovou návěj dosahující mocnosti 4 až 5 m. V domě Radnická č. 4 byla při podkládání zdí kamennými skružemi pracovním Pozemních staveb sledována vrstva čisté sprašové návěje mocná 4 m (Hálová-Jahodová 1975, 82). Spraš prokládají proplástky zvětralínového písku pravděpodobně potočního původu.

O spádu Radnické ulice jak k severu, tak i k jihu informují zápisy městské pamětní knihy. V roce 1350 se tak konstatuje, že se tehdy od domu měšťana Schwerzera, který stával přímo proti radniční věži, k domu Planzerovu, jenž byl

o něco níže směrem k dnešní Panské ulici na rohu Kramářské, musilo sestupovat (*in acie intrando institas a domo Swerczeri descendento*). Také na opačnou stranu k Zelnému trhu se sestupovalo. Svědčí o tom i topografické údaje o chlebných a řeznických stáncích, které tu na Horním tržišti stávaly po dvou řadách proti sobě, takže se k nim z Radnické sestupovalo (*macellum carnum in superiori foro ..., ubi descenditur*; Hálová-Jahodová 1975, 82).

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti s postupem stavby. Podstatná část jejich výkopů proběhla v prostoru, který byl archeologicky prozkoumán již v roce 1991 archeologickým pracovníkem Muzea města Brna (více Loskotová 1993, 207–215; Procházka – Loskotová 1999, 169–188; Procházka 2000b, 78–79). Většinou také nešlo o rozsahem velké výkopy, převažovaly výkopy liniového charakteru. Jako metoda archeologického výzkumu byl tedy zvolen dohled nad výkopovými pracemi. Případné archeologické situace byly následně začištěny a dokumentovány.

Celkem bylo dokumentováno 11 prostorových jednotek (sond). Jejich rozměry a poloha závisely většinou na vlastním postupu stavby.

Archeologický výzkum, ač do objemu prací nepříliš velký, se dotkl poměrně rozsáhlého území. V žádné z dokumentovaných sond se nepodařilo zachytit půdní typ. Vždy bylo podloží představováno pouze sprašovou návějí. Lze tedy uvažovat o terénních úpravách prostoru a snad i o jisté změně georeliéfu. Výzkum nezachytil žádné pozůstatky již dříve doloženého pravěkého osídlení. Potvrdil však, že středověké osídlení lokality sahá nejméně do závěru 12. století, což dokládají dva sídlištní objekty dokumentované v sondě S6.

Z období počátků existence města, kdy dané území patřilo k nejdůležitějším částem Brna, se podařilo zachytit především pozůstatky zástavby. Zachycen byl opět suterén dřevohlíněného domu zkoumaný již v roce 1991 (sonda S5). K této stavbě patrně patřila i kamenná zeď (s.j. 920), jejíž interpretace však vzhledem k fragmentálnosti není možná. V sondě S1 a S4 se snad podařilo zachytit i takové suterény, a to ve vzájemné superpozici. Všechny jmenované stavby zanikají ještě ve 13. století a zdá se, že je nahrazuje zděná zástavba. Dokumentovaly ji sondy S1, S2, S4 a S5. Dům ze sondy S4 je snad možné ztotožnit ze středověkou stavbou zachycenou odkryvem v roce 1991.

Zajímavý doklad vývoje zděné zástavby pak podala především sonda S2 za Radnickou č. 12. Zde byly z větší části půdorysně odkryty a dokumentovány koruny zdí sanovaného sklepa v úrovni přízemí. Sklep, respektive dům byl dle analogií z jiných brněnských lokalit postaven někdy kolem roku 1300 (srovnej Procházka 2000b, 114, 115; Merta 2001, 41–60). Vlastní sklep byl původně plochostropý, v renesanci byl zaklenut valenou cihlovou klenbou. Ta byla snížena zřejmě v důsledku zbourání původního středověkého domu při celkové přestavbě nadzemních částí stavby a následné úpravě nádvoří někdy v období baroka.

Relikt kamenné základové zdi ze stejného stavebního horizontu byl zachycen i sondou S8 při východním průčelí severního dvorního traktu. Zeď z metabazitů spojovaných výrazně žlutooranžovou maltou probíhá paralelně s východním průčelím. Vzhledem k omezenému úseku, jenž byl dokumentován, není možné situaci blíže interpretovat (pravděpodobně se

mohlo jednat o zdivo severního průčelí původního vrcholně středověkého domu.

Díličí poznatek k vývoji zástavby přinesla i sonda S5, kde bylo mimo archeologický terén ze 13. století odkryto základové zdivo přilehlé části severního dvorního traktu radnice. Založení a forma zdiva jasně prokázala, že původně samostatně stojící severní trakt byl s příčným dvorním traktem stavebně spojen později, pravděpodobně až někdy v baroku (B. Samek ve své analýze zasadil oba trakty do jednoho časového horizontu – renesance; viz Samek, 1963).

Záchraný archeologický výzkum především potvrdil, v určitých bodech upřesnil, v neposlední řadě pak také rozšířil poznatky o vývoji a topografii daného prostoru, které přinesl archeologický výzkum z roku 1991 i stavebně-historický výzkum z počátku 60. let 20. století. Informace, jež byly z těchto akcí získány, je potřeba v nejbližší době konfrontovat a vyhodnotit, aby byl vytvořen pokud možno co nej přesnější a nejobjektivnější obraz historie tohoto bezpochyby zásadního území pro dějiny města Brna odrážející stav současného poznání.

Do budoucna je pak nutné veškeré nové výkopové aktivity v daném prostoru bedlivě sledovat a nejlépe dosáhnout výzkumu v potřebném časovém předstihu. Jako nejvhodnější se jeví metoda plošných archeologických odkryvů, poněvadž, jak prokázal popsáný archeologický výzkum, zcela jednoznačná interpretace tak složitých situací, které se zde nacházejí, není v podstatě na základě omezených a roztržštěných výkopů možná. Tyto pak jen situací do budoucna znepřehledňují a prakticky ničí, což vzhledem k její neoddiskutovatelné unikátnosti nepředstavuje nejlepší řešení (Merta – Zúbek 2004a).

Moravské náměstí 10, 11, parc. č. 1515/1, 1516 [akce A113/2003]

V souvislosti se stavbou „Parkovacího domu“, Moravské náměstí/Kounicova, parcela č. 1515/1 a 1516, proběhl na základě smlouvy uzavřené se společností IMOS Reality, s.r.o., v prosinci 2003 až dubnu 2004 záchraný archeologický výzkum.

Předmětné území bylo dříve součástí katastru Velká Nová ulice a právě Kounicovou ulicí probíhala hranice proti katastru Malé Nové ulice na západě. Velká Nová ulice vznikla po založení středověkého města na nejdůležitější cestě z Brna na sever (dnešní Lidická ulice), která pak od západu sledovala tok potoka Ponávky a směřovala do Králova Pole a dále ke Svítavám a do Čech. Komunikace Velké Nové ulice byla nepochybně již od středověku obklopena oboustrannou zástavbou. Po válečných zničeních byla obnovována a postupně zahušťována. Snad od počátku ji charakterizovala i neobvyklá šířka. Jak dokládá i jméno, vznikla patrně jednorázovou lokací. Na začátku ulice ve směru od Brna se nacházel můstek přes potok, který tekł od Malé Nové ulice v linii severní hrany Moravského náměstí a vléval se do Ponávky. Od vodoteče na jih až k městským hradbám plynule navazovala zástavba IV. předměstské čtvrti, než byla definitivně zničena za švédského obléhání v 17. století a nahrazena bastionovým opevněním města. Po prohlášení Brna za otevřené město r. 1852 došlo k postupné likvidaci těchto fortifikací a uvolněný prostor se stal důležitou součástí budované parkové okružní třídy. Až od roku 1990 se začalo utvářet Moravské náměstí, nejdříve zvané Dikasteriální, následně Lažanského a po druhé světové válce náměstí Rudé armády (Zatloukal 1997). Zástavba Velké Nové Ulice zatím doznávala velkých změn. Od konce 18. století byla většina

starších domků nahrazena velkými a často vícepatrovými klasicistními řadovými domy s pavlačovými dvorními křídly, které doplňovaly první brněnské továrny, ústavy a kasárna. Poněkud severněji od plochy výzkumu vznikla první dělnická kolonie v rakouské monarchii – Červená ulice. Zástavba se rozšiřovala a postupně posouvala dále na sever a do počátku 20. století se úsek ulice od Moravského náměstí po Lužánky změnil v nejreprezentativnější a jedinou skutečně velkoměstskou třídu na území brněnských předměstí. Výstavba pokračovala i za první republiky a ve 2. polovině 20. století ji završilo několik velkých objektů, zvláště hotel Continental (Kuča 2000, 579–581).

Vzhledem k příhodné poloze nad nivou Ponávky by bylo možné předpokládat na daném území pravěké osídlení. Předmětný prostor stavby nebyl během středověku ani novověku zastavěn. Lze říci, že se tu mohly nacházet spíše zahrady a pole obyvatel Velké Nové ulice. V 16. století byl při západní straně jižního úseku dnešní Kounicovy ulice založen městský hřbitov. Pohřbívání bylo přesunuto koncem 18. století do prostoru dnešního Tyršova sadu, a ulice se proto při svém vzniku v 19. století jmenovala Hřbitovní. Název Kounicova jí byl dán až v roce 1918 na počest českého šlechtice a politika Václava hraběte Kounice, který v Brně podporoval střední školství a vysokoškolské koleje. Po druhé světové válce se nazývala Leninovou (Flodrová 1997, 122). Zástavba daného prostoru se uskutečňovala od konce 18. a během 19. století.

Obr. 41. Moravské náměstí 10, 11 (A113/2003). Zachycení zkoumané plochy. Moravské náměstí 10, 11 (A113/2003). Darstellung der Grabungsfläche.

Obr. 42. Moravské náměstí 10, 11 (A113/2003). Dokumentace profilu P1.
Moravské náměstí 10, 11 (A113/2003). Dokumentation des Profils P1.

V první části se archeologický výzkum omezil na dokumentaci sond vyhloubených při stávající zástavbě za účelem zjištění způsobu jejího založení (sondy S1, S2, S3). Sondy nedoložily nějaké „zásadní“ či dokonce unikátní archeologické situace. Registrovány byly jen navážky, pozdně středověký až novověký zahradní horizont a podloží. V další fázi se nepodařilo prosadit snížení terénu na sprašové podloží, ve kterém by se vyjevily případné zahloubené aktivity. Těžební postup stavby byl pouze sledován a průběžně byly dokumentovány vybrané profily.

Geologické podmínky na lokalitě byly zhodnoceny Mgr. Lenkou Lisou, PhD. Její posudek je součástí nálezoové zprávy. Nejsvrchnější část podloží je tvořena sprašovou návějí a na ni dosedajícím půdním horizontem.

V případě profilu P4 byl v půdním horizontu (s.j. 123) nalezen zlomek keramiky, zařaditelný do pravěku. Byl ovšem natolik malý a špatně zachovalý, že nějaké bližší určení nebylo možné. Není tedy vyloučené, že v daném prostoru mohlo existovat pravěké osídlení. Jeho jednoznačnější doklady však nebyly při výzkumu registrovány.

Na půdní typ dosedala na celé lokalitě vrstva interpretovaná jako zahradní horizont či ornice, která pravděpodobně vznikla přeměnou (oráním atd.) půdního typu. Nacházely se v ní fragmenty keramiky od 13. do 18. století. Další archeologické situace představovaly navážky a terénní úpravy, z nichž byl získán keramický materiál 16./17. až 18. století. Do 18. století je možno datovat i tři výkopové aktivity, z nichž pouze jednu lze jednoznačně interpretovat jako jámu na hašení vápna (s.j. 501). Všudypřítomným fenoménem byly pozůstatky staré zástavby, představované hlavně základovými zdívy, kanály a v severozápadní části plochy raženými i shora hloubenými sklepy.

Původní terén, a tedy i případné archeologické situace byly na ploše již v minulosti do značné míry zničeny. Takřka beze zbytku se to týkalo jihovýchodní čtvrtiny a ve velké míře celé východní poloviny stavenišť. Nelze vyloučit, že lokalita mohla být osídlena v některém z pravěkých období. V období středověku a zcela jistě novověku bylo území využíváno zemědělsky, snad jako pole či zahrady. Zásadní změna přichází v 18. a během 19. století, kdy je prostor postupně zastavěn. Lze říci, že archeologický výzkum v podstatě potvrdil to, co se

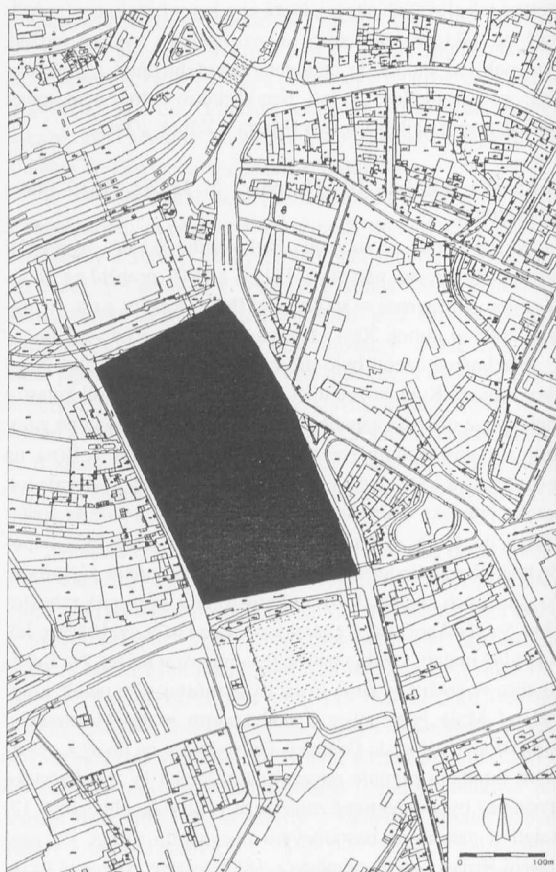
o vývoji daného území dosud jen předpokládalo na základě písemných pramenů (Zůbek 2004k).

Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvonařka (areál bývalé továrny Vaňkovka, k.ú Trnitá), parc.č. 708/7 až 1007 [akce A114/2003]

Podnětem k archeologickému výzkumu byly demoliční a dekontaminační práce v areálu budované Obchodní galerie Vaňkovka. Účelem výzkumu byla záchrana archeologických památek ohrožených zemními pracemi stavby. Terénní část výzkumu proběhla v zimě 2003/ 2004.

Geomorfologicky se zkoumané území nachází v nížině mezi západně tekoucí Svratkou a od východu se do ní vlévající Ponávkou. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 200,00 m n. m.

Co se týče podloží, setkáváme se zde s náplavami Svratky a Ponávky. Tyto náplavy se skládají ze dvou souvrství, spodního a svrchního, která se liší jednak litologickým rázem svých sedimentů, jednak způsobem, jakým sedimenty byly uloženy. Spodní souvrství je složeno ze štěrku a písků, které byly uloženy řekami přímo v jejich řečištích, jež během ukládání těchto hrubozrnných usazenin měnila bočně svou polohu nebo se

Obr. 43. Dornych, Plotní, Trnitá, Úzká, Zvonařka (A114/2003, A051/2004). Zachycení dotčené plochy.
Dornych, Plotní, Trnitá, Úzká, Zvonařka (A114/2003, A051/2004). Darstellung der betroffenen Fläche.

většila v pobočná ramena. Svrchní souvrství je složeno z jemnozrnných usazenin rázu jemných písků, hlín, jílovitých hlín a jílu, zvaných též povodňové kaly nebo povodňové hlíny. Spodní souvrství se začalo ukládat ve váznu a sedimentace pokračovala až do holocénu. Počátek ukládání svrchního souvrství předpokládá J. Krejčí cca 3000 let před Kristem a konec okolo změny letopočtu až v prvním tisíciletí po změně (Krejčí 1993, 175), zatímco novější publikace kolektivu pracovníků Českého geologického ústavu konec sedimentace neupřesňuje, vyjma souvrství u Komárova s radiokarbonovou datací (Müller – Novák a kol. 2000, zvl.38).

Společně s dalšími archeologickými výzkumy se však podařilo dokázat, že ukládání svrchního souvrství muselo být alespoň lokálně ukončeno daleko dříve a potažmo také dříve započato. Archeologické výzkumy v areálu bývalé továrny Vaňkovka (akce A010/2003 – Holub – Sedláčková 2004), v severní části ulice Trnitá (akce A021/2003 – Zúbek 2004d) a na stavbě katastrálního úřadu při ulici Trnitá a Úzké (akce A044/2003 – Zúbek 2004g) zaznamenaly na povrchu náplav vrstvu, kterou lze interpretovat jako půdní typ alespoň částečně zkulturněný lidskými aktivitami. Keramika získaná z této vrstvy a také z výplní jam zahloubených do podloží je eneolitického stáří (Holub – Sedláčková 2004; Zúbek 2004j). Na základě těchto poznatků je tedy zřejmé, že ukládání náplav ve jmenovaném prostoru muselo být ukončeno před tímto obdobím. Ohledně přesnější datace by pak bylo nutné vzít v potaz také dobu potřebnou na vytvoření onoho půdního typu, který má sílu v průměru 0,60 m.

Na jiných místech v okolí však terénní situace nemusela být ještě stabilizována a sedimentace mohla pokračovat i dále (Procházka 2000b, 11, 12, 89; Zúbek 2004b).

Prostor staveniště vymezovaly ulice Trnitá, Úzká, Dornych, Plotná a Zvonařka. Písemně je od r. 1301 doložena ves Dornych s mlýnem, od r. 1367 častěji Dornrössel (Dornach, Dorneich, Derndruzzil i Derndrussel, též Spineto), kterou ve 2. polovině 14. století odkoupil markrabě Jan Jindřich pro svou královskou fundaci kláštera kartuziánů (Mendl 1935, 447; Doležel 2003, 30–35). Roku 1645 byla Trnitá vypálena v rámci příprav na druhé švédské obléhání města. Po třicetileté válce byla obnovena, zůstala však malým sídelním celkem. Ještě v polovině 19. století neměla ani 30 domů. Společně s Křídlovicemi, Novosady a Dornychem tvořila až do 19. století v podstatě spíše ovocnářsko-zelinařské zázemí města Brna. Zatímco středověké osídlení se předpokládá spíše podél cesty na Komárov v blízkosti mlýna, přinejmenším od 18. století lze počítat se vznikem zástavby podél souběžné ulice, která pro odlišení převzala druhý název pro Dornych, tedy Dornrössel (Trnitá). Z původního Dornychu se dočasně vydělila na severní straně Petrovská ulice, resp. šlo o rozšířené novověké osídlení postupující od historického předměstí směrem k jádru v Dornychu. V 18. století zde existovaly i okrasné zahrady, např. Marie Anny z Blümegen. Dornych s Trnitou zůstaly samostatné až do r. 1850, kdy byly připojeny k městu. Závažné změny přinesl rok 1806, kdy byla vybudována silnice z Brna přes Trnitou do Komárova, která zkrátila cestu původně vedenou jen Dornychem. Význam Trnitě ještě vzrostl, když bylo na jižním konci ulice v letech 1854–1856 vybudováno Rosické nádraží. Jeho pozdější rozšíření v letech 1868–1870 však znamenalo omezení rozvoje zmíněné ulice, nyní zaslepené. Vrchol úpadku

zaznamenala Trnitá v období socialismu. Starší zástavba zchátrala a zčásti byla zbořena.

Ulici Úzkou zobrazuje teprve plán stabilního katastru z r. 1825, kdy spojovala Dornych a Trnitou. Její známá zástavba souvisí ovšem až s bouřlivým rozvojem průmyslu v průběhu 19. století. Původně se nazývala Tovární, název Úzká pochází až z roku 1950. Středověká zástavba příslušného předměstí Brna, tzv. první předměstské čtvrti, zvané též Před Židovskou branou či Sladovnická, ležela severně této ulice. Roku 1348 zahrnovala čtvrt asi 127 domů, mj. zde ležel i židovský hřbitov. Severovýchodním směrem se rozkládala osada s kostelíkem sv. Martina. Protékal tudy rovněž Svratecký náhon (Flodrová 1997, 57, 260; Kuča 2000, 42, 339–341, 556–561; Procházka 2000b, 87–90; Vičar 1966, 229, 230).

Ulice Plotná vznikla v 19. století. Původně však nebyla tvořena zástavbou, ale jak samotný název naznačuje, vedla mezi ploty zahrad domů na Dornychu i na ulici Trnitě (Flodrová 1997, 182).

Ulice Zvonařka vznikla až v 19. století. Název je odvozen od starého místního pojmenování snad podle továrny Friedricha Wannicka v těsné blízkosti, kde bylo možno ve slévárně odlévat i zvony (Flodrová 1997, 286).

19. století přineslo rozvoj průmyslu, jehož odrazem bylo i založení továrny Friedricha Wannicka v roce 1864. Metalurgická výroba se tu udržela až do roku 1988.

Pro předhistorická období je dané území v podstatě velkou neznámou. Hádanku představuje vývoj a topografie tohoto prostoru především z pohledu určení přesného toku zdejších vodotečí a jejich případných ramen a následného vymezení ploch osídlených v jednotlivých etapách dějin. Jasně však do této otázky začínají postupně vnášet archeologické výzkumy prováděné v daném prostoru hlavně během posledních tří let.

Zatím víme, že v období čtvrtoroh a v podstatě ještě do nedávné minulosti byl prostor silně ovlivněn přítomností řeky Svratky a Ponávky. Utvářela se zde jejich řečiště, s čímž souvisí kumulace mohutných souvrství náplav a nánosů. I následně podstatná část území přináležela k inundačnímu terénu jmenovaných řek.

Ukazuje se, že širší prostor kolem ulice Trnitě (mezi ulicemi Úzkou a Zvonařkou) se později z „nadvlády“ řek poněkud vymanil. Jsou zde zaznamenány pozůstatky osídlení z pozdní doby kamenné; Holub – Sedláčková 2004; Zúbek 2004j).

Západně ležící území bylo však i nadále zaplavováno Svratkou. Exaktně bylo potvrzeno, že ještě nejméně v době cca 1000 let před Kristem (Zúbek 2004b). Stejně tak širší území při ulici Úzké se zdá být i nadále pod vlivem nějaké vodoteče. Pravděpodobně šlo o vedlejší rameno řeky Svratky. Jeden břeh západovýchodní orientace byl zaregistrován nedaleko křižovatky ulice Trnitě a Úzké, další, opět přibližně v průběhu V – Z, poblíž křižovatky ulic Dornych a Spálené. Z náplav byl získán keramický materiál datovaný do 12. století. Asi šlo o vodoteč, kterou ve středověku využili Brňané při výstavbě Svrateckého mlýnského náhonu (Zúbek 2004j).

Kolem Spálené ulice pak bylo zaregistrováno intenzivní pravěké osídlení. Lidé tu sídlili nejméně od pozdní doby bronzové až do mladší doby železné. Nejpozději v 8. století se zde usadili také naši slovanští předkové. Osídlení pak v podstatě kontinuálně pokračuje až do 13. století a dále, kdy se území stalo součástí I. předměstské čtvrti (Procházka 2000b, 89; Zúbek 2002c).

Při Trnité ulici takto intenzivní osídlení nebylo zaznamenáno. Doklady z mladších období než z pozdní doby kamenné nebyly dosud zaregistrovány. Doklady středověkého osídlení byly nalezeny při křižovatce s ulicí Úzkou (Zůbek 2004d, j). Zde by se mohlo jednat o pozůstatky související s předměstskou osadou Dornych, zmiňovanou výše. Z pohledu písemných pramenů pak bylo překvapivé zjištění sídelních pozůstatků ze 13. a 14. století při křižovatce ulice Trnité se Zvoňáčkou (Holub – Sedláčková 2004). Nelze vyloučit, že zástavba při ulici Trnité, běžně kladená spíše do novověku, může mít starší počátky.

I když se nám mozaika vývoje tohoto prostoru začíná pomalu doplňovat, ani zdaleka ještě nelze hovořit o konečném schématu historie předměstského území. Na cestě k celkovému řešení problému je zcela nezbytné věnovat danému prostoru po archeologické stránce zvýšenou pozornost. Získané poznatky je pak nutné konfrontovat rovněž s poznatky jiných oborů (geologie atd.).

Většina zemních prací a terénních úprav prováděných na předměstném staveništi v dané fázi výstavby nepřesáhla úroveň navážek a recentních úprav (cca 1 m hloubky). Demoliční práce však místy obnášely i vytěžení základů vlastních budov. Rovněž dekontaminační práce si místy vyžádaly podstatné odtěžení terénu. Nejrozsáhlejší a nejhlubší výkopy byly provedeny v prostoru bývalé modelárny, v části slévárny a pak v severní části při ulici Úzké v místě demolovaných domů č.p. 5 a 7.

Výkop v prostoru domů Úzká č. 5 a 7 dosahoval hloubky maximálně 2 m. Nepřesáhl úroveň navážek a recentních úprav. Vesměs odtěžil základy jmenovaných domů. Těžební práce byly dohledovány a byla pořízena dílčí fotografická dokumentace.

Výkopy související s dekontaminací bývalé slévárny nebyly dokumentovány pro původní „zamoření“, následnou nepřízeň počasí a potíže se spodní vodou.

Výkop v prostoru modelárny byl nahlášen až po vlastním provedení. Práce se tedy omezily na ohledání a dokumentaci odhalených profilů. Poněvadž terénní situace na nich byly silně porušeny výstavbou, modelárnou a recentními zásahy a skladba zachovalého terénu byla všude obdobná, byla provedena především jen fotografická dokumentace. Podrobněji byl dokumentován pouze vybraný úsek (profil P1). Zachycené situace zde byly dokumentovány také písemně a kresebně.

V průběhu demolice byla pořizována výběrová fotografická dokumentace destruovaných budov.

Poznatky získané při popisované akci zcela zapadají do schématu terénního vývoje oblasti, který byl rekonstruován na podkladě informací z již vícero archeologických výzkumů.

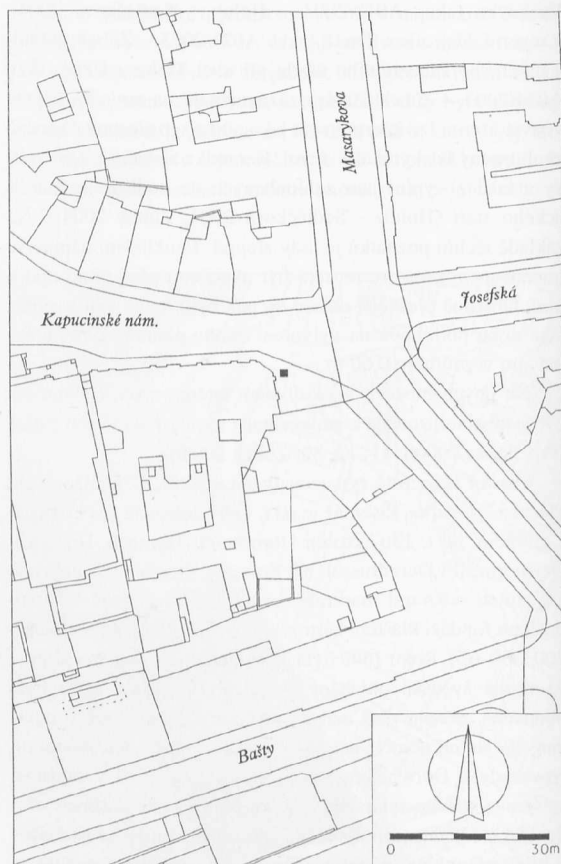
V našem případě lze ono spodní souvrství náplav (Krejčí 1993, 175; srov. výše) ztotožnit s s.j. 100 a svrchní s s.j. 101, které byly zaregistrovány na profilech jámy vytěžené v prostoru modelárny (kresebně zachyceny na profilu P1). Na nich ležela vrstva s.j. 102, kterou lze interpretovat jako půdní typ. Na základě výsledků ostatních výzkumů můžeme prohlásit, že byl alespoň místy přeměněn v kulturní vrstvu, datovanou keramickými zlomky do eneolitu. Pozůstatky středověkého osídlení, které byly v nevelké vzdálenosti zachyceny při výzkumu v roce 2003 západně modelárny (akce A10/2003 – Holub – Sedláčková 2004), se zde nepodařilo zaregistrovat. Na půdní typ (s.j. 102) bezprostředně dosedala vrstva s.j. 103. Jde

o zahradní horizont. Z něho byl získán keramický materiál datovaný do 16. století. Následovaly už jen navážky. Jejich síla se zde pohybovala okolo 1,20 m. Většinou však jejich mocnost dosahuje v daném prostoru až 2 m, což potvrdilo i sledování výkopu v prostoru domu Úzká č.p. 5 a 7 (Zůbek 2004l).

Kapucínské náměstí, parc. č. 294 [akce A115/2003]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ pokračovala i v roce 2004 dokumentace šachty, jenž má zpřístupnit sklepní prostory při domě Kapucínské náměstí 1.

Výzkum započal v roce 2003; nyní se nachází ve fázi zpracování. Proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub–Zůbek 2004b).

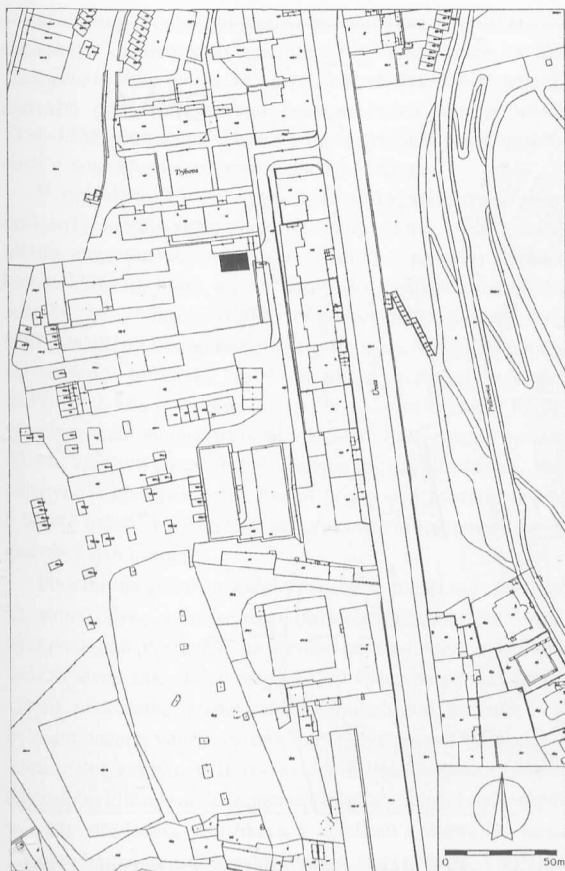
Obr. 44. Kapucínské náměstí.(A115/2003). Zachycení polohy dokumentované šachty.

Kapucínské náměstí.(A115/2003). Darstellung der Lage des dokumentierten Schachts.

Trýbova [akce A002/2004]

V souvislosti s výstavbou bytového domu a nových inženýrských sítí při ulici Trýbově proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

Byly dokumentovány relikt staré cihelny a jejího zázemí. V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub – Zůbek 2004c).

Obr. 45. Trýbova (A002/2004). Zachycení plochy, kde byly dokumentovány relikty staré cihelny.
Trýbova (A002/2004). Darstellung der Fläche, wo Relikte einer alten Ziegelei dokumentiert wurden.

Obr. 46. Husova 10 (A003/2004). Zachycení dokumentovaného úseku hradby.
Husova 10 (A003/2004). Darstellung des dokumentierten Abschnitts der Stadtmauer.

Husova 10, parc. č. 493, 495, 496 [akce A003/2004]

V průběhu stavebních prací sledujících zajištění torza středověkých městských hradeb (očistění, zpevnění koruny zdiva a přesparování) na dvoře domu Husova 10 byla provedena jeho kresebná, písemná a fotografická dokumentace.

Jedná se přibližně o 37,00 m dlouhý úsek kamenné hradby, zděné z velkých kamenů a bloků slepence Old-Red na světle běžovou hrubou maltu. Jen stopově je ve zdivu obsažen metabazit, pískovec Old-Red, mikritový vápenec a cihly o rozměrech $? \times 12,5 \times 5,5\text{--}6\text{ cm}$ (s. j. 915, 919). V severním řezu má hradba skořepinovou konstrukci. Fortifikaci tvoří lomové zdivo, jehož vrstvy jsou vyrovnávané vždy přibližně po 0,70 m. Tyto vrstvy v podélném směru respektovaly pravděpodobný sklon středověkého terénu. Přibližně 3,00 m nad základovou spárou hradby je na jejím vnějším líci patrný 0,20 m hluboký odskok nejasného významu. Hradba se směrem ke svému vrcholu na vnější straně nepatrně zužuje.

Středověká část hradby je na svém nejvyšším místě zachována do úrovně téměř 7,50 m. Tato výška je ale měřena až od základové spáry, která je na vnější severozápadní straně hradby v důsledku novodobých úprav terénu zcela odhalena. Základová spára hradební zdi klesá směrem k severu a kopíru-

je pravděpodobně nedochovaný sklon terénu v době její výstavby.

Na vnější straně je kolmo na tuto hradbu na spáru přizděna zeď s. j. 922, která představuje torzo hranolové hradební věže. Je zděna stejným způsobem, za použití stejného stavebního materiálu a pojiva jako hlavní hradba, a proto nemůžeme vyloučit jejich současný, respektive rychle po sobě následující vznik. Asi 6,50 m na jih od této zdi se nachází nepatrné uskupení bloků slepence Old-Red (s. j. 932). Mohlo by se snad jednat o zbytky jižní stěny hranolové městské věže. Tomu by nasvědčoval i náběh druhotně vložené cihelné valené klenby, který směřuje právě k tomuto zdivu (s. j. 920). Věž byla založena minimálně o 0,75 m níže než vlastní hradba, patrně ze statických důvodů. V horní části hradby nad předpokládanou věží bylo dokumentováno několik fází cihelných a smíšených konstrukcí.

Za pozornost stojí zjištění druhotně proražených, pravidelně od sebe vzdálených (1,50–1,75 m) úzkých a vysokých otvorů (0,20 x 1,80 m) v severozápadní části vnějšího líce hradby (s. j. 916), které byly po ztrátě své funkce zazděny (s. j. 914). Jejich spodní hrany byly umístěny ve výšce asi 4,00 m od základové spáry. Byly interpretovány jako pozůstatky lůžek

Obr. 47. Husova 10 (A003/2004). Opravený úsek hradby.
Husova 10 (A003/2004). Reparierter Abschnitt
der Stadtmauer.

pro dřevěné stojky, sloužící k výstavbě dřevěného, popř. dřevohliněného podsebití.

V minulosti byla hradba často vyspravována a na některých místech, zejména na severní straně, vzhledem k jejímu podkopání také podezdívána. Zvláště koruna hradby je novodobými úpravami již zcela zničena.

Z pozorování v okolí hradby je nejdůležitější, že původní terén byl na vnější, západní straně opevnění zcela odstraněn. V důsledku toho zanikla v tomto prostoru beze stopy i parkánová hradba. Pouze pod dnešním dvorem domu a jeho uličním i dvorním křídlem lze očekávat zasypaný městský příkop pravděpodobně tesaný do skály, jaký byl odkryt jižněji výzkumem za objektem Moravské galerie (Unger – Kos 2001). V obvodové zdi dvorního křídla domu Husova 8 jsou patrně druhotně použité bloky slepence Old Red, získané patrně při bourání středověkých hradeb (Kolařík 2005a).

Fryčajova [akce A007/2004]

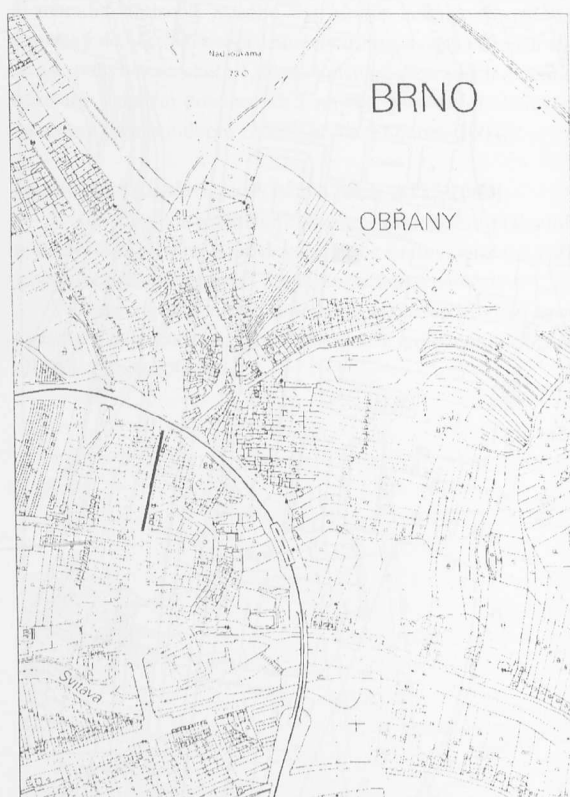
Dne 17.2. 2004 byly dokumentovány výseky profilů vytvořených výkopem kanalizace v Brně-Obřanech na ulici Fryčajově před domy č. 26 a 28.

Ves Obřany je poprvé připomínána v první polovině 13. století, kostel sv. Václava je ve své podstatě románský. Sledovaný výkop se nacházel v severní části středověké uličky při komunikaci Brno-Bílovice, což mimo jiné dokládá i plán stabilního katastru z roku 1825.

Vlastní řez zasáhl v hloubce 1,10 až 1,30 m rostlé podloží, tvořené navětralou skálou. Na ní se vytvořilo souvrství odpadních vrstev místně zpevnovaných drobným šterkem (0,70 až 1,0 m pod dnešní vozovkou). Dokumentované aktivity nebyly starší než novověké, nečetné zlomky keramiky pocházejí až ze 17. století. Výzkum, ač se nacházel blízko kostela, nedoložil zde předpokládané sídlištní aktivity z období vrcholného středověku (Holub – Merta 2004).

Moravské náměstí 6, parc. č. 570 [akce A013/2004]

V souvislosti s přípravou rekonstrukce a adaptace domu Moravské náměstí 6 pro potřeby Nejvyššího správního soudu byly v jeho suterénech a přízemí hloubeny průzkumné sondy pro potřeby posouzení statiky objektu. Při této činnosti probíhal v souladu s harmonogramem prováděných prací

Obr. 48. Fryčajova (A007/2004). Zachycení výkopu kanalizace.

Fryčajova (A007/2004). Darstellung des Kanalisationsaushubs.

záchranný archeologický výzkum. Proveden byl ve dnech 12. 3.–6. 4. 2004.

Prostor, na kterém dnes stojí dům Moravské nám. 6, byl spolu s nejbližším okolím vždy nerozlučně spjat s historií města Brna. Nebyl sice přímo začleněn do prstence středověkých hradeb, ale nachází se na místě parkánu, městského středověkého příkopu a v jeho nejbližším předpolí. Pisemně jsou městské hradby poprvé přímo doloženy v roce 1243 a 1247. Lze předpokládat, že byly budovány již od 30. let 13. století, dokončeny pak byly někdy v druhé polovině téhož století. Námi sledovaný prostor se nacházel mezi Veselou a Běhounskou branou na severní straně města. Vlastní opevnění města tvořila vnitřní hradební zeď, v tomto prostoru zesílená čtyřmi hranolovými věžemi ve vzdálenostech cca 40 m, předsunutou parkánovou zdí, vymezující prostor parkánu, a na ni navazující vyzděný příkop. Nejstarší městské knihy uvádějí k polovině 14. století na severním předměstí Brna (*Quartum quartale extra civitatem – Ante portam Cursorum, Ante portam Laetorum*) osídlení především před oběma výše zmíněnými branami a kolem z nich vedoucích cest. O. Vičar se na základě městských rejstříků pokusil rekonstruovat zástavbu na předměstí, ale pro nedostatek topografických údajů je tato rekonstrukce pouze orientační a značně hypotetická. Lze pouze obecně shrnout, že v těsné blízkosti bran a hradeb se nacházely především menší usedlosti, doplněné místy hospodářskými dvorci zámožnějších měšťanů.

Sledovaný prostor byl značně poznamenán stavbou augustiniánského kláštera, který založil roku 1356 markrabě Jan Jindřich jako hrobku moravské větve Lucemburků. Úplně zanikla zástavba před Běhounskou bránou, brána byla v letech 1354–1356 přestavěna. Stalo se tak s největší pravděpodobností v souvislosti s přípravou stavby kláštera.

V neklidném 15. století (husitské války, válka česko-uherská) byly hradby dále zdokonalovány. Roku 1486 uzavřel klášter augustiniánů smlouvu s městem o postavení hradeb kolem kláštera, které jej začlenily do vnitřního města. Na počátku 16. století v očekávání tureckého nebezpečí byly před městskými branami stavěny barbakány. Výslednou podobu dostalo brněnské raně barokní opevnění v letech 1639–1642, kdy bylo před švédským vpádem zesíleno. Především opevnění augustiniánského kláštera bylo značně upraveno. Na vnějších stranách byl chráněn dvojími příkopy, propojenými s příkopem před hlavní hradbou a protaženými až k Veselé braně. V severních rozích klášterního opevnění byly umístěny dva bastiony.

Podoba opevnění se začala podstatně měnit v 2. polovině 17. století. Brno, které se roku 1645 ubránilo obležení Švédů, bylo postupně přestavěno na barokní pevnost, která byla budována ve dvou základních etapách, její výstavba se však především z nedostatku financí značně prodlužovala. Do roku 1700 bylo dokončeno vnitřní vysoké bastionové pásmo. Našeho prostoru se dotýkal hlavně II. tzv. svatotomášský bastion za augustiniánským klášterem. V rámci opevňovacích prací byly sneseny věže středověké fortifikace v blízkosti klášterního areálu a zrušen barbakán Běhounské brány s částí příkopu. Likvidace příkopu mezi klášterem a městem, jakož i celého předbarokního opevnění kláštera umožnila v letech 1732–1750 výstavbu nového, podstatně rozsáhlejšího konventu, který navázal přímo na městskou zástavbu.

Vně vnitřní hradební linie se rozkládal široký příkop s možností zavodnění v době obležení. Lemovala ho nižší svažitá glacis členěná rovněž raveliny a bastiony, dokončená až ve 2. čtvrtině 18. století. Výstavbou barokního pevnostního pásma se snížil počet vstupů do města. Běhounská brána si sice zachovala tranzitní význam, komunikace však ústila i na ploše vnitřního pevnostního pásu (oddělené starým příkopem) před augustiniánským klášterem a vycházela odtud Novou Veselou branou z roku 1679 po mostě přes barokní příkop. Barokní opevnění postupně ztratilo opodstatnění především v průběhu vojenských operací v období napoleonských válek, a navíc brzdilo stavební rozvoj města. Po polovině 19. století bylo proto postupně bouráno. Svatotomášský bastion byl definitivně zplanýrován roku 1863 (blíže k historické topografii a průběhu městského opevnění v nejbližším okolí sledovaného objektu viz Kuča 2000, 54; nejnověji Merta – Peška 2002).

Ve 2. polovině 19. století se po vzoru vídeňského „Ringu“ budovala okružní třída kolem jádra bývalého středověkého Brna. Její součástí byla i úprava prostranství před zrušeným klášterem augustiniánů (dříve Lažanského nám.) a nově byla vytvořena ulice Joštova. Součástí těchto prací byla i stavba činžovního domu stavitelem Moritzem Kellnerem v letech 1869–1871 na místě bývalé vojenské pekárny (Moravské nám. 6). Tato čtyřpatrová novorenesanční budova trojkřídlé dispozice uzavírající uliční blok 48 má v osově řešeném hlavním průčelí patrový sloupový portikus. Dnešní podoba okolí domu na

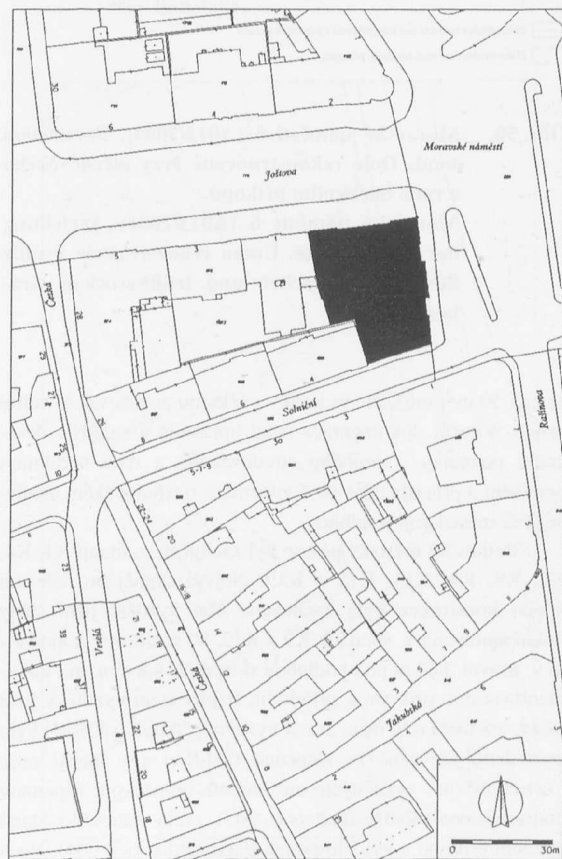
Moravském nám. 6 byla dovršena proražením Liechtensteiny ulice (dnes Rašínova) roku 1899 (Zatloukal P. 1997, 79, 84).

Popisovaný prostor je více než desetiletí systematicky sledován archeologickými institucemi, v jeho bezprostředním okolí bylo v tomto období provedeno již několik archeologických výzkumů. Podařilo se doložit osídlení prostoru od 1. poloviny 13. století, upřesnit podobu a průběh městské fortifikace a v neposlední řadě odkryt četná výrobní zařízení (cihelna, vápenky apod.; Merta – Peška 2002, Peška 2000; Procházka 2000b, 91, 92).

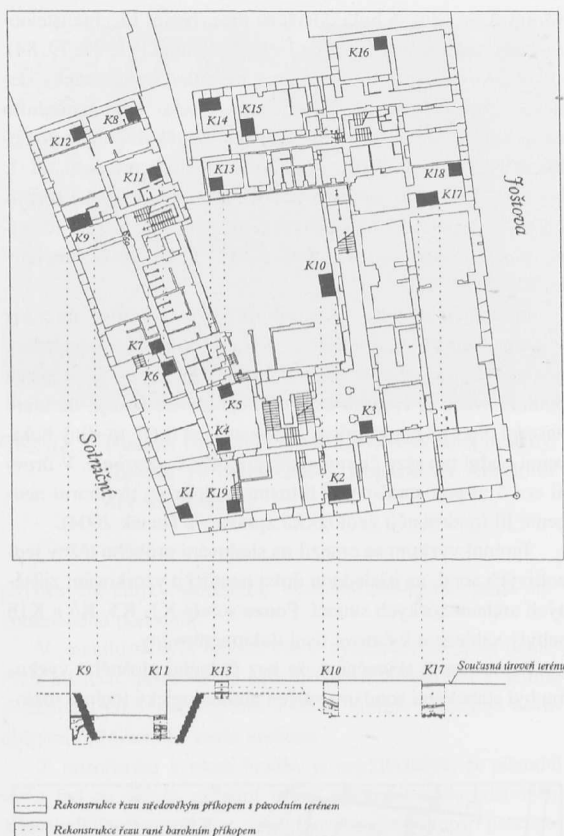
Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce cca 220 m n.m., na mírném svahu, který pozvolna klesá jižním směrem k náměstí Svobody. Geologické podloží svahu je tvořeno kvartérní sprašovou návějí, na které nasedal dnes již pouze místy zachovaný, až 0,60 m silný holocenní půdní typ rázu černohnědé humózní černozemě. V úrovni cca 5 m pod sprašovými hlínami je doložen třetihorní neogenní jíl (podrobněji geologická zpráva viz Hanák 2004).

Terénní výzkum se omezil na sledování průběhu těžby jednotlivých sond, na následnou dokumentaci a vzorkování zjištěných archeologických situací. Pouze sondy K1, K5, K6 a K18 nebyly vzhledem k časové tísní dokumentovány.

Pomineme-li skutečnost, že bez řádného plošného výzkumu byl statickými sondami zničen archeologický terén o rozlo-

Obr. 49. Moravské náměstí 6 (A013/2004, A081/2004). Zachycení rekonstruovaného domu. Moravské náměstí 6 (A013/2004, A081/2004). Darstellung des rekonstruierten Hauses.

Obr. 50. Moravské náměstí 6 (A013/2004). Rozmístění sond. Dole rekonstruované řezy středověkého a raně barokního příkopu.
Moravské náměstí 6 (A013/2004). Verteilung der Suchschnitte. Unten rekonstruierte Profile des mittelalterlichen und frühbarocken Grabens.

ze cca 50 m², můžeme výsledky výzkumu považovat za velmi cenné. Vlastní dokumentace sond upřesnila a rozšířila dosavadní poznatky o průběhu středověkého a raně barokního opevnění a přinesla také nové informace o středověkém osídlení před městskými hradbami.

Středověký městský příkop byl zachycen sondami K1, K4, K7, K8, K9, K11, K12 a K19. Nejvýznamnějším nálezem z jeho konstrukce byla zachovaná část vyzdění jižní stěny dokumentovaná v sondách K9 a K12. V sondě K9 se podařilo v úrovni 2,60 m pod podlahou sklepa (214,8 m n. m.) dokumentovat dno příkopu s přilehlým fragmentem vyzdívky jižní stěny, jež měla dvě fáze. Starší vyzdění příkopu (s.j. 904) bylo provedeno převážně ze slepenců Old-Red a v menší míře i z metabazitů vyzdřených na hrubou oranžovou vápennou maltu. Zdívko mladší fáze (s.j. 905) zcela nahradilo starší vyzdění příkopu a využilo pouze starší základ (s.j. 904). Nová plenta byla provedena ze smíšeného zdiva převážně ze slepenců Old-Red a metabazitů, ojediněle i ze zlomků cihel, spojovaných hrubou světle hnědou vápennou maltou. Poznatky ze sondy K12 doplnila zjištění ze sondy K9, ve které byl dokumentován celkový řez vyzdřením příkopu (s.j. 910). Konstrukce

o síle 0,90 m měla i zde dvě fáze. Na základě charakteru zdiva můžeme jeho starší fázi zasadit do období kolem roku 1300. Zajímavé bylo i zjištění, že hloubením příkopu, patrně někdy v závěru 13. století (?), byl narušen starší zasypávaný objekt (s.j. 506) se stupňovitou stěnou a nášlapem na dně. V ostatních zmíněných sondách bylo dokumentováno pouze dno středověkého příkopu, které kolísalo v úrovni cca 214,20 až 215,00 m n. m., s mladšími převážně novověkými zásypy. Hloubku příkopu lze rekonstruovat od úrovně povrchu půdního typu (219,90 m n. m.) zjištěného v sondě K13, a to přibližně v rozmezí 5 až 6 m.

Raně barokní příkop byl zachycen sondami K10, K16, K17 a K18. Průběh severní stěny příkopu lze přibližně rekonstruovat vymezením prostoru mezi oběma příkopy dokumentovanými v sondách K13, K14, K15 a K2. Poměrně prudký sklon souvrství od jihu k severu v sondě K10 naznačuje blízkost jižní stěny příkopu. Ve všech ostatních sondách bylo doloženo dno příkopu, a to v úrovni 217,00 až 217,40 m n. m. Zásyp příkopu poměrně často sestával z druhotně přemístěných středověkých vrstev. Hloubku raně barokního příkopu v rozmezí 3 až 3,50 m bylo možné také odměřit od úrovně povrchu půdního typu (219,90 m n. m.), k níž jsme připočetli 0,50 m středověkých planýrek.

Jak již bylo výše zmíněno, velmi zajímavý je cca 10 m široký prostor mezi oběma příkopy, dotčený sondami K2, K13, K14 a K15. Sonda K13 zachytila půdní typ, jehož povrch (219,90 m n. m.) představuje základní vodítko k určení původní úrovně terénu v prostoru celého objektu. Na půdní typ nasedaly komunikační vrstvy a středověké úpravy terénu. Sonda K15 narušila část zasypávané jámy (s.j. 513) se stupňovitou stěnou a plochým dnem, jež byla z úrovně původního terénu zahloubena cca 1,70 m (218,00 m n. m.) do sprásového podlaží. Zásyp sestával z hlinitých vrstev proložených při bázi vrstvičkami mazanice drti a uhlíkatého prachu. S největší pravděpodobností můžeme objekt interpretovat jako obslužný prostor nějakého výrobního zařízení. Zásyp objektu byl překryt středověkými komunikačními úpravami a dorovnávkami terénu. V sondě K14 byl dokumentován zasypávaný novověký sklep (s.j. 909), který narušil starší středověký objekt, zahloubený cca 1 m (218,70 m n. m.) do původního terénu. Zatímco sondy K13 až K15 byly vyhloubeny z úrovně dnešního přízemí, byla sonda K02 položena v suterénu objektu. I přes skutečnost, že podlaha současného sklepa se nachází téměř 2 metry pod úrovní původního terénu, byla sondou částečně zničena část unikátně zachovaného topeniště pece na vápno ze 13. století (s.j. 500). Z původně obdélního topeniště byl zachycen pouze jihozápadní roh, vápenka dále pokračovala severním směrem do prostoru místnosti a směrem východním, kde byla narušena základovou zdí dnešního domu. Celkové rozměry pece převyšovaly zjištěný rozsah 1,7 x 2,2 m, zahloubení dna do středověkého terénu lze odhadnout na cca 3 m. Při dně pece byla dokumentována tenká vápenná krusta jako pozůstatek výpalu vápna. V jihozápadním rohu na tuto krustu nasedala zídka z vysokých cihel spojovaných jílem (s.j. 907), což je zřejmě doklad reparace topeniště a vícenásobného užití pece. Po zániku bylo topeniště zasypáno souvrstvím jílovitých hlín s množstvím zlomků cihel malých formátů, fragmentů mazanice a mazanice drti.

Dokumentované statické sondy v suterénech a přízemí sledovaného domu při Solniční ulici tedy potvrdily známou sku-

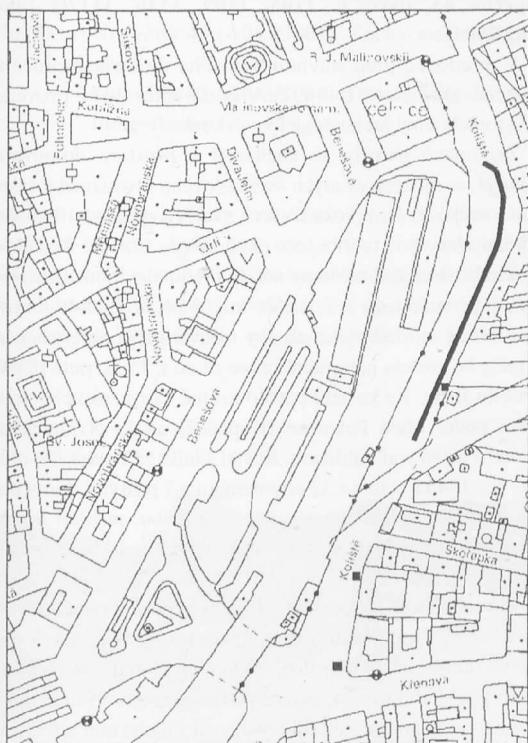
tečnost, že se zde nachází zachovaný středověký městský příkop s vyzděnou eskarpou a kontreskarpou, jakož i mladší raně barokní příkop. Počátky vyzdění středověkého příkopu se podařilo zasadit přibližně do závěru 13. století. Bylo také potvrzeno, že v západovýchodní ose domu se skrývá cca 10 m široký, téměř neporušený pás středověkého terénu, který byl konzervován násypy barokního opevnění. Zde jsou dodnes zachovány pozůstatky středověkého osídlení a především výrobních aktivit, které byly ve středověku často situovány za městské hradby. V suterénech domu jsou samozřejmě zachovány pouze spodní části zahloubených objektů.

Z tohoto krátkého výřezu je patrné, že zjišťovací archeologický výzkum přinesl řadu cenných informací upřesňujících historickou topografii ve sledovaném prostoru, což je velmi důležité zvláště vzhledem k nedostatku středověkých písemných pramenů, dotýkajících se hradebního systému a osídlení při severní části středověkého Brna (Kolařík – Peška 2004a).

Koliště, parc. č. 638/1 [akce A022/2004]

V souvislosti s opravou inženýrských sítí v jižní části ulice Koliště proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně lze říci, že byly dokumentovány historické vrstvy odpadního a navážkového charakteru, související velice pravděpodobně s předměstským osídlením Brna (Holub – Zübek 2004d).

Obr. 51. Koliště. Dokumentované výkopy při opravě inženýrských sítí (A022/2004) a výkop kanalizace (A064/2004).

Koliště. Dokumentierte Aushübe bei der Reparatur des Leitungsnetzes (A022/2004) und Kanalisationsaushub (A064/2004).

Obr. 52. Stará 22 (A025/2004). Zachycení plochy stavební.

Stará 22 (A025/2004). Darstellung der Fläche der Baustelle.

Obr. 53. Jakubská (A026/2004). Zachycení dokumentovaných výkopů.

Jakubská (A026/2004). Darstellung dokumentierter Aushübe.

Stará 22, parc. č. 440 [akce A025/2004]

V souvislosti s výstavbou domu Stará 22 proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub 2004a).

Jakubská, parc. č. 548 [akce A026/2004]

V souvislosti s opravou inženýrských sítí ve východní části Jakubské ulice proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub – Zůbek 2004e).

Česká 10/ Jakubská 3, parc. č. 557, 559 [akce A036/2004]

V létě 2004 proběhla první etapa záchranného archeologického výzkumu na parcelách zbořených domů Česká 10 a Jakubská 3.

Výzkum bude pokračovat i v roce 2005. Během první etapy výzkumu byla zkoumána především část plochy náležející k ulici České. Předběžně můžeme říci, že se tu dařilo dokumentovat topografii částí dvou středověkých parcel. Byly zkoumány pozůstatky zděné zástavby, především středověké

Obr. 55. Česká 10 (A036/2004). Část zkoumané plochy.
Česká 10 (A036/2004). Teil der Grabungsfläche.

sklepní prostory při ulici České, suterén dřevohliněného domu a přibližně dvě desítky středověkých a novověkých jímek (Rokoská – Sedláčková – Zůbek 2004).

Kopečná 43, parc. č. 1108, 1109, 1116, 1117/1 [akce A043/2004]

V předstihu před stavbou bytového domu v proluce na Kopečné ulici č. 43 byl v červnu až říjnu 2004 proveden plošný záchranný archeologický výzkum.

Zkoumané parcely se nacházejí v prostoru domovního bloku 91, v místech zvaných ve středověku Provaznický vršek, kde se nacházel farní kostel Všech svatých spolu se hřbitovem a okolní zástavbou tvořící jeho ekonomické zázemí. Kostel byl založen brněnskými měšťany někdy před polovinou 13. století. Poprvé je zmiňován k r. 1260, kdy měšťan Rudolf daroval tento kostel založený jeho předky oslavanským cisterciákům. Ty měly ke kostelu patronátní právo až do r. 1532, poté připadlo městu Brnu. Ke kostelu patřilo kromě Provaznického vršku území podél Malé Pekařské (Kopečné) až ke Svrateckému náhonu a lázeň pod Puhlíkem. Kostel zanikl za švédského obléhání v r. 1645 a statek s 32 obydlími a 7 pustými domy poté připadl městu a jeho farnost ke Sv. Jakubu, později ke starobrněnské farnosti (Dřímál – Peša 1969, 72; 1973, 264–265; Kuča 2000, 538–539).

Výzkumem se překvapivě podařilo v jihozápadní části staveniště odkryt polygonální závěr gotického presbytáře se čtyřmi diagonálními opěrnými pilíři. Uvnitř presbytáře se zachoval základ pro oltární menzu, a to až po úroveň maltových komunikačních úprav interiéru. Základy a snad i nadzemní zdiva kostela pokračují na sousední západní parcele. Vzhledem k použití oranžové malty ve zdivu, jakož i porušení některých hrobů uvnitř presbytáře jeho základy nelze vyloučit, že se nejedná o nejstarší sakrální stavbu na lokalitě, ale až o přestavbu vzniklou ke konci 13. století či v 1. polovině 14. století.

Do prostoru staveniště zasáhl hřbitov, z nějž bylo prozkoumáno cca 140 kostrových hrobů. Pohřbení byli poměrně často

Obr. 54. Česká 10, Jakubská 3 (A036/2004). Zachycení zkoumané plochy.
Česká 10, Jakubská 3 (A036/2004). Darstellung der Grabungsfläche.

Obr. 56. Kopečná 43 (A043/2004). Zachycení zkoumané plochy.
Kopečná 43 (A043/2004). Darstellung der Grabungsfläche.

vybavení mincemi, běžné jsou doklady rakví, oděvu nebo rubáše. Nalezeny byly dva medailony a pravděpodobně i drobné kování z knihy. Většina hrobů bude patrně mladší než zdiva kostela. Hřbitov byl přinejmenším po část své existence ohraničen zdí. Předcházelo mu starší osídlení z počátku 13. století.

Obr. 57. Kopečná 43 (A043/2004). Pohled na část zkoumané plochy.
Kopečná 43 (A043/2004). Ansicht eines Teils der Grabungsfläche.

Východně hřbitovní zdi pokračovaly sídlištní nálezy. Za zmínku stojí především superpozice dvou příkopů a pravděpodobně „loch“.

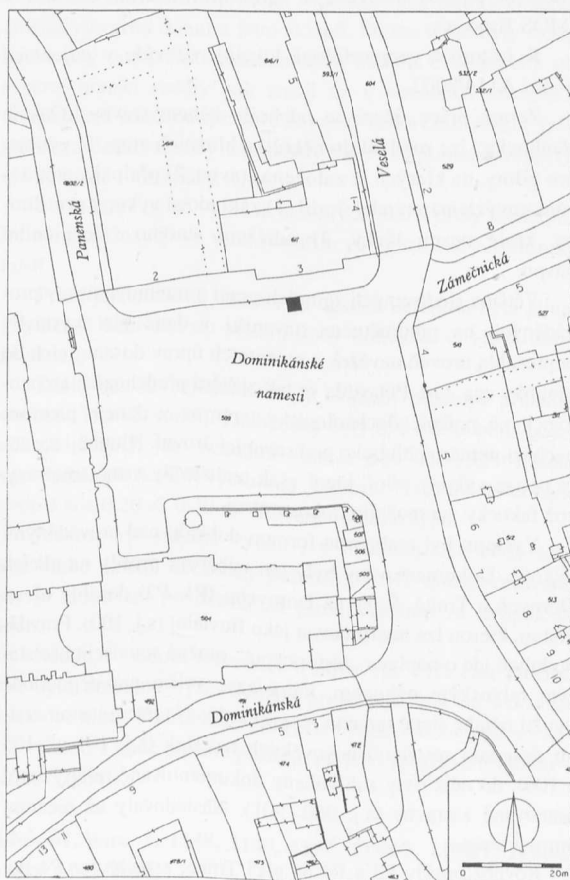
Ve východní části zkoumané plochy byly doloženy pouze recentní planýrky, vyrovnávající zde zřejmě sklon svahu a nasedající na terciérní jíl. Pokud sem zasahovalo středověké osídlení či zástavba, bylo již v minulosti zničeno. V jižní a severovýchodní části staveniště se pak nacházely sklepy ze zástavby z 19. a 20. století, přičemž jeden zasahoval pod základy kostela.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto o něm bude podrobněji referováno později (Kolařík – Peška – Zapletalová 2004).

Dominikánské náměstí, parc. č. 509 [akce A049/2004]

V souvislosti s opravou kanalizace v severovýchodní části Dominikánského náměstí proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně lze říci, že výzkum dokumentoval hlavně sklepni prostory související se zbouranou historickou zástavbou severní fronty Dominikánského náměstí (Holub – Kolařík – Zůbek 2004).

Obr. 58. Dominikánské náměstí (A049/2004). Zachycení dokumentované šachty.
Dominikánské náměstí (A043/2004). Darstellung des dokumentierten Schachts.

Obr. 59. Úzká (A051/2004). Řez starým železničním nás-
pem.
Úzká (A051/2004). Schnitt durch die alte Eisen-
bahnböschung.

Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvonařka (areál
Vaňkovky), parc. č. 708/7 až 1007 [akce A051/2004]

Podnětem k archeologickému výzkumu byly zemní práce probíhající při stavbě „Galerie Vaňkovka“, ulice Trnitá, k.ú. Trnitá, obec Brno. Archeologický výzkum se realizoval na základě příslušné dohody uzavřené se sdružením Skanska CZ, a. s. – IMOS Brno, a.s.

K historii a geomorfologii lokality viz výše v pojednání o akci A114/2003.

Zemní práce, které se odehrály během stavby „Galerie Vaňkovka“ lze rozdělit do několika hlavních etap: 1) výkopy pro piloty, na kterých je založena stavba, 2) přeložky a budování nových inženýrských sítí, 3) základové výkopy pro sloupy, které nesou lávky, 4) odtěžení starého železničního náspu.

Většina sledovaných zemních prací a terénních úprav prováděných na předemném staveništi v dané fázi výstavby nepřesáhla úroveň navážek a recentních úprav dosahujících do hloubky cca 2 m. Potvrdila se tak zjištění předchozích archeologických počínů. Archeologický terén se v daném prostoru nachází poměrně hluboko pod stávající úrovní. Hluběji zasáhly pouze výkopy pilot, které však realizovaly vrtné soupravy, což fakticky znemožnilo dokumentaci.

Výzkum byl realizován formou dohledu nad prováděnými výkopy. Dokumentovány byly jen výběrové profily na ulicích Dornych a Trnitá. Řezy na Dornychu (P1, P2) dosáhly až na vrstvu, kterou lze interpretovat jako fluvialní (s.j. 100). Pravděpodobně jde o náplavu „historickou“, možná související se starým mlýnským náhonem, který zase velice pravděpodobně využil nějaké slepé rameno řeky Svratky. Na jmenovanou vrstvu dosedalo souvrství novověkých navážek (s.j. 101 až 105 a 106), do nějž byly zahlobbeny dokumentované reliktu staré asanované zástavby (s.j. 900, 901). Následovaly až recentní úpravy terénu.

Rovněž profily P3 a P4 na ulici Trnitá, z nichž řez P4 byl vzhledem ke shodě s P3 dokumentován pouze fotograficky, dosáhly na vrstvu, kterou lze interpretovat jako inundační (s.j. 200, snad i 201). Tato vrstva byla však naprosto odlišného charakteru než náplava na ulici Dornych. Že půjde opět o historickou záležitost, potvrdil získaný keramický zlomek datovatelný do

13. století, situace se však nedala jednoznačně interpretovat. Stejně tomu bylo i u souvrství (s.j. 202 až 211), které na náplavu dosedalo. Bylo interpretováno jako navážkové, mělo však naprosto jiný charakter než všechna dosud sledovaná souvrství v daném prostoru. Obsahovalo vedle novověkého rovněž středověký keramický materiál, může jít alespoň zčásti i o přemístěné sídlištní vrstvy. Prokázal by to však pravděpodobně pouze širší pojatý plošný archeologický výzkum. Je tedy třeba do budoucna uvažovat, že v prostoru při křižovatce ulic Trnitá a Zvonařka by se archeologický terén nemusel nacházet tak hluboko.

Během výstavby Obchodní galerie Vaňkovka byla také odtěžena podstatná část starého železničního náspu. Byl postaven v letech 1868 až 1870 jako spojka mezi někdejšími rosickými nádražím a Horním, dnes Hlavním nádražím (Kuča 2000, 148). Po zrušení tratě bylo zvýšené drážní těleso využito jako pěší spojka z centra města na autobusové nádraží Zvonařka. Těžba náspu byla fotograficky dokumentována (Zůbek 2005b).

Lidická 12, [akce A052/2004]

V souvislosti s další etapou výstavby nové budovy Městského divadla proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně lze říci, že výzkum potvrdil výsledky výzkumu z předcházející etapy výstavby Městského divadla v roce 2002 (Zůbek 2002d). Historický i pravěký terén byl v daném prostoru z velké části zničen výstavbou již v 19. a 20. století (Kolařík – Zůbek 2004a).

Obr. 60. Lidická 12 (A052/2004). Zachycení plochy stave-
niště.
Lidická 12 (A052/2004). Darstellung der Fläche
der Baustelle.

Chaloupkova/ Mojžírovo náměstí 12 [akce A058/2004]

V souvislosti s přístavbou objektu firmy Mittag na nároží Chaloupkovy ulice a Mojžírova náměstí proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Holub 2004b).

Vídeňská 15 [akce A061/2004]

Při stavbě Integrovaný dům – Vídeňská 15, Brno, nebyl investorem (KALÁB, spol. s r.o.) umožněn předstihový archeologický výzkum. Pracovníkům společnosti Archaiia Brno, o.p.s., byl pouze povolen vstup na staveniště za účelem odborného dohledu. Ani po následném zjištění archeologických nálezů investor neumožnil plošný záchranný archeologický výzkum.

Archeologické zhodnocení prostoru staveniště neproběhlo metodou plošného archeologického výzkumu. Bylo omezeno pouze na dohled při těžbě vlastní stavební jámy. Poněvadž zemina byla těžena velkokapacitní mechanizací („kubíková lžice“) dařilo se rozpoznávat pouze výrazné aktivity na úrovni sprašového podloží. Jejich exkavace, resp. jejich zbytků, probíhala zároveň s pokračující těžbou stavební jámy a následujícími stavebními pracemi. Plošně se tak podařilo zkoumat reliktů tří objektů. V průběhu těžby byly v ploše stavební jámy dokumentovány ještě dva dílčí profily, další pak jen podél jejího obvodu. Celkem bylo zaznamenáno 16 zahloubených objektů.

Obr. 61. Vídeňská 15 (A061/2004). Zachycení plochy staveniště.
Vídeňská 15 (A061/2004). Darstellung der Fläche der Baustelle.

Obr. 62. Vídeňská 15 (A061/2004). Ilustrační záběr.
Vídeňská 15 (A061/2004). Illustrationsbild.

Potvrdilo se, že vlastní prostor staveniště nebyl výjimkou a stejně jako jeho širší okolí byl intenzivně sídelně využíván od prehistorických dob až do současnosti. Prokázalo se, že novodobá výstavba a recentní zásahy, například inženýrské sítě, nestačily ani zdaleka zničit historické terény a zahloubené objekty. Nejvíce byl poškozen terén v severovýchodním rohu staveniště, a to do poměrně velké hloubky. Obdobně tomu bylo v západní části areálu při ulici Vídeňské, kde historický terén zničila výstavba domu a jeho sklepů. Přesto i zde byly místy zachovány dolní části zahloubených aktivit. Část plochy při severní hranici stavby pak zničil už v novověku pravděpodobně hliník na těžbu sprašové hlíny. Z velké části však v prostoru staveniště zůstaly zachovány nejen zahloubené objekty, ale dokonce i historický terén.

Na lokalitě nelze vyloučit aktivity ze starší doby kamenné. Ve sprašové návějí se však podařilo zaregistrovat jen úlomky kostí.

První jednoznačně doloženou lidskou aktivitou byla jáma, předběžně datovaná do pozdní doby bronzové či starší doby železné.

Zdálo se, že nejintenzivnější osídlení prostoru připadlo období 11. a 12. století. Zachyceny byly dvě zahloubené pece, několik dalších jam neznámé funkce a o intenzitě osídlení vypovídala především vytvořená „kulturní“ vrstva o dokumentované síle 0,20 až 0,30 m, ležící na půdním typu.

Prostor byl sídelně využit i v následujících obdobích, což vedle nálezů keramiky potvrdily i dvě dokumentované jámy. Jednu lze považovat za jímku, druhou za sklípek či loch.

Někdy v období renesance a novověku byla část plochy, jak bylo zmíněno výše, využita pravděpodobně na exkavaci sprašové hlíny. Podrobnější zpráva o výsledcích archeologického výzkumu bude podána později, po jeho zpracování (Holub – Zúbek 2004f).

Blok 61, parc. č. 1148, 1149, 1157, 1158/1, 1160/1, 1160/2 [akce A062/2004]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 61 se v roce 2004 uskutečnil záchranný archeologický výzkum. Akce byla realizována na základě smlouvy se společností Technické sítě Brno, a.s.

Domovní blok 61 je vymezen ulicemi Kopečná a Studánka. V jeho prostoru bylo položeno 16 průzkumných sond.

Zkoumaný domovní blok se nachází v prostoru, kam lze lokalizovat vrcholně středověkou předměstskou zástavbu, v písemných pramenech 14. století označovanou jako „chudí pod Puhlíkem“. V roce 1348 jsou poplatníci pod Puhlíkem uvedeni neúplně, podle rejstříku z roku 1365 zde bylo asi 21 domků chudiny, dělníků, nosičů dřeva aj. (Mendl 1935, 127, 128, 398, 399; Vičar 1966, 234). Zástavba byla pravděpodobně seskupena při cestě k náhonu. Při ulici Kopečné lze počítat i s domy patřícími k zázemí kostela Všech svatých. Nebyly zde však pravděpodobně usídleny nevěstky. Z pramene Statuta de censu meretricorum z roku 1353 vyplývá, že povětrné děvy sídlily od starodávna přímo na kopci Puhlíku. Markrabí Jan Jindřich je dal na žádost své manželky r. 1353 pro vysokou zločinnost přesídlit do města na Českou (nynější Josefskou) ulici a jejich původní obydlí spálit (Flodr 1994; Dřimal – Peša 1973, 264–265; Vičar 1966, 234).

Na historických vedutách a plánech vzniklých po třicetileté válce je zástavba vyobrazena jen po vyústění ulice Studánka, starší veduty ji nezobrazují vůbec nebo je na nich obtížně sledovatelná. Vysoce pravděpodobně to způsobila právě poloha pod Puhlíkem. Byl to skalnatý vrch vybíhající z Petrova a prudce spadající k zaniklému Svrateckému náhonu. Skála

dosud vystupuje na povrch právě při vyústění ulice Studánka a dále k východu při severní straně Kopečné ulice, přinejmenším ve východní části dnešních Denisových sadů je dnes v podstatě pokryta jen novověkými parkovými úpravami. Domovní blok 61 však leží v prostoru s podložím tvořeným zeminami. Ve vyšších polohách byly nalezeny spraše, resp. žluté prachové hlíny, v nižších polohách pak třetihorní mořské sedimenty.

Výzkum doložil středověké aktivity hlavně v sondách při ulici Kopečné, přičemž jen ve třech případech byly zachyceny kulturní vrstvy, a to v šachtici A2, v neprojektované sondě ve dvoře Kopečná 40 a snad i v C1. V sondách při ulici Kopečné se také koncentrovaly zahloubené objekty, vesměs ovšem výrazně mladšího než vrcholně středověkého stáří. Není vyloučeno, že v sondě D6 byla zachycena studna, hluboký výkop se zvodnělým zásepem však postrádal výdřevu nebo vyzdění. Při ulici Studánka lze o pozůstatcích středověkého osídlení uvažovat jen u sondy C1 a snad D4.

V sondě ve dvoře Kopečná 40, v místech, kde se podle ústního sdělení pamětníků v minulosti propadl terén, byl objeven hluboký novověký výkop, snad s funkcí jímky. Byl zahlouben do starších kulturních vrstev. Zachycen zde byl i líc základového zdíva pravděpodobně až barokního stáří.

Až na dvě výjimky nedoložil výzkum zasypané sklepní prostory. Jednalo se o sklepy zcela novodobé, nejdříve z 19. století. První byl nalezen v sondě C6 za domem Kopečná 44. Již v minulosti se jeho klenba prolomila a došlo k závalu. Další sklep byl zachycen v sondě D1. Sklep za objektem Kopečná 46, který je patrný na povrchu, byl prozkoumán dvěma nevelkými průrazy, které potvrdily, že je zahlouben do sprašového podloží a že dále k severu na něj již žádná sklepní prostora nenavazuje.

Proluka severně domu Kopečná 46 byla zřejmě ještě v 1. polovině 20. století ve spodní části dosypána odpadem cca o 0,50–2 m. V případě sondy D3 nelze úplně vyloučit ani zasypanou podzemní prostoru, spíše se však bude jednat o stejnou planýrku jako v sondě D2.

Sonda A2 v ulici Studánka zachytila inženýrské sítě do hloubky 2,5 m a pod nimi terciérní jíly, v níže položené sondě A1 při ústí Studánky bylo již cca 1 m od povrchu skalní podloží. Zvyšování terénu navážkami doložily sondy B1 a C3 ve svahu k ulici Studánka.

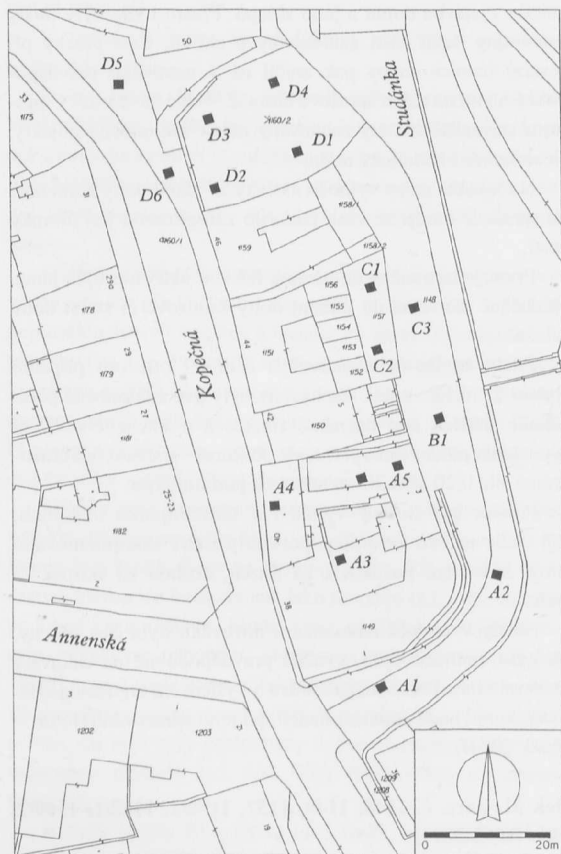
Výzkum nebyl v době odevzdání příspěvku ještě doveden do stadia nálezové zprávy a po vyhodnocení bude předmětem podrobnější studie (Štourač – Zapletalová 2004).

Václavská 18/20, parc. č. 1717/1 [akce A063/2004]

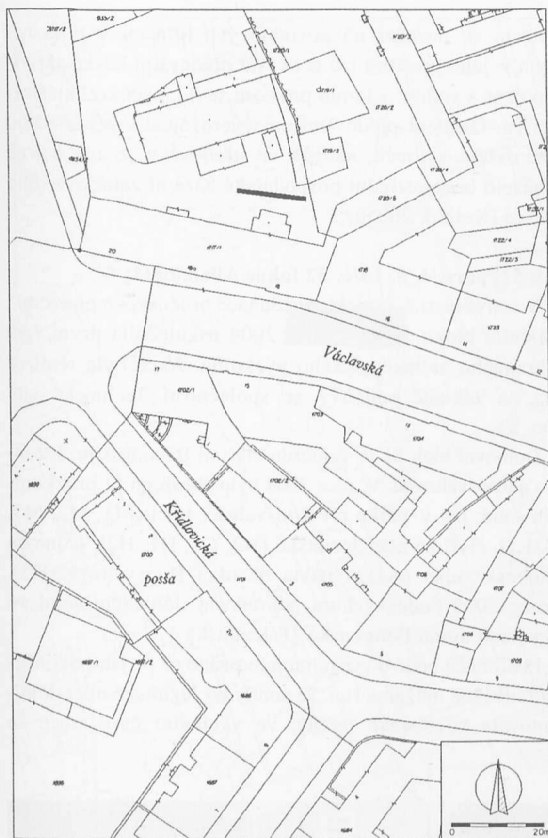
V souvislosti s přeložkou kanalizace ve dvoře domu Václavská 18/20 (k. ú. Staré Brno) proběhl 22. 7. 2004 záchranný archeologický výzkum.

Byla zjištěna cca 0,90–1,80 m mocná vrstva sutových navážek. Byla tvořena maltovinou a různě velkými fragmenty slepenců a piskovců Old Red a cihel. V podstatě se jednalo o rozplanýrovaný stavební materiál pocházející z demolice starší zástavby, pravděpodobně již však související s Václavskou ulicí, vzniklou v 1. polovině 19. století. Mladším zásahům nebyla z časových důvodů věnována pozornost.

Pod suti byly ve východní části kanalizační rýhy narušeny do hloubky cca 1,80 m kulturní vrstvy z mladší doby hradištní a 13. století. Vzhledem k nedávným zjištěním v prostoru

Obr. 63. Blok 61 (A062/2004). Zachycení jednotlivých sond.
Block 61 (A062/2004). Darstellung einzelner Suchschnitte.

Obr. 64. Václavská 18-20 (A063/2004). Zachycení sledovaného výkopu.
Václavská 18-20 (A063/2004). Darstellung des verfolgten Aushubs.

přilehlé křižovatky můžeme konstatovat, že se sonda nacházela již mimo prostor hřbitova u kostela sv. Prokopa. Báze kulturních vrstev ani geologické podloží nebyly zachyceny, lze však předpokládat, že je podobně jako v blízkém okolí tvořily fluviální sedimenty (Zapletalová 2004a).

Kolářská, parc. č. 638/1 [akce A064/2004]

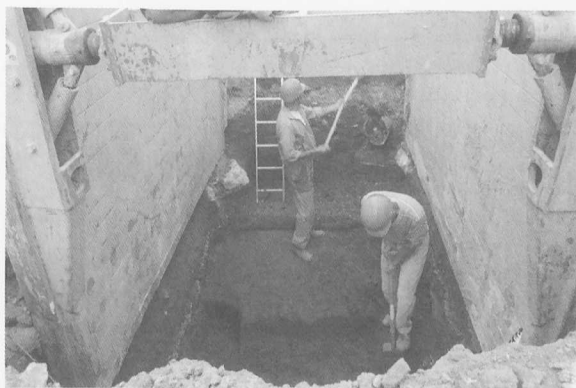
V souvislosti s přeložkou kanalizace v jižní části ulice Kolářská proběhl v létě a na podzim 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že výzkum zachytil relikty osídlení ze 13. století, pravděpodobně předměstské čtvrti města Brna (Polánka - Sedláčková – Zůbek 2004).

Zábrdovická 16, [akce A065/2004]

V souvislosti s pracemi na rekonstrukci a adaptaci továrního objektu Moravan (Zábrdovická 16, k. ú. Zábrdovice) za účelem zřízení nových bytových i nebytových prostor se v objektu 2. a 6. 8. 2004 uskutečnil odborný dohled.

Archeologický výzkum se omezil na dokumentaci vybraných profilů výkopu pro kanalizaci. Výkop procházel od severozápadu k jihovýchodu přibližně středem uličního křídla domu. Zkoumaný prostor se nachází v nadmořské výšce cca 202,5 m n. m.

Obr. 65. Kolářská (A064/2004). Archeologické práce v jedné ze sond.
Kolářská (A064/2004). Archäologische Arbeit in einem der Suchschnitte.

Na přelomu 12. a 13. století vlastnil území dnešních Zábrdovic komorník brněnského kraje Lev z Klobouk. Měl zde dvorec, při němž založil před rokem 1209 premonstrátský klášter. Lev věnoval své fundaci mimo jiné i svůj zdejší majetek s kostelem sv. Kunhuty, který sloužil jako provizorium před dokončením klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Dějiny vsi Zábrdovic jsou pak úzce spojeny s historií kláštera.

Obr. 66. Zábrdovická 16 (A065/2004). Zachycení plochy staveniště.
Zábrdovická 16 (A065/2004). Darstellung der Fläche der Baustelle.

Na říčním ostrově jižně od kláštera mezi západním mostem přes Svitavu na konci Cejlu a východním mostem přes náhon směrem do Židenic se vyvinula krátká ulicovka, přimykající se k řece a končící na východě klášterním mlýnem (tzv. Darenův mlýn?). Další část novověké zástavby je doložena na opačném břehu řeky, podél komunikace z brněnského předměstí Cejl. Urbanistická analýza K. Kuči, opírající se zejména o vedutu z r. 1650 a rozdílný charakter parcelace, dospěla k hypotéze, že primární jádro středověké vsi se nacházelo právě zde (Kuča 2000, 599–606). Archeologie zůstává bohužel zatím dlužna potřebné důkazy.

Dne 24. 7. 1784 byl premonstrátský klášter zrušen a do jeho prostor byl přemístěn vojenský špitál z ulice Křenové.

Ve výkopu kanalizace se pod podlahovými úpravami přízemí nacházely navážky a stavební suť související patrně s planýrkou celého terénu při výstavbě stávajícího objektu. Pod nimi následoval na profilu P1 tzv. zahradní horizont (s. j. 0102), nasedající na povrch povodňových hlín vytvořených řekou Svitavou (s. j. 0100, 0101, 0103). Byl dokumentován v hlouce 1, 00 až 1, 30 m pod úrovní podlahy přízemí budovy (tj. cca 201,20–201,50 m n. m.). Vzorkování profilů nepřineslo žádné archeologické nálezy umožňující dataci.

Archeologický dohled nezachytil žádné antropogenní aktivity středověkého nebo raně novověkého stáří. Objekt

Moravan se nachází na povodňových hlínách v blízkosti řeky a v jeho prostoru lze očekávat především lidské aktivity spojené s vodou; v tomto prostoru se mj. nacházel klášterní mlýn. Osídlení především na severozápad a sever odtud nelze ovšem vyloučit, naopak ve středověku se zde patrně nacházelo bezprostřední hospodářské zázemí zábrdovického kláštera (Kolařík 2005b).

Blok 51, parc. č. 5, 13/1, 32 [akce A068/2004]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 51 se v roce 2004 uskutečnila první část záchranného archeologického výzkumu. Akce byla realizována na základě smlouvy se společností Technické sítě Brno, a.s.

Domovní blok 51 je vymezen ulicemi Běhounskou, Jezuitskou a Roosveltovou. V roce 2004 bylo položeno 11 průzkumných sond; pět v parku při Roosveltově ulici (M1, M2, M3, M4, L1), čtyři na ulici Jezuitské (A2, G1, H1, H2), jedna na Běhounské ulici (A1) a jedna na ulici Roosveltově (H3). V roce 2005 bude výzkum pokračovat dohledem sond ve sklepeních domů Běhounská 16/Jezuitská 1.

Podrobněji bude o výzkumu referováno až po jeho ukončení. Předběžně můžeme říci, že sondy na Jezuitské ulici dokumentovaly středověké terény, ve východní části ulice se

Obr. 67. Blok 51 (A068/2004). Zachycení jednotlivých sond.
Block 51 (A068/2004). Darstellung einzelner Suchschnitte.

Obr. 68. Blok 51 (A068/2004). Přebírání archeologických nálezů z navážek sondy M2.
Block 51 (A068/2004). Sortieren archäologischer Funde aus Aufschüttungen im Suchschnitt M2.

zahluobenými aktivitami, snad se suterény dřevohlinitých domů. Významným počinem bylo objevení pozůstatků opevnění města Brna v městském parku při Roosveltově ulici (sonda M3), konkrétně části barbakánu Běhounské brány (Kolařík – Zúbek 2004b).

Náměstí Svobody 9, parc. č. 131 [akce A069/2004]

V souvislosti s výstavbou objektu na náměstí Svobody 9 proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že se výzkum zaměřil především na exkavaci středověkých a novověkých jámečků, poněvadž svrchní partie his-

Obr. 69. Náměstí Svobody 9 (A069/2004). Zachycení zkoumané plochy.
Náměstí Svobody 9 (A069/2004). Darstellung der Grabungsfläche.

torického terénu byly odtěženy už v minulosti. Byly odkryty a dokumentovány na dvě desítky zmíněných odpadních objektů. Dále se podařilo zachytit ještě jednu studnu a relikv zhloubené stavby sloupové konstrukce (Holub – Kolařík – Sedláčková – Zúbek 2004).

Moravské náměstí, parc. č. 801/1, 2, 3, 4, 5 [akce A074/2004]

V souvislosti s budováním kanalizace na Moravském náměstí severně od kostela sv. Tomáše proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

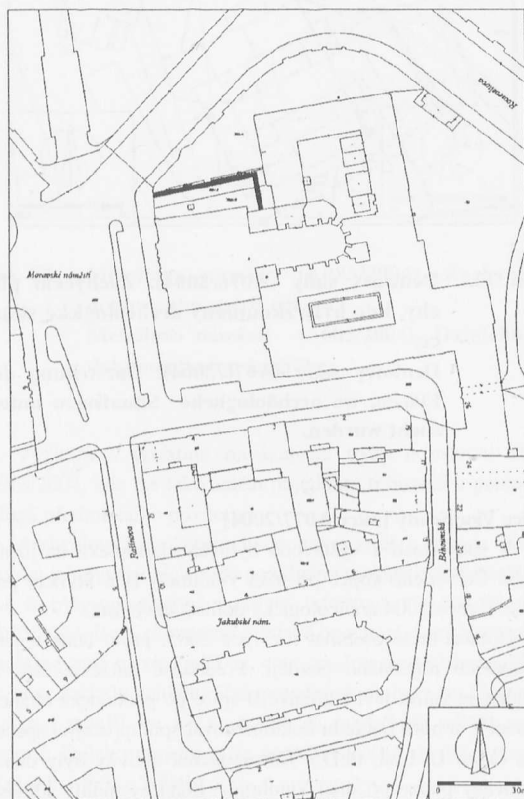
V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že výzkum doložil zděné konstrukce, které lze předběžně přiřadit ke klášterním budovám a městskému opevnění (Holub 2004c).

Denisovy sady, parc. č. 353/1 [akce A076/2004]

V souvislosti s další etapou stavby „Rekonstrukce Denisových sadů v Brně“ proběhl v létě a na podzim 2004 na ploše předmětné stavby záchranný archeologický výzkum. Týkal se zemních prací, které byly součástí rekonstrukce. Akce navázala na předchozí etapu z let 2002 a 2003 (Zúbek 2003c).

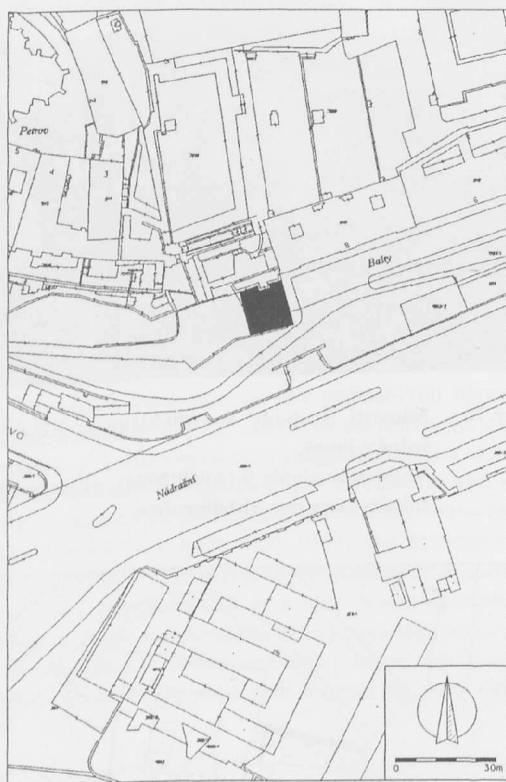

Obr. 70. Náměstí Svobody 9 (A069/2004). Exkavace jedné z jímek.
Náměstí Svobody 9 (A069/2004). Ausheben des Inhalts einer der Abfallgruben.

Obr. 71. Moravské náměstí (A074/2004). Zachycení sledovaných výkopů.
Moravské náměstí (A074/2004). Darstellung verfolgter Aushübe.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že výzkum v části Denisových sadů při ulici Bašty odkryl pozůstatky zděných konstrukcí, které velice pravděpodobně souvisejí s fortifikačním systémem města (Zúbek 2004 m).

Obr. 72. Denisovy sady (A076/2004). Zachycení plochy, kde byly zkoumány archeologické situace.
 Denisovy sady (A076/2004). Darstellung der Fläche, wo archäologische Situationen untersucht wurden.

Ulice Vinohrady [akce A077/2004]

V souvislosti s výstavbou bytového komplexu na jižním svahu Červeného kopce při ulici Vinohrady (k.ú. Štýřice) probíhal v roce 2004 archeologický dohled staveniště.

Dohled bude probíhat i v roce 2005, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že lokalita se zatím jeví zajímavější spíše po geologické stránce. Situaci z tohoto pohledu dokumentoval spolupracující specialista (Mgr. L. Lisá, PhD.). Antropogenní aktivity byly dosud sledovány pouze při ulici Vinohrady. Snad by mohly souviset s činností cihelny (Holub – Zábek 2004g).

Mendlovo náměstí 9, parc. č. 1721 [akce A078/2004]

V souvislosti s rekonstrukcí domu Mendlovo náměstí 9 (k.ú. Staré Brno) byly dne 3. 9 a 4. 9. 2004 pracovníky Archáie Brno, o. p. s., v dotčeném prostoru dokumentovány dvě statické sondy a část rýhy pro kanalizaci.

Statická sonda v přízemí východního domovního traktu prořala do hloubky 1,40 m pouze recentní navážky (povrch 202,38). Navážky, nasedající v hloubce cca 1 m pravděpodobně na půdní horizont, byly dokumentovány i ve statické sondě ve sklepe jižního traktu (povrch cca 200,96 m n. m.).

Obr. 73. Ulice Vinohrady (A077/2004). Zachycení plochy staveniště.
 Ulice Vinohrady (A077/2004). Darstellung der Fläche der Baustelle.

Sonda ve dvoře doložila pod navážkami v hloubce cca 1,10 m pod úroveň dvora (povrch cca 202,08) více než 0,5 m mocnou vrcholně středověkou kulturní vrstvu. Podloží zde nebylo dosaženo (Zapletalová 2004b).

Obr. 74. Ulice Vinohrady (A077/2004). Pohled od severu na staveniště.
 Ulice Vinohrady (A077/2004). Nordansicht der Baustelle.

Obr. 75. Mendlovo náměstí 9 (A078/2004). Zachycení dokumentovaných výkopů.
Mendlovo náměstí 9 (A078/2004). Darstellung dokumentierter Aushübe.

Obr. 77. Mendlovo náměstí (A085/2004). Zachycení dokumentovaných výkopů.
Mendlovo náměstí (A085/2004). Darstellung dokumentierter Aushübe.

Moravské náměstí 6, parc. č. 570 [akce A081/2004]

V souvislosti s rekonstrukcí a adaptací domu Moravské náměstí 6 pro potřeby Nejvyššího správního soudu proběhla v roce 2004 první etapa záchranného archeologického výzkumu.

Obr. 76. Moravské náměstí 6 (A081/2004). Pohled na část zkoumané plochy.
Moravské náměstí 6 (A081/2004). Ansicht eines Teils der Grabungsfläche.

Výzkum v podstatě navázal na výše popsanou akci A013/2004, kde lze také nalézt pojednání o historii a geomorfologii předmětného prostoru.

Archeologický výzkum bude pokračovat i v roce 2005, proto o jeho výsledcích bude pojednáno později. Předběžně lze říci, že byly potvrzeny a rozšířeny informace získané při akci A013/2004. Bylo zkoumáno městské opevnění, konkrétně středověký a raně barokní příkop, dále prostor mezi oběma příkopy se s doklady osídlení. Zahrnovaly jak aktivity ze 13. století, tak i mladší asi z 18. století. K posledním nálezům např. zatím z jiných pramenů blíže neznámá zděná stavba a studna (Kolařík – Peška 2004b).

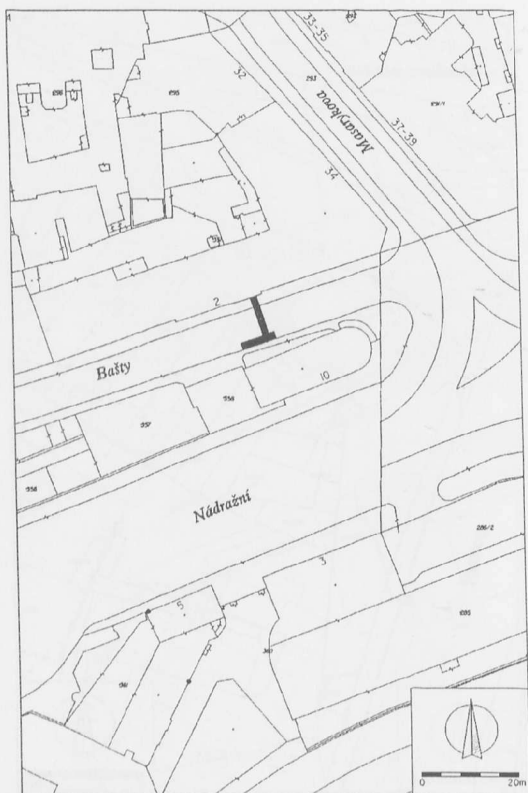
Mendlovo náměstí, parc. č. 944 [akce A085/2004]

V souvislosti s opravou inženýrských sítí v jihozápadní části Mendlova náměstí (k.ú. Staré Brno) proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně můžeme říci, že byly zachyceny vrstvy, které lze označit jako navážky (Zübek 2004n).

Bašty, parc. č. 352 [akce A087/2004]

V souvislosti s budováním nové kanalizační přípojky pro dům Bašty 2 proběhl na podzim 2004 záchranný archeologický výzkum.

Obr. 78. Bašty (A087/2004). Zachycení sledovaných výkopů.
Bašty (A087/2004). Darstellung dokumentierter Aushübe.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později (Zůbek 2004o).

Anenská, parc. č. 1099 [akce A091/2004]

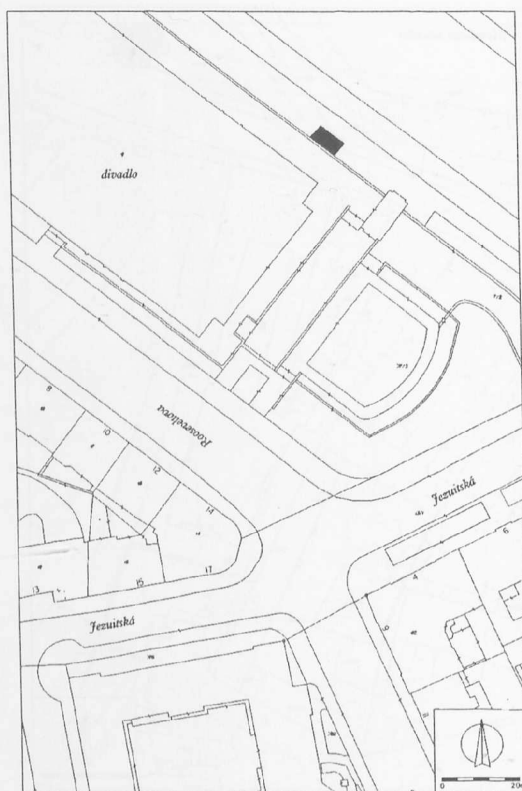
Dne 29. 9. 2004 ohlásil stavbyvedoucí z Dopravních staveb Brno, s. r. o., nález lidských kostí v prostoru před domem Anenská 22. Přímou v terénu bylo zjištěno, že se skutečně jedná o sekundárně přemístěné lidské kosti, které se dostaly do zásepů novověkého cihlového sklepa. Ze suterénu zbyla pouze část zaklenutí a obvodového zdiva, z větší části byla situace zničena již v minulosti hloubkovými inženýrskými sítěmi, které vedou pod celou západní částí Anenské ulice. Díky nim lze předpokládat, že pod větší částí ulice byl již archeologický terén zničen.

Antropologické nálezy asi souvisejí s klášterem dominikánek u Sv. Anny v místě nynější fakultní nemocnice téhož jména, mohou tedy pocházet z let 1312–1782. Po dohodě s investorem byly ponechány in situ.

Kolářské – park, parc. č. 7/1 [akce A092/2004]

V souvislosti s budováním požární nádrže proběhl na podzim 2004 při východní stěně budovy divadla záchranný archeologický výzkum.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně lze říci, že byly dokumentovány výkopové aktivity, pravděpodobně

Obr. 79. Park Kolářské (A092/2004). Zachycení sledovaného výkopu.
Park Kolářské (A092/2004). Darstellung des dokumentierten Aushubs.

středověkého či novověkého stáří, související s předměstským osídlením Brna (Merta – Zůbek 2004b).

Vodní 3, parc. č. 1307 [akce A093/2004]

V souvislosti s budoucí výstavbou objektu Vodní 3 (k. ú. Staré Brno) byly na předmětné ploše vyhloubeny a dokumentovány sondy, které měly ověřit archeologickou situaci.

Sondy narazily přibližně v hloubce 3 m na náplavové vrstvy. Na ně dosedalo souvrství navážek a terénních úprav, datovaných do 17. až 20. století. Vlastní výzkum na předmětné ploše by měl proběhnout později v souvislosti se stavebními pracemi (Peška – Štourač 2004).

Minoritská, parc. č. 177 [akce A098/2004]

V souvislosti s opravou inženýrských sítí před vchodem do domu Minoritská 4 proběhl na podzim 2004 záchranný archeologický výzkum.

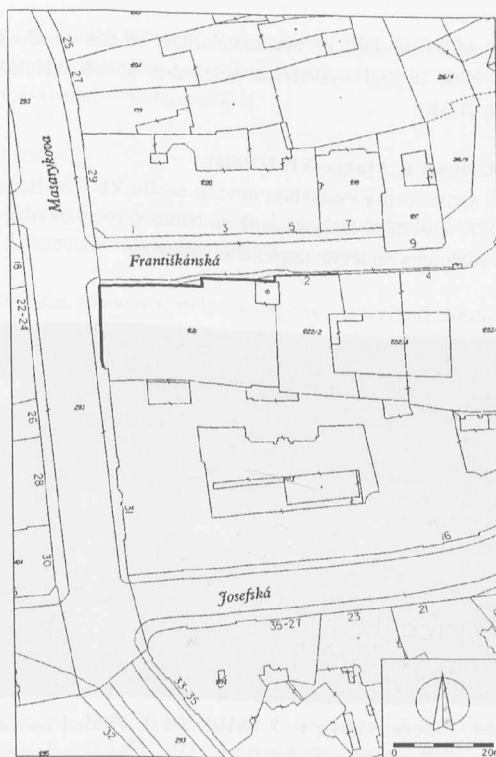
V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích pojednáno později. Předběžně lze říci, že bylo dokumentováno středověké souvrství. Některé jeho sekvence mohly přináležet nadzemním částem domů (Holub – Zůbek 2004h).

Františkánská, parc. č. 216/1 [akce A099/2004]

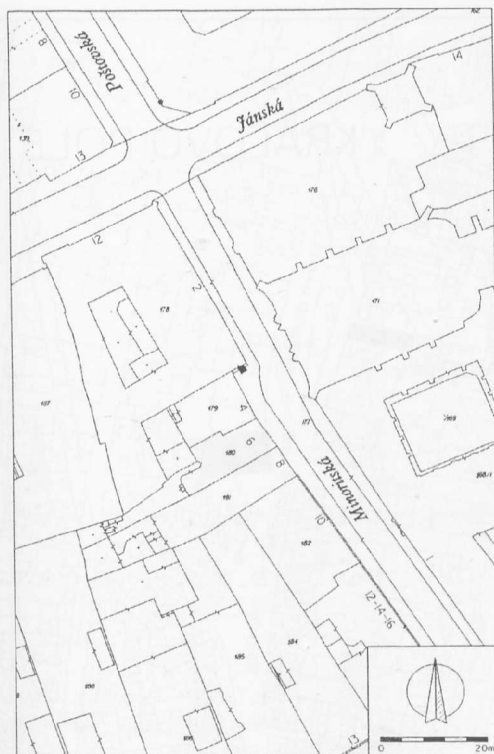
V souvislosti s izolací západní a severní stěny kostela sv. Máří Magdalény a severní stěny domu Františkánská 2 proběhl v roce 2004 záchranný archeologický výzkum.

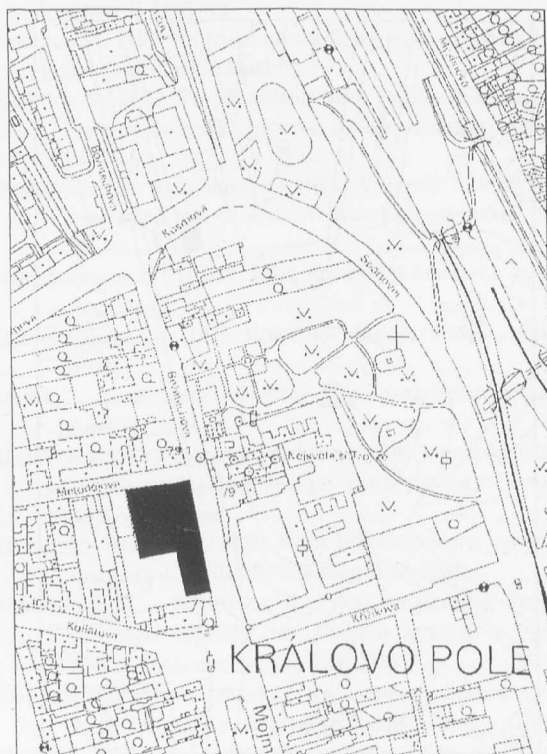
Obr. 80. Vodní 3 (A093/2004). Zachycení předmětné plochy.
Vodní 3 (A093/2004). Darstellung der betroffenen Fläche.

Obr. 82. Františkanská (A099/2004). Zachycení sledovaných výkopů.
Františkanská (A099/2004). Darstellung verfolgter Aushübe.

Obr. 81. Minoritská (A098/2004). Zachycení sledovaného výkopu.
Minoritská (A098/2004). Darstellung des verfolgten Aushubs.

Obr. 83. Božetěchova 1, 3 (A101/2004). Zachycení plochy staveniště.
Božetěchova 1, 3 (A101/2004). Darstellung der Fläche der Baustelle.

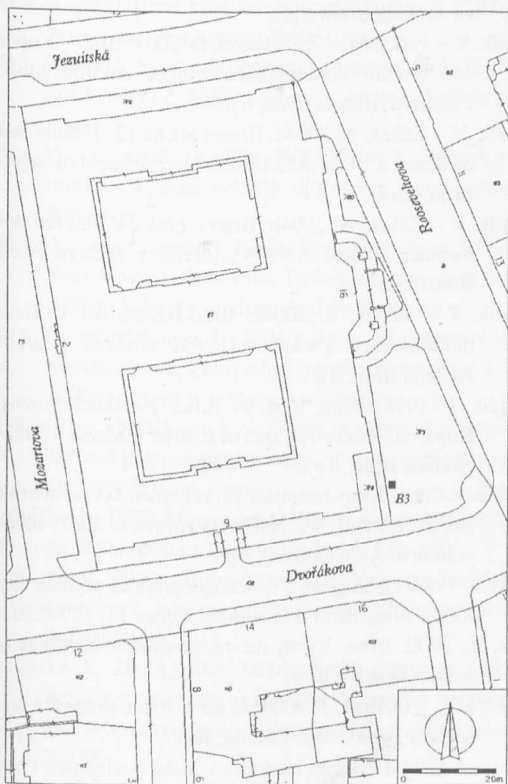
Obr. 87. Mojmírovo náměstí (A104/2004). Exkavace zahloubených částí středověkých dřevohlíných staveb.

Mojmírovo náměstí (A104/2004). Ausheben eingetiefter Teile mittelalterlicher holzlehmiger Bauten.

Blok 38, parc. č. 79, 81 [akce A113/2004]

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 38 se v roce 2004 uskutečnila první část záchranného archeologického výzkumu. Akce se realizuje na základě smlouvy se společností Technické sítě Brno, a.s.

Domovní blok 38 je vymezen ulicemi Dvořákovou, Jezuitskou, Mozartovou a Roosveltovou. V roce 2004 se uskutečni-

Obr. 88. Blok 38 (A113/2004). Zachycení dokumentované sondy.

Block 38 (A113/2004). Darstellung des dokumentierten Suchschnitts.

la pouze sonda B3 před Roosveltovou 16. Zachytila zdívo zatím nejasné funkce a poměrně velký výkop ve sprašovém podloží (Holub – Kolařík 2004).

Poznámky:

- 1 Kde není uvedeno jinak, nacházejí se jednotlivé výzkumy na katastrálním území (k.ú) Brno-město.

Literatura, prameny, nálezoové zprávy a terénní dokumentace

Bretholz, B. 1911: Geschichte der Stadt Brünn I. Brünn.

Černušák, T. 2002: K počátkům herburského kláštera v Brně (okolnosti vzniku a srovnání s vývojem v Německu), In: Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči, 113–122).

- 2003: Herburský klášter v Brně v předhusitském období, Vlastivědný věstník moravský LV, 165–171.

Doležel, J. 2003: Brněnský měšťan Hening a brodský těžář Henning řečený Schutwein, Brno v minulosti a dnes XVII, 13–40.

Dřímál, J. – Peša, V. 1969: Dějiny města Brna 1. Brno.

Dřímál, J. – Peša, V. 1973: Dějiny města Brna 2. Brno.

Eliáš, J.O. 1986: Minoritský klášter v Brně (Stavebně historický průzkum), Archaeologia historica 11, 313–319.

Flodr, M. 1994: Brněnské nevěstky v nejstarších dějinách města, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity C 41, 7–14.

Flodrová, M. 1997: Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek. Brno.

Flodrová, M. 2002: Tzv. Buchhaus aneb Domus Dominorum Pretorianorum alias Morave, Brno v minulosti a dnes 16, 61–95.

Flodrová, M. – Loskotová, I. 1995: Výrobky brněnských řemeslníků 14. století, Archaeologia historica 20, 551–561.

Hálová-Jahodová, C. 1947: Brno, stavební a umělecký vývoj města. Brno.

Hálová-Jahodová, C. 1975: Brno, dílo přírody, člověka a dějin. Brno.

Hanák, L. 1984: Brno, historické jádro, stavebně historický průzkum, Blok 32.

Hanák, J. 2004: Geologický průzkum objektu Moravské nám. 6 – Nejvyšší správní soud pro potřeby statiky, Geotest Brno a.s., rukopis.

Hanák, L. – Hanáková, . 1989: Brno, historické jádro, stavební vývoj, díl 4, SÚRPMO středisko Brno 1989.

Himmelová, Z. – Procházka, R. 1995: Příspěvek k vývoji středověké zástavby tzv. Velkého špalíčku v Brně, Archaeologia historica 20, 233–245.

Holub, P. 2004a: Brno – Stará 22. Terénní dokumentace z akce A25/04 uložena v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Holub, P. 2004b: Brno – Mojmírovo náměstí 12. Terénní dokumentace z akce A58/04 uložena v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Holub, P. 2004c: Brno-Moravské náměstí. Terénní dokumentace z akce A74/04 uložena v archivu Archaia Brno, o.p.s.

- Holub, P. 2005: Brno, Panská 6-8, Nám. Svobody 16. Obchodní galerie rozkvět. Nálezová zpráva č. 9/05 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.
- Holub, P. – Kolařík, V. 2004: Brno – blok 38. Terénní dokumentace z akce A113/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Kováčik, P. – Merta, D. – Peška, M. – Procházka, R. – Zapletalová, D. – Zúbek, A. 2004: Systematický archeologický výzkum města Brna, Forum Urbes Mediæ Aevi I., 57–97.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Merta, D. – Rokoská, P. – Sedláčková, L. 2004: Brno – blok 39 (Sanace brněnského podzemí). Nálezová zpráva č. 20/04 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Polánka, P. – Rokoská, P. – Sedláčková, L. – Zúbek, A. 2003: Brno-Jakubské náměstí. Terénní dokumentace z akce A57/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Sedláčková, L. – Zúbek, A. 2004: Brno – náměstí Svobody 9. Terénní dokumentace z akce A69/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Kolařík, V. – Zúbek, A. 2004: Brno-Dominikánské náměstí. Terénní dokumentace z akce A49/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Merta, D. 2004: Brno-Fryčajova. Terénní dokumentace z akce A07/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Merta, D. – Zapletalová, D. – Zúbek, A. 2003: Brno-Mozartova ulice, rekonstrukce vozovky a IS. Nálezová zpráva č. 29/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Polánka, P. – Sedláčková, L. – Rokoská, P. – Zúbek, A. 2004: Běhounská, náměstí Svobody, Zámečnická. Terénní dokumentace z akce A03/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Polánka, P. – Zúbek, A. 2004: Brno-minoritský klášter. Terénní dokumentace z akce A106/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Sedláčková, L. 2004: Brno-Trnitá ulice, OG Vaňkovka. Nálezová zpráva č. 10/04 uložená v archivu společnosti Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004a: Brno-Česká 6. Výstavba restaurace. Nálezová zpráva č. 31/04 uložená v archivu společnosti Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004b: Brno-Kapucínského náměstí. Terénní dokumentace z akce A115/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004c: Brno-Trýbova. Terénní dokumentace z akce A2/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004d: Brno-Koliště. Terénní dokumentace z akce A22/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004e: Brno-Jakubská. Terénní dokumentace z akce A26/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004f: Brno-Videňská. Terénní dokumentace z akce A61/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004g: Brno-ul. Vinohrady. Terénní dokumentace z akce A77/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004h: Brno-Minoritská. Terénní dokumentace z akce A98/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004i: Brno-Františkánská. Terénní dokumentace z akce A99/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004j: Brno-Božetěchova 1, 3. Terénní dokumentace z akce A101/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Holub, P. – Zúbek, A. 2004k: Brno-Mojmírovo náměstí. Terénní dokumentace z akce A104/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Jan, L. 1993: Účet starobrněnského špitálu z roku 1367. In: Forum brunense 1993, Brno, 9–20.
- Koběřská, L. 1973: Brno – asanační plán historického jádra města. Stavebně historický průzkum objektů umělecko-památkového významu.
- Kolařík, V. 2005a: Brno, Husova 10 – hradba. Nálezová zpráva č. 1/05 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. 2005b: Brno, Zábřdovice-Moravan. Nálezová zpráva č. 79/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Peška, M. 2004a: Brno – Moravské náměstí 6. Nálezová zpráva uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Peška, M. 2004b: Brno-Moravské náměstí 6. Terénní dokumentace z akce A81/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Peška, M. – Zapletalová, D. 2004: Brno – Kopečná 43. Terénní dokumentace z akce A43/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Zúbek, A. 2004a: Brno-Lidická 12. Terénní dokumentace z akce A52/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Zúbek, A. 2004b: Brno – blok 51. Terénní dokumentace z akce A68/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kolařík, V. – Zúbek, A. 2004c: Brno-Běhounská 1. Terénní dokumentace z akce A103/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kováčik, P. 1998: Brno, blok 91 (ulice Pekařská, Anenská, Kopečná). Nálezová zpráva č. 6/98 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Kováčik, P. 2001: Brno-Jezuitská 13, rekonstrukce výměňkové stanice LS JmL a.s. Nálezová zpráva č. 26/01 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Krejčí, J. 1993: Geologické a fyzikogeografické poměry území města Brna, Brno v minulosti a dnes 11, 127–220.
- Kuča, K. 2000: Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic. Praha – Brno.
- Kudělka, Z. – Chatrný, J. 2000: O nové Brno, brněnská architektura 1919–1939, katalog. Brno.
- Kuthan, J. 1994: Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Vimperk.
- Loskotová, I. 1993: Než vznikla Stará radnice, Forum brunense 1993, 207–215.
- Mendl, B. 1935: Knihy počtů města Brna z let 1343–1365, Brno.

- Merta, D. 1999: Brno, blok 26, 35. Nálezová zpráva č. 7/99 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Merta, D. 2001: Nejstarší měšťanská kamenná architektura v Brně, Průzkumy památek – 2/2001, 41–60.
- Merta, D. – Peška, M. 2002: Několik poznámek k architektonickému vývoji bývalého kláštera augustiniánů v Brně a jeho nejbližšího okolí, Brno v minulosti a dnes 16, 97–118, obr. 513–528.
- Merta, D. – Peška, M. – Procházka, R. – Sadílek, J. 2000: Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 1999, Přehled výzkumů 41 (1999), 35–61.
- Merta, D. – Rybníček, M. – Zúbek, A. 2004: Ke stavebnímu založení kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích, Ve službách archeologie 5, 146–150.
- Merta, D. – Zúbek, A. 2003a: Brno-Zábrdovice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, statické sondy. Nálezová zpráva č. 75/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Merta, D. – Zúbek, A. 2003b: Sanace Brněnského podzemí, blok 39a. Nálezová zpráva č. 12/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Merta, D. – Zúbek, A. 2004a: Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci oprava kanalizace na nádvoří Radnická 8, Mečová 5. Nálezová zpráva č. 76/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Merta, D. – Zúbek, A. 2004b: Koliště – park. Terénní dokumentace z akce A92/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Müller, P. – Novák, Z. a kol. 2000: Geologie Brna a okolí, Praha.
- Peška, M. 2000: Brno, blok 42. Nálezová zpráva č. 22/00 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Peška, M. 2002: Sanace brněnského podzemí, blok 32. Nálezová zpráva č. 26/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Peška, M. – Štourač, D. 2004: Brno-Vodní 3. Terénní dokumentace z akce A93/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Peška, M. – Zapletalová, D. 2004a: Brno-Dvořákova, Kobližná, Kozí, Poštovská, Sukova. Terénní dokumentace z akce A2/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Peška, M. – Zapletalová, D. 2004b: Brno – Kapucinské nám., Starobrněnská, Zelný trh. Terénní dokumentace z akce A5/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Polánka, P. – Sedláčková, L. – Zúbek, A. 2004: Brno-Koliště. Terénní dokumentace z akce A64/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Procházka, R. 1989: Minoritský klášter v zástavbě středověkého Brna, *Archaeologia historica* 14, 131–140.
- Procházka, R. 2000a: Brno-Zábrdovice, Vojenská nemocnice, kanalizace. Nálezová zpráva č. 2/01 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Procházka, R. 2000b: Zrod středověkého města na příkladu Brna (k otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech), *Mediaevalia archaeologica* 2, 7–158.
- Procházka, R. – Černoušková, D. – Merta, D. – Peška, M. 2003: Měšťanský dům středověkého Brna, rukopis výstupu grantového projektu Ministerstva kultury ČR 2001–2003, archiv společnosti Archaia Brno, o.p.s.
- Procházka, R. – Loskotová, I. 1999: K topografii a interpretaci předlokačního osídlení Brna, *Archaeologia historica* 24, 169–188.
- Richter, V. 1948: Cecílie Hálová-Jahodová: Brno. Stavební a umělecký vývoj města, *Časopis Matice moravské* 68, 1948, 400–409.
- Rokoská, P. – Sedláčková, L. – Zúbek, A. 2004: Brno-Česká 10/ Jakubská 3. Terénní dokumentace z akce A36/2004 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Samek, B. 1963: Brněnská radnice, Brno v minulosti a dnes 5, 168–196.
- Samek, B. 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I (A–I). Praha.
- Sedláčková, L. – Zapletalová, D. – Zúbek, A. 2004: Brno, Pekařská 72. Nálezová zpráva č. 24/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Stuchlíková, J. 1994: Příspěvek k osídlení centra města Brna v době bronzové, *Pravěk* NR 4, 155–164.
- Šlapeta, V. 2003: Moderní architektura v Brně. Stavební kniha.
- Štourač, D. – Zapletalová, D. 2004: Brno – blok 61. Terénní dokumentace z akce A62/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Šujan, F. 1928: Dějepis Brna. Brno.
- Unger, J. 2001: Kaple sv. Kunhuty. Nálezová zpráva uložená v archivu Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Unger, J. – Kos, P. 2001: Brno (okr. Brno-město), Husova ulice č. 14, Přehled výzkumů 42/2000, 199, 200.
- Vičar, O. 1965: Místopis Brna v polovici 14. století (prostor uvnitř městských hradeb), Brno v minulosti a dnes 7, 242–283.
- Vičar, O. 1966: Místopis Brna v polovici 14. století (předměstí), Brno v minulosti a dnes 8, 226–275.
- Zapletalová, D. 2004a: Brno-Václavská 18/20. Terénní dokumentace z akce A78/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zapletalová, D. 2004b: Brno-Mendlovo náměstí 9. Terénní dokumentace z akce A78/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zapletalová, D. – Peška, M. 2004: Sv. Benedikt, Oldřich nebo Prokop? K otázce polohy středověké brněnské mincovny a její souvislosti se starobrněnskou kaplí sv. Prokopa. *Archeologické rozhledy* 56, 679–690.
- Zapletalová, D. – Peška, M. v tisku: Nové poznatky ke starobrněnskému kostelu sv. Prokopa a jeho okolí, Brno v minulosti a dnes 18.
- Zatloukal, P. 1997: Brněnská okružní třída, Brno.
- Zatloukal, R. 1997: Brno (okr. Brno-město), Přehledy výzkumů 1993–1994, 184.
- Zúbek, A. 2002a: Brno. Beethovenova 4. Nálezová zpráva č. 4/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zúbek, A. 2002b: Brno. Beethovenova-Jezuitská (výkopy pro telefonní kabel). Nálezová zpráva č. 57/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zúbek, A. 2002c: Brno, ulice Spálená – kolektor. Nálezová zpráva č. 1/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zúbek, A. 2002d: Brno, Lidická 16 (dostavba Městského divadla Brno). Nálezová zpráva č. 15/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

- Zůbek, A. 2003a: Brno. Dvořákova (oprava inženýrských sítí). Nálezová zpráva č. 63/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2003b: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Kolektory a technické sítě pro I. etapu výstavby v Jižním centru, 3. stavba kolektor Opuštěná-Metropol“, Nálezová zpráva č. 47/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2003c: Brno. „Rekonstrukce Denisových sadů a Studánky. Nálezová zpráva č. 56/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004a: Brno – blok 40 (Sanace brněnského podzemí). Nálezová zpráva č. A21/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004b: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Kolektory a technické sítě pro I. etapu výstavby v Jižním centru, 3. stavba kolektor Opuštěná-Metropol“, na ulici Opuštěné a v prostoru mezi ulicemi Opuštěnou a Trnitou. Nálezová zpráva č. 53/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004c: Brno – blok 49 (Sanace brněnského podzemí). Nálezová zpráva č. A15/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004d: Brno. Trnitá ulice, parc. č. 914 (výstavba kanalizace). Nálezová zpráva č. A14/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004e: Brno. náměstí Svobody. Sonda před č.p. 8 Nálezová zpráva č. A2/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004f: Brno. Jánská, Minoritská. Nálezová zpráva č. A39/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004g: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě: Katastrální úřad Brno-Venkov (Trnitá/ Úzká) pozemky p.č. 915/1, 915/2, 915/3, 917/5, 917/6, 917/10, 981/1, 981/2 a 984. Nálezová zpráva č. A30/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004h: Brno-Jánská (oprava inženýrské sítě). Nálezová zpráva č. A41/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004i: Brno. Dvořákova 12 (výstavba sociálního zařízení). Nálezová zpráva č. A72/03 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004j: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Kolektory a technické sítě pro I. etapu výstavby v Jižním centru, 3. stavba kolektor Opuštěná-Metropol“, v prostoru ulic Hamburské a Úzké. Nálezová zpráva č. A52/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004k: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Parkovacího domu“, Moravské náměstí/ Kounicova. Nálezová zpráva č. A28/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004l: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při demoličních a dekontaminačních pracích v areálu budované Obchodní galerie Vaňkovka. Nálezová zpráva č. A76/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004m: Brno-Denisovy sady. Terénní dokumentace z akce A76/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004n: Brno-Mendlovo náměstí. Terénní dokumentace z akce A85/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2004o: Brno-Bašty. Terénní dokumentace z akce A87/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2005a: Brno-Česká 1, 3 (vytahová šachta). Nálezová zpráva č. A40/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.
- Zůbek, A. 2005b: Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Galerie Vaňkovka“, ulice Trnitá, k.ú. Trnitá, obec Brno). Nálezová zpráva č. A77/04 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Das Ziel des vorliegenden Beitrags ist es – ähnlich in den vorigen fünf Jahren – zusammenfassend über die Ergebnisse archäologischer Rettungsgrabungen zu informieren, die durch die gemeinnützige Gesellschaft Archaia Brno im historischen Stadtkern Brünns und im Raum seiner historischen Vorstädte durchgeführt wurden. Perspektiven, Konzeptionen und Methoden der systematischen archäologischen Erforschung des Brünner Stadtzentrums blieben unverändert.

Vorläufige Ergebnisse einzelner Grabungsaktionen (nach dem Kode gereiht):

Block 40, Parzellennummern 13, 59, 67/1, 102 [Aktion A057/2002]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im Häuserblock 40 insgesamt 19 Schürfschächte untersucht.

Die meisten Schürfschächte erreichten das geologische Liegende. Das wird in dem betreffenden Raum durch eine Schichtenfolge von Lößwächten gebildet. Im Schürfschacht E1 wurde in deren Rahmen ein Fossilbodenhorizont festgestellt. Der Schürfschacht bewies auch, daß Lößwächten auf einer Schicht groben Sands beruhen. Darin ist heute das Grundwasserniveau stabilisiert. In einigen Schürfschächten gab es auf der Lößsohle einen Bodenhorizont. Das gegenwärtige Relief des betreffenden Raums unterscheidet sich leicht von der ursprünglichen Konfiguration des Terrains. Z.B. der Höhenunterschied zwischen dem Raum, wo Schürfschacht B2 angelegt wurde, und dem Nordende der Beethovenova-Straße betrug nicht 1 m wie heute, sondern nur ca 0,5 m. Auch das Südende der Beethovenova-Straße lag höher als heute. Nach der Situation im Schürfschacht D2 kommt eine Senkung um 2 m in Erwägung. Einige Schürfschächte belegten Überreste mittelalterlicher Siedlungsaktivitäten. Es ging um Abfallschichten und Terrainherrichtungen, Aushübe unbekannter Bestimmung (Schürfschacht C1), Abfallgruben (Schürfschächte D4, E1) und gemauerte Keller (Schürfschächte A1, C1). Aus der Neuzeit wurden Überreste gemauerter Bebauung festgestellt. In der Beethovenova-Straße handelte es sich um Überreste des Jesuitenklosters (Schürfschächte A3, B2, D1, D2), in anderen Schürfschächten vor allem um Keller ehemaliger Häuser (Schürfschächte D5, F1, G1).

Opuštěná – Trnítá, Parzellennummern 852/1, 852/2, 924/1, 927, 928, 967/1, 967/2, 967/12, 968/1, 974/1, 974/2, 974/7, 990/1 [Aktion A088/2002]

Die archäologische Grabung wurde durch den Aufbau des Kollektors in der Opuštěná-Straße und im Raum zwischen Opuštěná und Trnítá veranlaßt.

In dem ganzen untersuchten Abschnitt des Kollektors begegneten wir Anschwemmungen des Flusses Svratka. Zur Datierung der oberen Schichtenfolge trug die geborgene Holzprobe bei, deren Alter mit Hilfe der Radiokarbonmethode auf 3100 ± 60 BP festgelegt wurde. Von weiteren Situationen wurden Aufschüttungen, Gartenhorizonte und einige Aushübe aus dem 19. oder eher erst 20. Jahrhundert konstatiert. An der Trnítá-Straße wurden Relikte eines Baus entdeckt, der in der 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts abgerissen worden war.

Dvořákova, Kobližná, Koží, Poštovská, Sukova, Parzellennummern 59, 101, 102, 128, 144 [Aktion A002/2003]

Im Rahmen des Aufbaus eines der Zweige des Sekundärkollektors verläuft seit April 2003 im Raum der Straßen Dvořákova, Kobližná, Koží, Poštovská und Sukova eine archäologische Rettungsgrabung.

Gegenwärtig ist der Terrainteil der Forschung noch nicht zu Ende, die Ergebnisse werden teilweise bearbeitet. Sie werden in der nächsten Zukunft in einer selbständigen Studie ausgewertet werden.

Běhounská, náměstí Svobody, Zámečnická, Parzellennummern 32, 528, 537 [Aktion A003/2003]

Im Rahmen des Aufbaus eines der Zweige des Sekundärkollektors verläuft seit April 2003 im Raum der Straßen Běhounská, náměstí Svobody und Zámečnická eine archäologische Rettungsgrabung.

Gegenwärtig ist die Ausgrabung noch nicht zu Ende, die Ergebnisse werden teilweise bearbeitet. Ein detaillierter Bericht wird daher später unterbreitet werden.

Kapucínské náměstí, Starobrněnská, Zelný trh, Parzellennummern 294, 392, 397 [Aktion A005/2003]

Im Rahmen des Aufbaus eines der Zweige des Sekundärkollektors verläuft seit April 2003 im Raum von Kapucínské náměstí, Starobrněnská und Zelný trh eine archäologische Rettungsgrabung.

Gegenwärtig ist der Terrainteil der Forschung noch nicht zu Ende und es wurde noch kein Fundbericht erarbeitet, über Ergebnisse wird später berichtet werden.

Block 49, Parzellennummern 34, 800 [Aktion A004/2003]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im Häuserblock 49 insgesamt 6 Suchschnitte untersucht.

Die angelegten Schürfschächte überprüfen die Bedingungen des geologischen Liegenden (vor allem S Schürfschacht F1), das hier durch den Bodenhorizont gebildet wird, der auf einer Lößwächte beruht. In zwei Fällen stoßen sie auf Kellerräume der alten Bebauung (Schürfschacht C2 und E1) und der S Schürfschacht F2 stellte den Verlauf der Innenwand des Grabens der Stadtbefestigung fest.

Zábrdovická (Mariä-Himmelfahrtskirche), Parzellennummer 610 [Aktion A016/2003]

Der Grabung erfolgte im Zusammenhang mit statischen Sonden zwecks der Feststellung der Ursachen der gestörten Statik des Schiffes der Mariä-Himmelfahrtskirche in Brno-Zábrdovice.

Die Grabung belegte die angenommene Gründung des Renaissance-Baus auf der Substruktion der ursprünglichen frühgotischen Kirche (oder des Klosters?) im Raum des Schiffes. Sie bewies die Gründung der Westfront mit dem Turmpaar auf Piloten, bzw. auf einem Rost, der dendrochronologisch in die Zeit nach 1641 datiert wurde, in den Anschwemmungen des Flusses Svitava. Sie belegte schließlich auch die komplexe Barockisierung des Baus, die in die Zeit des Aufbaus der Kapelle der Jungfrau Maria von Czenstochowa und des Westvorraums datiert wird.

Trnítá, Parzellennummer 914 [Aktion A021/2003]

Die archäologische Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau der Kanalisation in der Trnítá-Straße.

Zu interessantesten Befunden gehörte die Situation im Nordteil der Straße, wo auf der Überschwemmungsschichtenfolge zwei Schichten beruhten, die als Abfallschichten oder Terrainherrichtungen interpretiert werden können. Beide wurden in das 13. Jahrhundert datiert. Es wird erwogen, daß die genannten Schichten mit der mittellalterlichen Ansiedlung zusammenhängen, die in schriftlichen Quellen erwähnt wird.

Náměstí Svobody, Parzellennummer 937 [Aktion A030/2003]

Zwecks der Zugänglichmachung und Räumung eines Teils der Kellerräume, die zum Haus Nr. 8 gehören, wurde vor dem gegebenen Haus ein Schaft abgeteufelt.

Auf der Lößsole beruhte eine Schichtenfolge, die als Terrainherrichtungen und alte Platzoberfläche interpretiert wird. Das bedeutet, daß im Mittelalter eine Terrainherrichtung erfolgte, bei welcher wenigstens der Bodentyp abgeräumt wurde. Der älteste Teil der Schichtenfolge wird in das 13. Jahrhundert datiert. Die genannten Situationen störte ein Kelleraushub, aus dessen Ausfüllung Keramikfragmente geborgen wurde, die in das 15. und 16. Jahrhundert datiert werden.

Jánská, Minoritská, Parzellennummern 162, 177, 249, 253 [Aktion A031/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Hochspannungsanschluß in den Kollektor in den Straßen Jánská und Minoritská.

Schürfschächte in der Minoritská-Straße bestätigten, daß der Oberteil des geologischen Liegenden durch Lößwächten und Bodentyp gebildet wird. Es wurde belegt, daß die Terrainkonfiguration zur Zeit der Stadtgründung anders als heute aussah. Bereits im 13. Jahrhundert kommt es zu seiner Herrichtungen. Suchschnitte in der Jánská-Straße erreichten das geologische Liegende nicht. Schürfschacht S3 lag praktisch in dem Raum, wo sich die Hauptstadtmauer befunden hatte. Die darin festgestellten Mauersegmente sollten also mit der Befestigung zusammenhängen. Dies konnte jedoch nicht eindeutig bewiesen werden. Schürfschacht S4 legte wahrscheinlich einen Teil des mittellalterlichen Steinhauses frei.

Block 39, Parzellennummern 13/1, 67/1, 102 [Aktion A035/2003]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünnner Kellerräume“ im Straßenblock 39 wurden 12 Schürfschächte untersucht. Zwei Schürfschächte (A4, A5) wurden erweitert und einer archäologischen Flächenuntersuchung unterworfen.

Das Liegende ist im gegebenen Raum durch einen Bodenhorizont gebildet (Mächtigkeit 0,30–0,60 m), der auf der Lößsohle beruht. Schürfschacht A1 präziserte die Mächtigkeit der Lößwächte auf 3 m. Sie lag auf dem Bodenhorizont von 0,40 m Mächtigkeit, worunter sich eine weitere Lößschicht befand. Die Situation tiefer darunter dokumentierte Schürfschacht D1. Er zeigte Quartärsedimenten, die als Flußufer interpretiert wurden. Es geht wahrscheinlich um den Innenrand des Innundationsgebiets, das durch die Fluvialtätigkeit stark beeinflusst wurde. Wieder wurde bestätigt, daß das ursprüngliche Terrain im gegebenen Raum bei der Sanierung am Anfang des 20. Jahrhunderts hergerichtet worden war, wie es schon ältere Grabungen konstatierten. Erhalten blieb wohl nur der Nordteil an der Jezuitská-Straße. Dort erhielt sich auf dem Bodentyp eine bis 0,70 m mächtige „Kulturschichtenfolge“ aus dem 13. Jahrhundert. Dank Flächenfreilegungen in erweiterten Schürfschächten A4, A5 kann wenigstens teilweise und mit Vorbehalt die topographische Situation in der gegebenen Zeit ausgewertet werden. Es scheint, daß Schürfschacht A4 den Raum der mittelalterlichen Bebauung berührte. Die letztgenannte war wahrscheinlich in Richtung Jezuitská-Straße orientiert und der Flächensuchschnitt A5 legte ihren Hinterland frei. Schürfschächte stoßen natürlich relativ oft auf Überreste des abgerissenen Klosterkomplexes (A4, A5, B1, C2). Die genaue Interpretation einzelner Relikte ist jedoch wegen ihrer Bruchstückhaftigkeit meistens nicht möglich. Schürfschacht A1 legte einen in die Sohle eingetieften neuzeitlichen Keller frei, der ursprünglich aus dem Haus Jezuitská 9 zugänglich worden war, Schürfschacht D1 entdeckte den gesuchten alten Brunnen.

Třnitá – Úzká, Parzellennummern 915/1, 915/2, 915/3, 917/5, 917/6, 917/10, 981/1, 981/2 und 984 [Aktion A044/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Administrativgebäudes des Katastralamtes Brno-Umland an den Straßen Třnitá und Úzká.

Die Grabung dokumentierte eine Grube wohl urzeitlichen Alters und eine Grube, die älter war als Aufschüttungen aus dem 17. Jahrhundert. Von jüngeren Aktivitäten wurde nur noch eine ausgezimmerte Abfallgrube oder Brunnen dokumentiert, der im 18.–19. Jahrhundert verschüttet worden war, und natürlich Relikte älterer abgerissener Bebauung.

Jánská, Parzellennummer 128 [Aktion A045/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Versorgungsnetze in der Jánská-Straße.

Dokumentiert wurden Abfall- und Aufschüttungsschichten mittelalterlichen oder frühneuzeitlichen Alters.

Česká 6, Parzellennummer 543 [Aktion A047/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Rekonstruktion der Kellerräume des Hauses Česká 6.

Dokumentiert wurde vor allem das Relikt der Kellerecke des mittelalterlichen Hauses und Abfallgruben, wovon eine in das 13. Jahrhundert datiert ist.

Jakubské náměstí, Parzellennummer 44 [Aktion A057/2003]

Im Zusammenhang mit der Erneuerung der Leitungsnetze und der Rekonstruktion der Oberfläche des Jakobsplatzes verlief im Jahre 2004 die zweite Etappe der archäologischen Rettungsgrabung.

Es wurden Flächen östlich, südlich und westlich der St. Jakobskirche erforscht. Die Grabung betraf vor allem den Friedhof, der vom 13. bis zum 16. Jahrhunderts in Betrieb war. Sie brachte auch bedeutende Informationen über die heute verschwundenen Kapellen, die im Laufe der Jahrhunderte in schriftlichen Quellen erwähnt worden waren.

Dvořákova 12, Parzellennummer 112 [Aktion A073/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau der Sanitäranlagen des neu errichteten Klubs im Haus Dvořákova 12.

Es wurden mehrere Aushübe dokumentiert, die in die Lößsohle eingetieft waren. Einer der Aushübe kann als Abfallgrube aus dem 13. Jahrhundert interpretiert werden.

Pekařská 72, Parzellennummern 999, 1000 [Aktion A075/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Objekts Pekařská 72.

Die älteste belegte anthropogene Aktivität war die Grube, deren Ausfüllung menschliche Knochen beinhaltete. Es wird angenommen, daß die Grube zwecks der Deponierung der Erde aus dem näher nicht bestimmten Teil des Spitalfriedhofs abgeteuft wurde. Ihr Alter konnte nicht genau festgelegt werden. Sie war jedoch durch einen gemauerten Bau gestört, in dessen Interieur Keramikfragmente aus dem 15. und 16. Jahrhundert gefunden wurden. Der Bau war wenigstens teilweise in den Spielberg-Hang eingelassen und hatte wahrscheinlich einen rechteckigen oder viereckigen Grundriß. Seine Ausfüllung wies einen ähnlichen Charakter auf wie die Ausfüllung der oben beschriebenen Grube. Es stellt sich jedoch die Frage, ob der Bau schon von Anfang an als Beinhaus interpretiert werden kann, oder ob er ursprünglich einem anderen Zweck diente und erst nach dem Verlust seiner primären Funktion zur Deponierung von Erde aus dem Spitalfriedhof benutzt wurde. Gräber wurden bei den Grabungsarbeiten keine entdeckt. Weitere dokumentierte Situationen hingen mit der abgerissenen Bebauung aus dem 19. und 20. Jahrhundert zusammen.

Česká 1, 3, Parzellennummer 614 [Aktion A079/2003]

Bei der Rekonstruktion des Hauses Česká 1 wurde im September 2003 in seinem Untergeschoß ein Aufzugsschacht abgeteuft. Es wurde eine Abfallgrube dokumentiert, die in das Mittelalter datiert wird.

Náměstí Svobody 16, Panská 6-8, Parzellennummern 520, 523 [Aktion A100/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des Kaufhauses Rozkvět (náměstí Svobody 16) und des Häuserblocks Panská 6–8.

Die archäologische Grabung bei dem Aufbau der Handelpassage Rozkvět brachte wertvolle Erkenntnisse über die mittelalterliche und neuzeitliche Besiedlung eines der meist exponierten Stadtteile im Raum zwischen dem Alten Rathaus, dem Platz Náměstí Svobody und dem sog. Buchhaus – Lugek. Es handelt sich vor allem um die Dokumentation zweier Relikte steinerner Bürgerhäuser aus dem späten 13. Jahrhundert (Wende des 13. und 14. Jahrhunderts), deren weitere Entwicklung bis zu ihrem Untergang im Jahre 1908 verfolgt werden kann. Im Rahmen des ersten Hauses wurden wenigstens 3 gotische Phasen, sowie ein Renaissance- und ein Barockumbau unterschieden. Das winzige Relikt des anderen Hauses ermöglichte die Präzisierung der Parzellation des Raums und grenzte die Ausmasse der Durchfahrt zwischen den beiden Bauten ab. Die Grabung erfolgte auf der Fläche von drei ehemaligen mittelalterlichen Parzellen. Von weiteren archäologischen Situationen wurden Relikte von Abfallhruben aus der 1. Hälfte des 13. bis dem 19. Jahrhundert entdeckt, also aus der ganzen mittelalterlichen und neuzeitlichen Besiedlung der Parzellen. Untersucht wurden auch Überreste einiger eingetiefter Teile holzlehmiger Bauten, u.z. sowohl im Kern der Parzellen, als auch an der Straßenlinie des Platzes.

Hamburská, Úzká, Parzellennummern 897/17, 909, 910/1, 912, 914, 990/1, 992/1 [Aktion A101/2003]

Die archäologische Grabung wurde durch den Aufbau des Kollektors im Raum der Straßen Hamburská und Úzká veranlaßt.

Die Grabung bestätigte, daß auf der Schichtenfolge der Lehm Böden der Flüsse Svratka und Ponávka im gegebenen Raum ein Bodentyp beruht. Die daraus geborgenen Keramikfragmente wurden in das Encolithikum datiert. Im Schürfschacht S1 wurden zwei Gruben wahrscheinlich desgleichen Alters dokumentiert. Im Schürfschacht S2 war im Bodentyp ein grabenartiger Aushub eingetieft, der im 13. Jahrhundert verschüttet worden war. Entdeckt wurden auch weitere Überreste mittelalterlicher Besiedlung. Es könnte um eine in schriftlichen Quellen erwähnte Ansiedlung gehen. Es scheint, daß das Terrain noch im 13. Jahrhundert erhöht war. So entstand die Schicht des Gartenhorizonts, der bis zum 18. Jahrhundert genutzt wurde. Ursache der Terrainerhöhung kann die Sicherung des Raums vor eventuellen Überschwemmungen gewesen sein. Es scheint, daß die Gefahr nicht nur seitens der Flüsse Ponávka und Svratka drohte. Ungefähr 6 m nördlich des Schürfschachts S2 wurde z.B. das Ufer eines Flusses festgestellt, wohl eines Nebenarms der Svratka. Es ist anzunehmen, daß im breiteren Raum der Straße Úzká früher ein Wasserlauf floß. Wahrscheinlich ging es um einen Nebenarm der Svratka. Dieses bediente sich dann wohl im Mittelalter der Mühlgraben. Auf dem oben beschriebenen Gartenhorizont sowie auf den Lehm Böden beruhen auf dem ganzen betreffenden Gebiet Aufschüttungen. Ihr ältester Teil kann aus dem 18. Jahrhundert stammen. Detaillierter wurden sie jedoch bisher nicht erforscht. Sie liefern meistens Material aus dem 18.-20. Jahrhundert. Auf dem Niveau der Aufschüttungen kommen sehr häufig Relikte alter Bebauung vor.

Jánská, Minoritská, Orlí (Minoritenkloster), Parzellennummern 162, 176, 177, 198 [Aktion A106/2003]

Im Jahre 2004 setzte die archäologische Rettungsgrabung im Zusammenhang mit der statischen Sicherung des Mauerwerks des Komplexes des Minoritenklosters fort, die bereits im Jahre 2003 begonnen hatte.

Mečová 5, Radnická 8, Parzellennummern 439, 440, 441 [Aktion A107/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Kanalisation im Hof der Objekte Mečová 5 und Radnická 8 und mit der Sanierung des Kellers hinter dem Haus Radnická 12 (es geht um die Räume des sog. Alten Rathauses).

Die Grabung entdeckte keine Überreste der schon früher belegten urzeitlichen Besiedlung. Sie bestätigte aber, daß die mittelalterliche Besiedlung der Lokalität mindestens an das Ende des 12. Jahrhunderts zurückreicht, was durch zwei Siedlungsobjekte im Schürfschacht S6 belegt wird. Aus der Zeit der Anfänge der Stadt konnten Bebauungsüberreste festgestellt werden. Entdeckt wurde das Untergeschoß eines holzlehmigen Hauses, das schon 1991 untersucht worden war. Zu diesem Bau gehörte wohl auch die Steinmauer, deren Interpretation der Bruchstückhaftigkeit wegen nicht möglich ist. Im Schürfschacht S1 und S4 konnten zwei solche Untergeschosse festgestellt werden, und zwar in gegenseitiger Superposition. Alle genannten Objekte gehen noch im 13. Jahrhundert unter und werden wohl durch die gemauerte Bebauung ersetzt. Sie wurde im Schürfschacht S1, S2, S4 und S5 entdeckt. Das Haus aus dem Schürfschacht S4 kann mit dem mittelalterlichen Haus aus der 1991 durchgeführten Grabung gleichgesetzt werden. Einen interessanten Beleg der Entwicklung der gemauerten Bebauung lieferte vor allem dem Schürfschacht S2 hinter dem Haus Radnická 12. Der dort sanierte Keller hatte ursprünglich eine flache Decke, in der Renaissance wurde er mit einem Ziegeltonnenengewölbe gewölbt. Dieses wurde wohl infolge der Demolition des ursprünglichen mittelalterlichen Hauses bei dem Gesamtumbau der oberirdischen Bauteile und der anschließenden Herrichtung des Hofes in der Barockzeit gesenkt. Eine Teilerkenntnis über die Entwicklung der Bebauung brachte auch dem Schürfschacht S5, wo neben dem archäologischen Terrain aus dem 13. Jahrhundert das Grundmauerwerk des anliegenden Teils des nördlichen Hoftrakts des Rathauses entdeckt wurde. Die Gründung und die Form des Mauerwerks bewiesen klar, daß der ursprünglich selbständig stehende Nordtrakt mit dem Quertrakt später verknüpft wurde, wahrscheinlich erst in der Barockzeit. B. Samek reihte in seiner Analyse die beiden Trakte in einen und denselben Zeithorizont – die Renaissance (siehe Samek 1963).

Moravské náměstí 10, 11, Parzellennummern 1515/1, 1516 [Aktion A113/2003]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau der Parkhauses Moravské náměstí/Kounicova.

Das ursprüngliche Terrain und damit eventuelle archäologische Situationen wurden auf der gegebenen Fläche schon früher im beträchtlichen Maße vernichtet. Fast restlos betraf es vor allem das Südostviertel bis im Prinzip die ganze Osthälfte der Baustelle. Es ist nicht ausgeschlossen, daß die Lokalität in einer der urzeitlichen Perioden besiedelt war. Im Mittelalter und ganz sicherlich in der Neuzeit wurde das Gebiet landwirtschaftlich

genutzt, wohl als Feld oder Gärten. Eine wesentliche Veränderung erfolgt im 18. und im Laufe des 19. Jahrhunderts, wo der Raum allmählich bebaut wird. Die archäologische Grabung bestätigte im Prinzip alles das, was über die Entwicklung des betreffenden Gebiets bisher anhand historischer Quellen angenommen wurde.

Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvonařka (Areal von Vaňkovka), Parzellennummern 708/7 bis 1007 [Aktion A114/2003]

Die archäologische Grabung wurde durch die Demolitions- und Dekontaminationsarbeiten im Areal der zu erbauenden Handelsgalerie Vaňkovka veranlaßt.

Die bei der beschriebenen Aktion gewonnenen Erkenntnisse entsprechen völlig dem Schema der Terrainentwicklung des gegebenen Gebiets, das anhand der Informationen aus mehreren archäologischen Grabungen rekonstruiert wurde.

Auf der Schichtenfolge der Lehm Böden der Svratka und Ponávka beruhte der Bodentyp. Darauf gab es eine Schicht, die als Gartenhorizont interpretiert wird. Daraus wurde Keramikmaterial geborgen, das in das 16. Jahrhundert datiert wird. Später folgten nur noch Aufschüttungen.

Kapucínské náměstí, Parzellennummer 294 [Aktion A115/2003]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ setzte im Jahre 2004 die Dokumentation des Schürfschachts fort, der die Kellerräume an dem Haus Kapucínské náměstí 1 zugänglich machen soll.

Trýbova [Aktion A002/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Wohnhauses und der Leitungsnetze an der Trýbova-Straße.

Es wurden Relikte einer alten Ziegelei und ihres Hinterlands dokumentiert. Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, veröffentlicht werden sie später.

Husova 10, Parzellennummern 493, 495, 496 [Aktion A003/2004]

Im Laufe der Arbeiten an der Sicherung des Torsos mittelalterlicher Stadtmauern im Hof des Hauses Husova 10 wurde seine zeichnerische, schriftliche und fotografische Dokumentation durchgeführt.

Es handelt sich um einen ca 37 m langen Abschnitt der Steinmauer, die aus großen Steinen und Brekzienblöcken Old-Red mit hellbeigefarbigem grobem Mörtel erbaut ist. Der mittelalterliche Teil der Stadtmauer ist auf der höchsten Stelle in der Höhe von fast 7,5 m erhalten. Auf der Außenseite der Stadtmauer ist senkrecht eine Wand zugebaut, die das Torso eines prismatischen Befestigungsturms darstellt. Sie ist auf die gleiche Weise gemauert, mit der Anwendung des gleichen Baumaterials und Bindemittels wie die Hauptmauer, daher kann ihre gleichzeitige, bzw. bald anschließende Entstehung nicht ausgeschlossen sein. Ca 6,5 m südlich von dieser Wand befinden sich Überreste der Südwand eines prismatischen Stadtturms.

Fryčajova [Aktion A007/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Kanalisaustausch in Brno-Obřany in der Fryčajova-Straße.

Es wurde das Liegende dokumentiert, das durch einen verwitterten Felsen gebildet ist, worauf sich eine Abfallschichtenfolge herausgebildet, die ortsweise durch Kleinschotter verfestigt war. Das bescheidene Datierungsmaterial stammte erst aus dem 17. Jahrhundert. Die Grabung, wenn auch in der relativen Nähe der Kirche, belegte die dort angenommenen Siedlungsaktivitäten aus dem Hochmittelalter nicht.

Moravské náměstí 6, Parzellennummer 570 [Aktion A013/2004]

Im Zusammenhang mit der Vorbereitung der Rekonstruktion und Adaptation des Hauses Moravské náměstí 6 wurden in seinem Untergeschoß und Erdgeschoß 19 Schürfschächte zwecks der Beurteilung der Statik des Objekts angelegt.

Dokumentierte Schürfschächte bestätigten die bekannte Tatsache, daß sich dort ein erhaltener mittelalterlicher Stadtgraben mit gemauerten Eskarpen und ein jüngerer Barockgraben befindet. Anfänge der Vermauerung des mittelalterlichen Grabens wurden ungefähr ans Ende des 13. Jahrhunderts gesetzt. Es wurde auch bestätigt, daß an der West-Ost-Achse des Hauses ein ca 10 m breites, fast ungestörtes mittelalterliches Terrain verborgen ist, das durch Aufschüttungen der barocken Befestigung konserviert worden war. In diesem Streifen sind bis heute Überreste der mittelalterlichen Besiedlung und vor allem der Produktionsaktivitäten erhalten, die im Mittelalter traditionell hinter die Stadtmauer situiert wurden. Im Untergeschoß des Hauses sind natürlich nur Reste eingetiefter Objekte im Raum zwischen den Gräben erhalten.

Kolářská, Parzellennummer 638/1 [Aktion A022/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Leitungsnetze im Südteil der Straße Kolářská.

Es wurden historische Schichten von Abfall- und Aufschüttungscharakter dokumentiert, die höchstwahrscheinlich mit der Vorstadtbesiedlung Brünns zusammenhängen.

Stará 22, Parzellennummer 440 [Aktion A025/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Hauses Stará 22.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden.

Jakubská, Parzellennummer 548 [Aktion A026/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Versorgungsnetze im Ostteil der Jakubská-Straße.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden.

Česká 10/Jakubská 3, Parzellennummern 557, 559 [Aktion A036/2004]

Im Sommer 2004 verlief die erste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung auf den Parzellen der abgerissenen Häuser Česká 10 und Jakubská 3.

Die Grabung wird im Jahre 2005 fortgesetzt werden. Während der ersten Grabungsetappe wurde vor allem der Teil der Česká-Straße anliegenden Fläche untersucht. Vorläufig kann festgestellt werden, daß dort die Topografie der Teile von zwei mittelalterlichen Parzellen dokumentiert wurde. Es wurden Überreste gemauerter Bebauung erforscht, vor allem mittelalterliche Kellerräume an der Česká-Straße, das Untergeschoß

eines holzlehmigen Hauses und ungefähr zwei Zehnte mittelalterlicher und neuzeitlicher Abfallgruben.

Kopečná 43, Parzellennummern 1108, 1109, 1116, 1117/1 [Aktion A043/2004]

Im Vorsprung vor dem Aufbau des Wohnhauses in der Lücke in Kopečná-Straße Nr. 43 wurde im Juni bis Oktober 2004 eine flächenweise archäologische Rettungsgrabung durchgeführt.

Während der Grabung wurde im Südwestteil der Baustelle überraschend der polygonale Abschluß des gotischen Presbyteriums aus dem Ende des 13. oder der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts freigelegt. In den Raum der Baustelle griff ein Friedhof ein, wovon ca 140 Körpergräber untersucht wurden. Östlich der Friedhofsmauer setzten Siedlungsfunde fort. Erwähnenswert ist vor allem die Superposition von zwei Gräben und ein wahrscheinliches „Loch“. In dem Süd- und Nordostteil der Baustelle befanden sich Keller – Überreste der Bebauung aus dem 19. und 20. Jahrhundert, wobei einer unter die Kirchenfundamente reichte.

Dominikánské náměstí, Parzellennummer 509 [Aktion A049/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Kanalisation im Nordostteil des Dominikanerplatzes.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß die Grabung vor allem Kellerräume dokumentierte, die mit der abgerissenen historischen Bebauung der Nordfront des Dominikanerplatzes zusammenhängen.

Dornych – Plotní – Trnitá – Úzká – Zvoňka (Areal von Vaňkovka), Parzellennummern 708/7 bis 1007 [Aktion A051/2004]

Die archäologische Grabung wurde durch Erdarbeiten bei dem Aufbau der „Galerie Vaňkovka“ in der Trnitá-Straße veranlaßt.

Die meisten verfolgten Erdarbeiten und Terrainherrichtungen, die auf der Baustelle in der gegebenen Bauphase verliefen, überschritten nicht das Niveau der Aufschüttungen und rezenten Herrichtungen. Dokumentiert wurde ebenfalls der Abbau der Eisenbahnböschung aus dem Jahre 1868–1870.

Lidická 12 [Aktion A052/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der weiteren Etappe des Aufbaus des neuen Gebäudes des Stadttheaters.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß das historische sowie urzeitliche Terrain in dem betreffenden Raum größtenteils durch die Bauarbeiten des 19. und 20. Jahrhunderts vernichtet wurde.

Chaloupkova / Mojžírovo náměstí 12 [Aktion A058/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Zubau des Objekts der Firma Mittag an der Ecke der Chaloupkova-Straße und des Platzes Mojžírovo náměstí.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden.

Videňská 15 [Aktion A061/2004]

Bei dem Aufbau des integrierten Hauses Videňská 15, Brno ermöglichte der Bauherr keine archäologische Vorsprungsgrabung. Es wurde nur eine beschränkte Dokumentation archäologischer Situationen durchgeführt.

Auf der Lokalität sind Aktivitäten aus der älteren Steinzeit nicht auszuschließen. In der Lößwächte konnten jedoch nur Knochenfragmente festgestellt werden. Die erste eindeutig belegte menschliche Aktivität war die Grube, die vorläufig in die Spätbronzezeit oder ältere Eisenzeit datiert wird. Es scheint, daß das Gebiet am intensivsten im 11. und 12. Jahrhundert besiedelt war. Entdeckt wurden zwei eingetiefte Öfen, einige weitere Gruben unbekannter Funktion und von der Intensität der Besiedlung zeugte vor allem die „Kulturschicht“, die auf dem Bodentyp beruhte. Der Raum war auch in nachfolgenden Perioden besiedelt, was neben dem Keramikmaterial auch zwei dokumentierte Gruben (wahrscheinlich eine Abfallgrube und ein keller- oder lochartiges Objekt) belegen. In der Renaissance und in der Neuzeit wurde ein Teil der Fläche wahrscheinlich als Lehmgrube genutzt.

Block 61, Parzellennummern 1148, 1149, 1157, 1158/1, 1160/1, 1160/2 [Aktion A062/2004]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurden im Straßenblock 61 insgesamt 16 Suchschnitte angelegt.

Die Grabung belegte mittelalterliche Aktivitäten vor allem in Schürfschachten in der Kopečná-Straße. Dort konzentrierten sich auch eingetiefte Objekte, meistens aber deutlich jüngeren als hochmittelalterlichen Alters. Bis auf zwei Ausnahmen belegte die Grabung keine zugeschütteten Kellerräume. Es handelte sich um ganz neuzeitliche Keller, aus dem 19. Jahrhundert.

Václavská 18/20, Parzellennummer 1717/1 [Aktion A063/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Verlegung der Kanalisation im Hof des Hauses Václavská 18/20.

Es wurde eine mächtige Schicht von Aufschüttungen festgestellt, die aus der Demolition der älteren Bebauung stammte. Darunter gab es Kulturschichten aus dem 12. und 13. Jahrhundert.

Kolářská, Parzellennummer 638/1 [Aktion A063/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Verlegung der Kanalisation im Südteil der Straße.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß die Grabung Relikte der Besiedlung, wahrscheinlich Bestandteil der östlichen Vorstadt von Brünn aus dem 13. Jahrhundert feststellte.

Zábrdovická 16 [Aktion A063/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Rekonstruktion und Adaptation des Fabrikgebäudes Moravan, Zábrdovická 16.

Die archäologische Aufsicht stellte keine anthropogenen Aktivitäten mittelalterlichen oder frühneuzeitlichen Alters fest. Das Objekt steht auf Auehmen in der Flußnähe und in seinem Raum sind vor allem menschliche Aktivitäten zu erwarten, die

mit Wasser verknüpft sind (in diesem Raum befand sich einst die Klostermühle).

Block 51, Parzellennummern 5, 13/1, 32 [Aktion A068/2004]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ wurde im Straßenblock 51 im Jahre 2004 die erste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung durchgeführt. Erforscht wurden 11 Schürfschächte.

Detailliert wird über die Grabung erst nach ihrer Beendigung berichtet werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß Schürfschächte in der Jesuitenstraße mittelalterliche Terrains, im Ostteil der Straße mit eingetieften Objekten, wohl Untergeschossen holzlehmiger Häuser dokumentierten. Wichtig war die Entdeckung der Überreste der Stadtbefestigung im Stadtpark an der Rooseveltova-Straße (Schürfschacht M3), konkret eines Teils des Barbakans Běhounská-Tors.

Náměstí Svobody 9, Parzellennummer 131 [Aktion A069/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Objekts Náměstí Svobody 9.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß sich die Grabung vor allem auf die Freilegung mittelalterlicher und neuzeitlicher Abfallgruben orientierte, denn das ursprüngliche historische Terrain wurde schon in der Vergangenheit abgeräumt. Freigelegt und dokumentiert wurden ca zwei Zehnte davon. Weiter konnte noch ein Brunnen und das Relikt eines eingetieften Baus mit Pfostenkonstruktion festgestellt werden.

Moravské náměstí, Parzellennummer 801/1, 2, 3, 4, 5 [Aktion A074/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Errichtung der Kanalisation auf dem Mährischen Platz nördlich der St.Thomaskirche.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß die Grabung gemauerte Konstruktionen belegte, die vorläufig zu den Klostergebäuden und der Stadtbefestigung zugeschrieben werden können.

Denis-Park, Parzellennummer 353/1 [Aktion A076/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der weiteren Etappe der Rekonstruktion des Denis-Parks.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß die Grabung im Park an der Straße Bažty Überreste gemauerter Konstruktionen freilegte, die höchstwahrscheinlich mit dem Befestigungssystem der Stadt zusammenhängen.

Vinohrady-Straße [Aktion A077/2004]

Im Zusammenhang mit dem Aufbau des Wohnkomplexes auf dem südlichen Hang des Roten Berges an der Straße Vinohrady erfolgte im Jahre 2004 auf der Baustelle archäologische Aufsicht.

Die Aufsicht wird auch im Jahre 2005 fortsetzen, daher wird über die Ergebnisse später berichtet werden. Anthropogene Aktivitäten wurden bisher nur an der Straße Vinohrady

beobachtet. Sie können mit der ehemaligen Ziegelproduktion zusammenhängen.

Mendlovo náměstí 9, Parzellennummer 1721 [Aktion A078/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des Hauses Mendlovo náměstí 9.

Dokumentiert wurde eine hochmittelalterliche Kulturschicht.

Moravské náměstí 6, Parzellennummer 570 [Aktion A081/2004]

Im Zusammenhang mit der Rekonstruktion und Adaptation des Hauses Moravské náměstí 6 verlief im Jahre 2004 die erste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung.

Die Grabung wird auch im Jahre 2005 fortsetzen, daher wird über die Ergebnisse später berichtet werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß Informationen aus der Aktion A013/2004 bestätigt und erweitert wurden. Es wurde die Befestigung der Stadt Brunn untersucht, konkret der mittelalterliche und frühbarocke Graben, weiter der Raum zwischen den beiden Gräbern mit älteren (aus dem 13. Jahrhundert) sowie jüngeren Aktivitäten (z.B. der bisher näher unbekannte gemauerte Bau, Brunnen) wohl aus dem 18. Jahrhundert.

Mendlovo náměstí, Parzellennummer 944 [Aktion A085/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Leitungsnetze im Südwestteil des Mendelsplatzes.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß Schichten festgestellt wurden, die als Aufschüttungen bezeichnet werden können.

Bažty, Parzellennummer 352 [Aktion A087/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Errichtung des neuen Kanalisationsanschlusses des Hauses Bažty 2.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden.

Anenská, Parzellennummer 1099 [Aktion A091/2004]

Vor dem Haus Anenská 22 wurden im Kanalisationsaushub sekundär niedergelegte menschliche Knochen untersucht, die in die Aufschüttung des neuzeitlichen Ziegelkellers gelangt worden waren.

Kolářské-Park, Parzellennummer 352 [Aktion A092/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des Reservoirs zum Löschen eventuellen Brands des Podiums des Janáček-Theaters.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß Aushubsaktivitäten von wahrscheinlich mittelalterlichem oder neuzeitlichem Alter dokumentiert wurden, die mit der Vorstadtbesiedlung Brünns zusammenhängen.

Vodní 3, Parzellennummer 1307 [Aktion A093/2004]

Im Zusammenhang mit dem künftigen Aufbau des Objekts Vodní 3 wurden auf der betroffenen Fläche Suchschnitte ange-

legt und dokumentiert, die die archäologische Situation überprüfen sollten.

Suchschnitte stoßen auf Anschwemmungsschichten. Darauf beruhte die Schichtenfolge von Aufschüttungen und Terrainherrichtungen, die in das 17.–20. Jahrhundert datiert werden. Die eigene Grabung sollte auf der betreffenden Fläche später im Zusammenhang mit den Bauarbeiten verlaufen.

Minoritská, Parzellennummer 117 [Aktion A098/2004]V

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Reparatur der Versorgungsnetze vor dem Eingang in das Haus Minoritská 4.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß eine mittelalterliche Schichtenfolge dokumentiert wurde. Einige ihre Sequenzen können oberirdischen Hausteilen angehört haben.

Františkánská, Parzellennummer 216/1 [Aktion A099/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Isolierung der West- und Nordwand der St. Maria-Magdalena-Kirche und der Nordwand des Hauses Františkánská 2.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden.

Božetěchova 1, 3 [Aktion A101/2004]

Im Zusammenhang mit dem Aufbau des neuen Areals der Technischen Universität in der Božetěchova-Straße Nr. 1, 3 verlief im Jahre 2004 die erste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung.

Die Grabung wird auch im Jahre 2005 fortgesetzt werden, daher werden ihre Ergebnisse später erörtert werden. Bisher wurde die abgerissene Bebauung dokumentiert. Bei der archä-

ologischen Freilegung wurden Überreste alter Bebauung an der Metodějova-Straße entdeckt. Weiter wurde ein Teil der betreffenden Baufläche freigelegt. Dokumentiert wurden dort zahlreiche mittelalterliche Aushübe.

Běhounská 1, Parzellennummer 52 [Aktion A103/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit der Errichtung der neuen Kanalisation in Kellern des Hauses Běhounská 1.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß ein Relikt des mittelalterlichen gemauerten Kellers dokumentiert wurde.

Mojmírovo náměstí 15a [Aktion A104/2004]

Die Grabung verlief im Zusammenhang mit dem Aufbau des neuen Objekts auf dem Platz Mojmírovo náměstí 15a.

Gegenwärtig werden die Grabungsergebnisse bearbeitet, daher werden sie erst später publiziert werden. Vorläufig kann gesagt werden, daß die Besiedlung der betreffenden Parzelle von dem 13. Jahrhundert bis praktisch heute bewiesen wurde. Sie wurde durch dokumentierte Aushubaktivitäten bestätigt, einschließlich des in die Sohle eingetieften Kellers und wahrscheinlich eines Brotofens.

Block 38, Parzellennummern 79, 81 [Aktion A103/2004]

Im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ erfolgte im Jahre 2004 im Straßenblock 38 der erste Teil der archäologischen Rettungsgrabung.

Im Jahre 2004 wurde nur Schürfschacht B3 vor dem Haus Rooseveltova 16 angelegt. Er stellte das Mauerwerk bisher unbekannter Funktion und einen relativ großen Graben in der Lößsohle fest.